

LIChAMELIJKE OPVOEDING

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LIChAMELIJKE OPVOEDING

Topic: Speciaal onderwijs

Jaargang 94

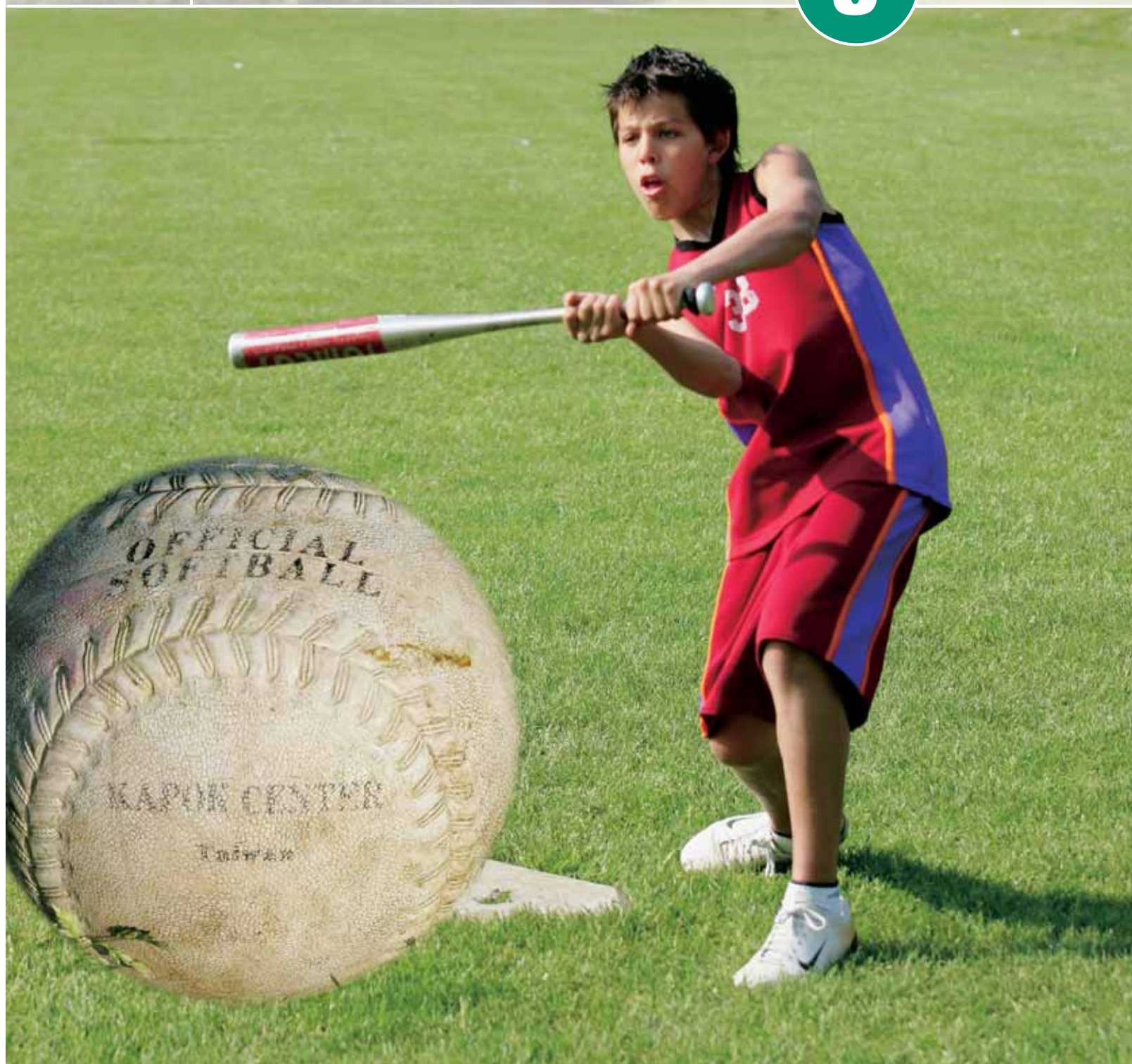
Akkoord CAO-PO en CAO-VO

7 juli 2006

Maatschappelijke organisaties over ons vak

Veilig gebruik van de verende hulpmiddelen

8

www.kvlo.nl

Thim van der Laan
Hogeschool Fysiotherapie

Carrièreswitch?

2 unieke programma's op maat

1. Part time

Al jarenlang bieden wij een deeltijdprogramma aan dat voor iedereen toegankelijk is. De lessen worden wekelijks gegeven op vrijdag en zaterdag en bovendien kan worden gekozen voor een drie- of vierjarig traject. Kosten: € 439 per maand.

2. Part time Professional

Dit programma is toegankelijk voor studenten met een relevante vooropleiding, die daardoor in staat zijn vakken als anatomie en fysiologie als zelfstudie te doen. De lessen worden tweewekelijks gegeven op vrijdag en zaterdag en ook hier is een drie- of vierjarige variant mogelijk. Kosten: € 228 per maand.

Continue rooster

Naast de lessen op vrijdag en zaterdag, bieden we alle lessen ook nog doordeweeks overdag en in de avond aan. Hierdoor ontstaan ongekende mogelijkheden om je rooster incidenteel of structureel aan te passen aan jouw wensen.

Thim van der Laan
biedt nieuwe mogelijkheden...

www.thimvanderlaan.nl

030 - 288 66 70

Brezo Kampen

schoolkleding.nl

Haatlanderijk 22, 8263 AR Kampen

Tel. 038 - 333 15 35 / Fax 038 - 333 10 91

E-mail: brezo@hetnet.nl / Website: www.brezo.nl

ZWERFSPORT OUTDOOR

Nieuw & voordelig!

Naast compleet georganiseerde werkweken nu ook **"Doe het zelf" werkweken.**

Materiaalverhuur op onze 5 locaties in België (Coo/Hotton), Duitsland, Nederland en Frankrijk. Het grootste aanbod van outdoor & cultuur locaties.

www.zwerfsport.nl, info@zwerfsport.nl,
Tel 023-562 8370

HEEFT U ONZE WEBSITES AL BEZOCHT

www.kvlo.nl

www.gymleraren.nl (community lo)

www.gymlessen.nl (vaklokaal digischool)

www.bvenet.nl/~lo-bve

www.schoolensport.nl

www.janlutingfonds.nl

INHOUD

TOPIC: SPECIAAL ONDERWIJS

Het speciaal onderwijs is onderverdeeld in clusters, waarbij ieder cluster staat voor een bepaald type handicap. Een kind dat blind is, hoeft niets 'tussen de oren' te mankeren. Anders wordt het met verstandelijk gehandicapten... Juist vanwege die verschillen in handicap is de verdeling totstandgekomen.

In interviews komen studenten, die in de verschillende clusters lesgeven, aan het woord over hun keuze. In één van de theorieartikelen wordt ingegaan op de vraag of je docent bent of therapeut. Daarnaast presenteren we u ook enkele bijzondere praktijkartikelen. Maar we beginnen bij het begin. In het inleidend artikel wordt ingegaan op de doelstellingen van het speciaal onderwijs.

DOELSTELLINGEN IN HET SPECIAAL ONDERWIJS / 6

Saskia Biesterbosch en Patty van 't Hooft

KIEZEN VOOR HET 'SPECIALE' / *Saskia Biesterbosch e.a.* / 10

BEN JE THERAPEUT OF BEWEGINGSONDERWIJZER? / *Jorg Radstake* / 14

17

PRAKTIJK

18

Zwaaien in het onderwijs of onderwijs in het zwaaien (4)
Joris Hoeboer e.a.

21

Scoren met keeperspelen
Jorg Radstake

25

Op zoek naar een methodisch kader voor verstoppertje
Jorg Radstake en Karel Verweij

De artikelen zijn te downloaden op www.gymleraren.nl

32

MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES OVER ONS VAK

Hoe belangrijk vinden anderen ons vak? Met anderen bedoelen we niet de buurvrouw, maar maatschappelijke sectoren als de sport, de gezondheidszorg en de media. De gegevens zijn door middel van een enquête verzameld en de resultaten kunt u hier lezen.

Hilde Bax, Harry Stegeman en Marijke Slotboom

37

WANNEER IS EEN STAGELES GOED GENOEG?

Tijdens een studiedag in november vorig jaar hebben collega's uit het veld ervaringen en gedachten uitgewisseld met de docenten van de opleiding. Omgekeerd heeft de ALO duidelijk gemaakt wat voor eisen er aan de student worden gesteld en hoe de rol van de begeleider op de stageschool moet worden gezien.

Hans Dijkhoff

41

TOCH NOG EEN CAO-VO

Het heeft er een hele tijd naar uitgezien dat het voortgezet onderwijs verstoken zou blijven van een CAO. Op de valreep echter is alsnog een akkoord bereikt.

Een samenvatting.

Jilles Veenstra

42

GEBRUIK VAN DE MINITRAMPOLINE EN ZORGPLICHT (1)

Wie gebruikt de minitramp niet? Vaak sta je niet stil bij de gevaren die aan het (onoordeelkundig) gebruik kleven. In een reeks van drie artikelen laat een expert zijn licht op deze materie schijnen.

Dick Sol

Science, géén fiction

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware.

Video in de les, Video in mijn les?
 Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken?
 Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn
 lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen!
 Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een
 tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???
 Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen
 worden...en dát zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

Neem contact op.

Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgelden 20, 2353TA Leiderdorp
 servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL

Lancyr
Elswout
 assurantiën & financiën
 nva lid

**Collectief
 ziektekosten**

**KVLO
 pakket
 polis**

[• auto • woonhuis
 • aansprakelijkheid
 • caravan • doorlopende
 reis • etc, etc.]

Met hoge kortingen voor KVLO-leden • Ga naar: **www.KVLOverzekerings.nl**

Contactpersonen: Willem Broertjes & Eveline Balk
 wbroertjes@elswoutgroep.nl & ebalk@elswoutgroep.nl

Lancyr Elswout
 Zijlweg 314
 2015 CP Haarlem
 Postbus 2121
 2002 CC Haarlem

Telefoon 023 - 751 00 00
 Fax 023 - 751 00 01
 E-mail info@elswoutgroep.nl
 Internet www.elswoutgroep.nl
 K.v.K. nr. 34170831

Wilverdiende rust

EERSTE PAGINA

DOOR GERT VAN DRIEL

Het einde van het schooljaar is met het verschijnen van dit blad voor iedereen in het Nederlandse onderwijs weer in zicht.

Voor de regio zuid zal het aanstaand weekeinde de vakantie al aanbreken. En de andere regio's volgen in de komende weken. Daarmee breekt in onderwijsland een periode van schijnbare rust aan. Scholen staan een aantal weken leeg en de hordes leerlingen op weg van en naar scholen ontbreken in het straatbeeld.

Schijnbare rust. Voor buitenstaanders blijft het werkritme in onze sector een moeilijk mee te voelen fenomeen. Toen ik nog maar net werkzaam was in het onderwijs waren de commentaren in mijn omgeving over de lange zomervakantie van dien aard dat ik de neiging had mij overdag maar niet te veel op straat te vertonen. En het lijkt vanuit een bedrijfsmatig perspectief ook heel onlogisch om zulke dure voorzieningen als een schoolgebouw zo lang ongebruikt te laten staan.

Maar wie goed naar de mensen kijkt die in het onderwijs werken, ziet dat de periode van zes tot zeven weken tussen twee cursusjaren voor een deel toch ook nog weer in het teken van werk staat en daarom moeilijk aangemerkt kan worden als pure vakantietijd.

Voor velen is het begin van deze periode nodig om los te komen van de druk die gepaard gaat met het werken in het onderwijs. Druk die voortkomt uit het lesgeven aan groepen kinderen die soms veel te groot zijn of waar enkele kinderen inzitten die een bijna onmenselijke aandacht vragen en waarin toch ook iedereen recht heeft op goed onderwijs. Druk omdat het idealisme om het voor de kinderen beter te maken toch elke keer weer groter blijkt te zijn dan de urenpot die beschikbaar is voor de vernieuwing die dat vraagt. Druk omdat samenwerking met collega's en management van de school vaak zo ontzettend veel energie vraagt en toch niet overgeslagen kan worden.

Zo ook wordt de periode aan het eind van de zomervakantie vaak alweer gebruikt om toe te groeien naar het nieuwe schooljaar.

In een zekere regelmaat hoor ik geluiden van bestuurders en beleidsmakers die dit werkritme aan de kaak stellen. Zij willen de arbeidsinzet in het onderwijs meer gelijk maken aan die in het bedrijfsleven.

Tot op heden wantrouw ik deze aanzetten en zie daarin verkapte pogingen om de medewerkers in het onderwijs nog harder te laten werken. Van mensen in het onderwijs hoor ik zelden van dat soort wensen. Het eigen karakter van het werk vraagt kennelijk om een cyclisch proces van oplossen, voor het starten van nieuwe leerprocessen, het intensief begeleiden van kinderen die in leerprocessen zitten en het afronden en overdragen van de leerresultaten. Mensen in het onderwijs houden van deze dynamiek en hebben er vrede mee.

Namens het hoofdbestuur wens ik iedereen een goede periode van welverdiende rust toe, die hopelijk resulteert in inspiratie om het avontuur in het nieuwe cursusjaar weer aan te gaan.

COLOFON

LICHAMELIJKE OPVOEDING is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Leraren Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (*hoofredacteur*) Jacqueline Tangelder (*redactiemedewerkster*) **Redactieraad:** Harry Stegeman (vz), Hilde Bax, Henk Breukelman, Marianne van Bussel-Schippers, Bert Boetes, Lars Borghouts, Danny van Dijk, Ernst Hart, Maarten Massink, Chris Mooij, Eric Pardon, Jorg Radstake. **Redactieadres:** KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, e-mail: redactie@kvlo.nl **Abonnement Lichamelijke Opvoeding:** Jaarabonnement € 55,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 3,- (excl. verzendkosten) **Handelsadvertenties:** Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort. fax: 023 5717680 e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com www.bureauvanvliet.com **Verschijningsdata 2006:** 20 jan., 10 feb., 10 maart, 31 maart, 28 april, 19 mei, 16 juni, 7 juli, 19 aug., 9 sep., 30 sept., 21 okt., 18 nov., 9 dec. **Druk:** Drukkerij Giethoorn Ten Brink, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855111. **Vormgeving:** FIZZ new media solutions, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel. Tel.: 0522 246162. **DTP:** Jan Ottens, Drukkerij Giethoorn Ten Brink. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Mededelingen vanwege de vereniging en artikelen, die het beleid van de vereniging raken, zijn voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur. **Dagelijks bestuur KVLO:** G. van Driel, voorzitter mw. drs. B. Zandstra, secretaris mw. M. G. van Bussel-Schippers, penningmeester e-mail: bestuur@kvlo.nl **De afdeling rechtspositie is dagelijks bereikbaar van 12.30 tot 16.30 uur** Bezoekadres: Zinzendorflaan 9. e-mail: irp@kvlo.nl **Ledenadministratie:** abonnementen en personeelsadvertenties: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist. fax: 030 6912810 e-mail: ledenadm@kvlo.nl site: www.kvlo.nl Opzeggingen dienen aangetekend te geschieden vóór 1 december van het lopende jaar (kandidaatleden vóór 1 augustus). De opzeggingen worden door de KVLO bevestigd. Contributie KVLO: zie de website of neem contact op met onze ledenadministratie **Secretariaat Thomas Groepering:** Drs F. Huijboom, P. Potterstraat 26, 5143 GX Waalwijk, tel.: 0416 333022, e-mail: fred.huijboom@wxs.nl **ISSN-nummer: 0024-2810 Telefoon:** ledenadministratie 030 693 7676, algemeen 030 692 0847, Afdeling individuele rechtspositie 030 6937678

SPECIAAL ONDERWIJS

ZIJN ER ANDERE DOELEN IN HET BEWEGINGSONDERWIJS?

DOELSTELLINGEN IN HET SPECIAAL ON

In dit artikel willen wij een pleidooi houden voor bewegingsspecifieke leerdoelen in het bewegingsonderwijs in het Speciaal Onderwijs (SO). Ons uitgangspunt is dat alle kinderen willen leren¹ en dat bewegingsonderwijs daar een bijdrage aan kan leveren. In dit artikel wordt eerst ingegaan op bewegingsspecifieke en niet bewegingsspecifieke leerdoelen. Vervolgens wordt aangegeven waarom bewegingsspecifieke doelen goed aansluiten bij adaptief bewegingsonderwijs binnen het Speciaal Onderwijs.

Door: Saskia Biesterbosch en Patty van 't Hooft

Zomaar een gymles 1

Eén van de activiteiten in deze gymles is wendspringen over de kast. Mathilde springt steeds tegen de kast aan. Ook na aanwijzingen over haar aanloop en afzet blijft zij ertegenaan springen. De leerkracht maakt voor Mathilde de kast lager. Mathilde springt nu op de kast en met een brede grijns springt ze er aan de andere kant af.

Zomaar een gymles 2

Ook in deze gymles is één van de activiteiten wendspringen over de kast. Jacob springt steeds tegen de kast. Ook hij krijgt aanwijzingen en voorbeelden om zijn aanloop en afzet te verbeteren. Maar ook hij blijft tegen de kast aan springen. De leerkracht zegt dat het niet erg is dat Jacob tegen de kast springt. Hij complimenteert hem zelfs met zijn doorzettingsvermogen, zijn nette gedrag in de rij. Jacob krijgt ook nog een compliment over zijn hulp aan andere leerlingen en hoe hij omgaat met de aanwijzingen. Jacob knikt instemmend naar de leerkracht en wrijft zachtjes over z'n knieën die al een beetje blauw worden...

BEWEGINGSSPECIFIEKE EN NIET BEWEGINGSSPECIFIEKE DOELSTELLINGEN

Uit bovenstaande voorbeelden komt naar voren dat bij dezelfde bewegingsactiviteit verschillende doelstellingen kunnen worden gehanteerd. In het eerste voorbeeld gaat het om een leerling beter te laten springen (bewegingsspecifiek doel). In het tweede voorbeeld wordt vooral ingezet op sociale aspecten (niet bewegingsspecifiek doel). Voor het kiezen van doelstellingen wordt in het reguliere onderwijs gebruikgemaakt van die doelstellingen, die verbonden zijn met de kerndoelen waarop het *Basisdocument* en de daarin beschreven leerlijnen zijn gebaseerd. Voor de verschillende clusters in het speciaal onderwijs (zie bijlage 1) is er (nog) geen basisdocument. Wel zijn er door de SLO geformuleerde aangepaste kerndoelen. Het is echter te begrijpen dat een smok-leerling op een ander niveau zit dan een zmlk-leerling. Daarom verschillen de doelstellingen in het bewegings-

onderwijs binnen het speciaal onderwijs (SO) niet alleen per cluster maar ook binnen de clusters!

Niet specifieke bewegingsdoelen voor bewegingsonderwijs zijn die waar bewegen middel is om te komen tot andere competenties dan die binnen het bewegen. Deze niet specifieke bewegingsdoelen lijken een steeds grotere plek in te gaan nemen in het SO. Vaak worden sociale doelen aangegeven (samenwerken, verbeteren sociaal/emotionele ontwikkeling, weerbaarheid). De leerkracht uit 'zomaar een gymles 2' zet in op deze niet specifieke bewegingsdoelen. Veel SO-leerlingen hebben extra begeleiding en zorg op het sociale vlak nodig. Maar moeten ze dat vooral leren binnen bewegingsonderwijs? Is bewegingsonderwijs niet onderwijs in bewegen? Een leer vak dat leerlingen helpt hun eigen bewegingsmogelijkheden te ontwikkelen en vergroten? Een leervak dat de sport en bewegingswereld binnen de beleavingswereld van leerlingen kan brengen of vergroten?

Liggen er binnen het bewegingsonderwijs niet veel meer kansen om het etiket 'speciaal' te vervangen door 'regulier' daar waar het gaat om bewegen? Zonder hierbij aan het speciale van de leerlingen voorbij te gaan.

Bijlage 1: clusters in het speciaal onderwijs

SBO – vallen onder de wet Primair Onderwijs
Praktijkonderwijs – vallen onder de wet Voortgezet Onderwijs

cluster 1	slechtziende en blinde kinderen
cluster 2	slechthorende en dove kinderen
cluster 3	verstandelijk en/of lichamelijk gehandicapte kinderen
cluster 4	kinderen met ernstige gedrags- en/of emotionele problemen

AL ONDERWIJS

Bij het aanleren van bewegingsactiviteiten starten we bij wat de leerling wél kan. We proberen zoveel mogelijk aan te sluiten bij het beginniveau van de leerlingen om ze optimale bewegingsleerkansen te geven. Mathilde uit 'zomaar een gymles 1' kan wendspringen over een lagere kast. Om haar succeservaring op te laten doen in het beter leren springen, kan zij het best bij die lagere kast gaan springen.

Als het gaat om niet bewegingsspecifieke doelen dan brengen we de leerlingen vaak in situaties die ze nog niet beheersen. Bij leerlingen uit cluster 4 bijvoorbeeld is het samenwerken over het algemeen niet zo goed ontwikkeld. Veel activiteiten worden daarom aangeboden om het samenwerken te vergroten. Samenwerken is een groepsdoelstelling, waardoor het moeilijker is de bijpassende activiteit voor iedereen op maat

Wendspringen

FOTO: ANITA RIEMERSMA

te maken. Je zou kunnen zeggen dat binnen de vakoverschrijdende doelen vaak gewerkt wordt aan de algemene tekorten van de leerlingen. Zonder daarbij rekening te houden met de specifieke leervraag van de individuele leerling.

Zomaar een gymles 3

De groep van meester Pieter kan erg slecht omgaan met winst en verlies. Samen met de vakleerkracht LO wordt ervoor gekozen daarom veel spelletjes te doen waarbij winst en verlies een grote rol spelen. Het idee erachter is dat als ze maar vaak genoeg in de situatie worden gebracht en erover wordt gepraat de leerlingen verlies beter gaan accepteren. Marieke, die zich helemaal kan verliezen in spelactiviteiten, weet heel goed dat ze heel boos wordt als ze dreigt te verliezen. Ze vindt het steeds minder leuk om naar de gymles te gaan. Want als zij boos wordt, dan wordt meester Pieter ook boos op haar en dat wil ze niet. Ze wil het eigenlijk heel graag goed doen maar dat kan ze niet in een tegen-elkaar-spel. Marieke vergeet steeds vaker haar gymkleding en is blij met de rol als teller of scheidsrechter, die zij dan mag vervullen...

Marieke wordt steeds in een voor haar onprettige situatie gebracht waarop zij nog geen adequate reactie heeft gevonden. Er ontstaat voor haar een extra hindernis om deel te nemen aan de lessen bewegingsonderwijs.

Leerlingen die in het SO terecht komen zijn door hun 'tekorten' al uit de reguliere onderwijscontext gevoegd. Vaak gaat dit ook gepaard met uitvoegen in andere contexten, omdat het kind of de jongere het etiket 'speciaal' heeft opgeplakt gekregen.

Bewegend zijn ze vaak (nog) niet uitgevoerd. Behalve de mytil/tytil leerlingen uit cluster 3 en sommige leerlingen uit cluster 1. Bewegen is bij de leerlingen vaak ook minder belast met (voor)oordelen ten opzichte van andere schoolse vakken. Bewegend kunnen ze nog wel meedoen met de 'reguliere' kinderen. En het is toch erg goed als een leerling uit het SO trots kan zijn op wat hij, in dit geval bewegend, kan.

Dit is makkelijk gezegd. Maar hoe moet je dat binnen het SO realiseren? Het speciale kan namelijk in de voorwaardelijke sfeer al voor veel problemen zorgen. Dit maakt dat aan 'bewegen' niet toegekomen wordt. Het speciale kan voor veranderingen zorgen op verschillende niveaus.

Deze problemen kunnen voorkomen binnen de volgende drieslag:

- 1 Loopt 't
dit heeft betrekking op de organisatie van de activiteit
- 2 Lukt 't
dit heeft betrekking op het beginniveau van de leerlingen

Kan het grootste deel van de leerlingen de activiteit doen zonder dat het te makkelijk voor ze is? Blijft een groot deel van de leerlingen op activiteitsniveau ingevoegd?

3 Leert 't/leeft 't

hierbij gaat het om de leerkansen of ze er zijn en hoe ze worden ervaren. Als het een 'kick'beleving geeft dan zijn de leerkansen erg groot.

Ad 1. Hier gaat het vaak mis door gedragsproblemen. De leerlingen hebben niet het geduld om naar de uitleg te luisteren of te kijken. Soms is de sfeer ook niet veilig genoeg om op de leerkracht te letten, waardoor grote delen van de uitleg worden gemist. Of kiezen leerlingen bewust om geen gebruik te maken van de voorgestelde organisatie door een onveilige sfeer. Ook door het niet begrijpen van de uitleg (moeilijk leren, auditief, communicatief probleem) kunnen problemen ontstaan waardoor de activiteit niet loopt.

Ad 2 Problemen bij lukt 't ontstaan óf bij te weinig differentiatiemogelijkheden (of te veel niveauverschil) binnen de activiteit óf het beginniveau was verkeerd ingeschat.

Ad 3. Belevingsaspecten van de leerlingen binnen sport en bewegingssituaties zijn zeer divers. Binnen één activiteit kunnen door de leerlingen verschillende dingen beleefd worden. Als er geen ruimte is voor deze verschillen in beleving dan zal het deelnamegedrag minder gemotiveerd worden en zullen de leerkansen afnemen.

Veel van deze problemen zijn inherent aan het SO. Door ze als verandering te ervaren lukt het niet bewegingsdoelen te realiseren, met als gevolg dat er vaak voor wordt gekozen het optimaliseren van randvoorwaarden als doel te stellen. De leerlingen in het SO hebben ons inziens recht op meer... Waarbij de randvoorwaarden natuurlijk wel van wezenlijk belang zijn.

VISIE OP BEWEGINGSONDERWIJS

Onze² visie op bewegingsonderwijs is dat het binnen het bewegingsonderwijs gaat om creëren van kansen en mogelijkheden voor kinderen en jeugdigen om in bewegingssituaties:

- de eigen bewegingsmogelijkheden (bewegingscompetentie) in een gewenste richting te ontwikkelen
- de meerwaarde van het met elkaar bewegen te onderkennen.

Deze visie geldt zowel in het reguliere als in het speciaal onderwijs!

Het ontwikkelen van *eigen* bewegingsmogelijkheden sluit goed aan bij het maatwerk waar het SO voor staat. De vakleerkracht bewegingsonderwijs heeft veel mogelijkheden om bewegingsgedrag positief te beïnvloeden. De bewegingsspecifieke doelen kunnen door elke leerling worden gehaald omdat het om hun eigen ontwikkeling gaat. Zij zijn hierbij niet afhankelijk van groepsdoelen. Het lukken wordt iets van henzelf, iets waar ze zelf verantwoordelijkheid voor krijgen. Ze kunnen trots zijn op wat ze bewegend kunnen en hebben geleerd. We schreven al eerder dat 'bewegen' vaak nog een onbelast gebied

is waardoor de leerkansen groter worden.

Nog een voordeel van werken aan bewegingscompetenties is dat beweeggedrag voor leerlingen in concrete gedragstermen uitgelegd kan worden. Zij weten dan wat zij kunnen leren: bijvoorbeeld langer aanzweven, de bal van hun tegenstander onderscheppen, het raken van het doel etc. Het wordt voor hen zo ook duidelijk waar de leerkracht precies op let en waar ze op aangesproken worden.

Bij het doel samenwerken is dat al een stuk lastiger. Want hoe vaak moet je met iemand overgooien om goed samen te werken? Wanneer moet je binnen samenwerken meer of minder initiatief nemen? En wat als de samenwerkactiviteit goed loopt zonder veel inbreng van een bepaalde leerling. Wat wordt de beleving van de leerling die niet nodig was?

Zomaar een gymles 4

Op een helft van de zaal wordt basketbal gespeeld; 3 tegen 3 met recht van aanval halen bij de banken in het midden. Aangezien de groep sociaal niet zo vaardig is, heeft de vakleerkracht de volgende regel ingevoerd: 'Iedereen moet in ieder geval één keer balcontact gehad hebben voordat er gescoord mag worden'. Peter staat volledig vrij voor de basket, maar hij moet eerst nog overspelen met Mieke, die bij de bank is blijven hangen. Gaat hij toch voor het scoren, wat uiteindelijk de 'kick' is van het basketballen of speelt hij over, zodat hij misschien een compliment verdient van de vakleerkracht?

Peter uit bovenstaand voorbeeld zal in tweestrijd komen. Wat levert hem het meest op, scoren of samenspelen. Zonder de samenspeelregel had Peter een succeservaring op kunnen doen als het gaat om zijn eigen beweegcompetenties. Dan zou de 'beloning' en de feedback in de situatie besloten zijn. Besluit Peter tot samenspelen en dus zijn doelkans kwijt te raken, dan geeft hem dat een compliment van de leerkracht en *misschien* positieve feedback van Mieke. De beloning is afhankelijk van de reactie van anderen en daardoor minder voorstelbaar. Tegelijkertijd is het ook de vraag of Mieke hierbij geholpen is. Wat heeft zij geleerd en beleefd in deze situatie?

Door doelen bij bewegingsactiviteiten te kiezen, die direct gerelateerd zijn aan de activiteit, krijgt de leerling direct feedback in de activiteit. Bij goed overspelen bijvoorbeeld ontstaat er minder balverlies, bij een betere afzet kunnen we langer zweven of hoger zwaaien. De leerling ervaart direct wat er gebeurt. Afhankelijk van de beleving in de activiteit zal de leerling de ervaring gebruiken om nog meer van die beleving te realiseren.

Als de beleving van de activiteit afhankelijk wordt van de goedkeuring van de vakleerkracht, dan zal de leeromgeving minder krachtig worden (natuurlijk versterkt complimenteren het deelnamegedrag en het moet wel zo veel mogelijk gebeuren). Vaak is de 'beloning' op groepsniveau en wordt daardoor niet van elke leerling zelf. Als de feedback wel individueel ge-

geven wordt, betekent het dat alle anderen op dat moment minder of geen feedback krijgen.

ADAPTIEF LEREN

Net als het ervaren van de beleving binnen de activiteit maakt een intrinsieke motivatie voor bewegen de leeromgeving sterker. Het hebben of opnieuw verwerven van intrinsieke motivatie voor sport en bewegingsactiviteiten is dan ook van belang bij het ontwikkelen van beweegmogelijkheden. Om aan die intrinsieke motivatie optimale kansen te bieden zal rekening gehouden moeten worden met de psychologische basisbehoefte³ van ieder mens aan relatie, competentie en autonomie. Het (bewegings)onderwijs zal dus adaptief onderwijs moeten zijn. Hier liggen in het SO heel veel kansen.

De behoefte aan competentie is in dit artikel al regelmatig aan de orde gekomen. Het opdoen van competentie-ervaringen in bewegingssituaties met bewegingsspecifieke doelen is voor vrijwel iedereen haalbaar. Iedereen heeft namelijk de 'motorische' mogelijkheid tot bewegen, behalve een groot deel van de leerlingen uit cluster 3. Werken aan bewegingscompetenties betekent voor leerlingen dat zij succeservaring opdoen in bewegen en bewegingssituaties. Voor leerkrachten betekent dat goed kunnen aansluiten bij de leefwereld van zijn leerlingen. Namelijk voor welke activiteit lopen zijn leerlingen warm. Daarnaast moet hij de activiteit zo kunnen differentiëren dat er voor iedereen ook een ontwikkelkans ligt. Dat de leerlingen met hun beperkingen toch kunnen leren. Het niet kunnen is niet fout, maar geeft juist aanleiding tot een adequaat vervolg⁴. Door de leerling een bewegingsactiviteit op beginniveau aan te bieden zal de leerling ervaren dat hij iets kan. Door deze situatie uit te bouwen zal hij ervaren dat hij het iets beter of nog iets anders kan. Beter leren bewegen geeft dan al richting aan één van die basisbehoeften.

BEHOEFTE AAN RELATIE

Het zorgen voor een goede relatie staat op veel SO-scholen hoog in het vaandel. Door de relatief kleine klassen en de specifieke zorg kunnen er veilige relaties ontstaan. Voor de relatie is het belangrijk dat de leerkracht de verschillen tussen leerlingen respecteert en waardeert. Het is namelijk makkelijker een relatie aan te gaan met een leerling die goed luistert en goed zijn best doet, dan met een leerling die veel weerstand oproept. Maar ook leerlingen die in de allergiezone van de leerkracht zitten hebben recht op optimale leerkansen. Daarom zal ook hen de relatie aangeboden moeten worden.

BEHOEFTE AAN AUTONOMIE

Aan de behoefte aan autonomie kan in een les bewegingsonderwijs vaak op een eenvoudige manier worden voldaan. Het werken in groepjes in plaats van klassikaal lesgeven geeft leerlingen al meer ruimte voor zelfbeschikking. Ruimte geven voor eigen bewegende inbreng, dus niet te voorschrijvend op uitvoeringswijze, zorgt ook voor gevoelens van autonomie.

Zomaar een gymles 5

De vakleerkracht heeft de eerste lesuren steeds in groepjes gewerkt, maar nu komt de VSO-klas van Jeanine. Deze klas heeft binnen de hele school een negatieve reputatie, omdat ze heel moeilijk zijn te motiveren. De vakleerkracht laat de groep voor deze klas alle materialen opruimen. Hij ziet het niet zitten met deze ongemotiveerde leerlingen in groepjes te gaan werken. Hij besluit een klassikale les te geven, omdat hij dan beter kan sturen en beter overzicht heeft.

De vakleerkracht uit 'zomaar een gymles 5' vindt het moeilijk deze ongemotiveerde groep leerlingen in een groepjesles aan het werk te zetten. Door het niet te doen trapt hij in de valkuil van self-fulfilling prophecy. Met de 'goede' leerlingen wordt een relatie aangegaan en die krijgen meer autonomie. De leerlingen, die lastgevend gedrag vertonen, worden door de leerkracht vaak kort gehouden. De leerkracht wil er kort bovenop zitten om escalaties voor te zijn in plaats van adaptief te werken om enige motivatie terug te winnen. De leerlingen merken het lage verwachtingsbeeld van de leerkracht. Zij krijgen niet de kans tot competentie en autonomie vanuit deze relatie. Hierdoor zullen zij aan de verwachting van de leerkracht gaan voldoen. Zij ervaren geen intrinsieke motivatie tot veranderen! Wat kan leiden tot voortdurende onderprestatie met alle gevolgen van dien⁵.

Het effect van self-fulfilling prophecy kan ook ontstaan bij het regelmatig aanbieden van niet bewegingsspecifieke doelen in de les bewegingsonderwijs. Als de leerkracht steeds vindt dat leerlingen eerst moeten leren samenwerken 'Zomaar een gymles 4' in plaats van de 'kick' van een spelactiviteit te ervaren kunnen we ook in de hand werken dat ze zelf gaan geloven dat ze toch niet kunnen samenwerken!

NAWOORD

Met dit pleidooi voor bewegingsspecifieke doelen in het bewegingsonderwijs willen we geen afbraak doen aan alle trainingen gericht op niet bewegingsspecifieke doelen. Deze trainingen geven veel leerlingen een goed handvat om adequater om te kunnen gaan met hun omgeving. De leerlingen volgen deze trainingen, omdat ze een specifieke hulpvraag hebben. Binnen het bewegingsonderwijs gaat het om een bewegingsspecifieke leervraag, waarbij rekening kan worden gehouden met de verschillen in beleving van de leerlingen.

Noten

- ¹ Uit zin in leren, L. Stevens 2003
- ² Uit Grondslagen van verantwoord bewegingsonderwijs P. Heij, 2006
- ³ Uit Over denken en doen-een pedagogische bijdrage aan adaptief onderwijs, L. Stevens 1997
- ⁴ Uit Grondslagen van verantwoord bewegingsonderwijs, P. Heij 2006
- ⁵ Uit Kijk op kinderen, L. Stevens 1999.

CORRESPONDENTIE: sem.biesterbosch-weelink@windesheim.nl

p.van.t.hoof@windesheim.nl

SPECIAAL ONDERWIJS

STUDENTEN OVER HUN ERVARINGEN

KIEZEN VOOR 'HET SPECIALE'

Studenten in het laatste jaar van de opleiding tot leraar lichamelijke opvoeding (School of Human Movement and Sports, voorheen Calo) kunnen zich profileren door hun eindstage in het speciaal onderwijs (SO) te gaan lopen. Een halfjaar lang vier dagen per week meedraaien op een school en nog maar één dag terug naar de opleiding. Een spannende keuze, aangezien de eerste drie jaar in het teken heeft gestaan van regulier basis- en voortgezet onderwijs. Door: Saskia Biesterbosch e.a.

In het derdejaar krijgen alle studenten een introductie in het SO. Door de variatie en diversiteit binnen het speciaal onderwijs is het niet mogelijk om alle clusters (zie bijlage 1) met bijbehorende populatie uitgebreid te behandelen. De lessen worden vooral praktisch ingericht om 'aan den lijve' te ervaren hoe het is om deel te nemen aan bewegingsactiviteiten, bijvoorbeeld als je in een rolstoel zit of visueel gehandicapt bent. Daarnaast is er aandacht voor het ontwerpen en aanbieden van activiteiten, passend bij leerlingen met een lichamelijke/verstandelijke beperking of gedragsproblemen. Een tweetal korte werkveldoriëntaties zijn vaak doorslaggevend voor de eindstagekeuze, die elke student moet maken. Gefascineerd door het bijzondere of juist afgestoten door de beperkingen van sommige leerlingen maakt de student zijn of haar keuze voor een werkveld.

Bijlage 1: clusters in het speciaal onderwijs

SBO – vallen onder de wet Primair Onderwijs
Praktijkonderwijs – vallen onder de wet Voortgezet Onderwijs

cluster 1	slechtziende en blinde kinderen
cluster 2	slachthorende en dove kinderen
cluster 3	verstandelijk en/of lichamelijk gehandicapte kinderen
cluster 4	kinderen met ernstige gedrags- en/of emotionele problemen

Het verschilt per jaar, maar gemiddeld kiest ongeveer 25% van alle vierdejaars studenten voor een eindstage in het speciaal onderwijs (30-35 studenten). Het grootste gedeelte van de studenten kiest voor het reguliere voortgezet onderwijs. Basisonderwijs of buitenlandstage zijn de andere opties en deze groepen zijn het kleinst.

Kijkend naar de verdeling van de studenten over het SO (basisschoolleeftijd) en het VSO (voortgezet onderwijsleeftijd), dan blijkt een voorkeur voor het SO; hier speelt de leeftijd van de studenten zelf ongetwijfeld een rol.

DE STAGEVERHALEN

Uit de bijdragen van huidige vierdejaars studenten, die in dit artikel verwerkt zijn, blijkt al dat een eindstage in het SO gezien wordt als een uitdaging: Wat staat me te wachten? Ga ik het wel redden met deze doelgroep? Een doelgroep waar ik nog niet eerder bewegingsonderwijs voor heb verzorgd en waar ik nog maar weinig over weet...

Andere motivaties die voor eindstagekeuze SO genoemd worden zijn:

- werken met kleine groepen
- intensiever contact met de leerlingen
- kleine scholen met betrokken teams
- meer willen betekenen voor een leerling dan alleen gymjuf of -meester
- aanvulling op de tot nu toe verworven lesgeefcompetenties in het reguliere onderwijs
- onderwijs op maat leveren (beter leren differentiëren)
- bewust bezig zijn met het beïnvloeden van sociale vaardigheden van de leerlingen
- persoonlijke ontwikkeling: hoe stevig sta ik in mijn schoenen?
- gefascineerd door 'het speciale' in brede zin.

MIRJAM DE BIJL, HET ROTSOORD IN UTRECHT (CLUSTER 2)

Ik heb mijn stage gelopen op een cluster 2-school. Op deze school zitten leerlingen, die slechthorend zijn of problemen hebben met hun spraak en/of taal. Ook kinderen met een stoornis in het autistische spectrum kunnen bij dit onderwijs terecht. Waar kies je op een gegeven moment voor? Je moet je eindstage gaan kiezen en hebt de verschillende keuzes: basisonderwijs, regulier of speciaal onderwijs, middelbaar onderwijs regulier, of voortgezet speciaal onderwijs. In eerste instantie heb ik voor speciaal onderwijs gekozen, omdat ik dit een toevoeging vond voor mijn eigen leerervaring. In de eerste twee jaar van de Calo hebben we het regulier basisonderwijs gezien. In het derde jaar en het eerste semester van het vierde jaar kwam het middelbaar onderwijs aan bod.

Het is simpel gezegd om dan maar gewoon te kiezen voor het speciaal onderwijs. Er zijn veel verschillende soorten en ze

passen zeker niet allemaal bij mij. In het derde jaar tijdens het oriënteren ben ik op 'De Spreekhoorn' te Breda geweest, een school die mij erg aansprak vanwege de uitdaging: leerlingen die gebarentaal nodig hebben en ook leerlingen, die in hun eigen wereld leven en die je dan toch moet zien te betrekken bij de les.

De verschillen tussen bewegingsonderwijs in het regulier en het speciaal onderwijs zie je bij dit type onderwijs vrij duidelijk. Als je kijkt naar het bewegingsniveau doen de kinderen niet onder voor het regulier onderwijs. Dus in de activiteiten merk je het niet. Wel merk je dat je ook met andere zaken veel bezig bent. Je bent in de les bijvoorbeeld bezig met spraak en taal. Je laat kinderen ook zelf uitleggen en je vraagt veel aan de kinderen.

Op een cluster 2-school moet je zeker in staat zijn om gestructureerd te werken. De leerlingen moeten altijd weten waar ze aan toe zijn. Duidelijkheid gaat boven alles!

Het mooiste wat ik tot nu toe mee heb gemaakt is (klinkt gek) 'het afscheid', waarbij je van zoveel kinderen te horen krijgt dat ze je zo gaan missen...

CORIEN CLERMONTS, DE SPRINGPLANK IN HARDERWIJK (SBO)

Voor mij was het snel duidelijk dat ik mijn eindstage wilde gaan lopen in het speciaal basisonderwijs (SBO). Ik wilde dit doen, omdat ik kinderen ontzettend leuk vind en omdat ik kinderen met leer- en gedragsproblematiek interessant en uitdagend vind. Deze uitdaging vind ik in het beter leren bewegen, maar ook in het positief beïnvloeden van het gedrag van de kinderen. Door het lopen van snuffelstages in het speciaal ba-

Corien Clermonts

FOTO: SASKIA BIESTERDUSCH

sonderwijs heb ik gemerkt dat de kinderen mij veel voldoening gaven door het intensieve contact. Hierdoor was mijn keuze om mijn eindstage te lopen in het SBO een logische stap.

Het verschil tussen het geven van bewegingsonderwijs in het reguliere onderwijs en in het speciaal onderwijs is dat je in het SO meer moet differentiëren in je stijlen van lesgeven. Ieder kind heeft een eigen aanpak nodig, waardoor hij of zij zich veilig voelt binnen de lessen bewegingsonderwijs. De kinderen in het reguliere onderwijs voelen zich sneller veilig binnen de lessen. Sommige kinderen in het SO hebben dusdanige problemen waar je rekening mee moet houden binnen de lessen. Ik ben van mening dat je in het SO meer een opvoedende taak hebt dan in het reguliere onderwijs. Deze lessen draaien meer om het gedragsmatige aspect dan in het reguliere onderwijs.

Volgens mij heb je een aantal persoonlijke kwaliteiten nodig om les te geven in het SBO. Ik vind het erg belangrijk om een goed pedagogisch klimaat binnen de lessen te creëren, waarin structuur en duidelijkheid belangrijke elementen vormen. Daardoor zullen de kinderen zich veilig voelen. Wanneer kinderen zich veilig voelen, zullen ze meer plezier ervaren en meer succeservaringen opdoen. Een goed pedagogisch klimaat creëren doe ik onder andere door: veel interesse te tonen in de kinderen en ze op hun gemak te stellen, door complimenten te geven, consequent doch rechtvaardig te zijn, door activiteiten zo aan te bieden dat de kinderen op hun eigen niveau deel kunnen nemen aan de bewegingsactiviteiten. Hierdoor zal niemand buiten de boot vallen.

Ik heb ontzettend veel mooie momenten tijdens mijn eindstage gehad. Het contact met de kinderen heeft daar grotendeels voor gezorgd. De kinderen zochten bij mij de veiligheid die ze nodig hadden en daardoor was het contact intensief. De kinderen kwamen met leuke verhalen naar me toe; vertelden me dat ze me gemist hadden tijdens de vakantie, reageerden teleurgesteld wanneer ze hoorden dat ik niet meeding op schoolreisje, gaven me 'high fives' wanneer ze me in de gang tegenkwamen, et cetera.

Vooraf de openheid van de kinderen vond ik prachtig. Ik had duo-jagerbal neergezet en een jongen vond dat een erg leuke activiteit. Hij kwam naar me toe en gaf me een knuffel. Hij bedankte me omdat we die activiteit nog een keer gedaan hebben. Deze openheid zul je minder snel tegenkomen in het reguliere onderwijs.

Ik heb de indruk gekregen dat de kinderen me echt nodig hebben; het maakte dat ik me speciaal voelde. Dit heeft me veel voldoening gegeven.

Een stage in het SBO: een aanrader!!

MIRJAM ZOMER, DE RADAR IN OOSTERBEEK (CLUSTER 4)

Mijn interesse ging sinds het eerste jaar van de Calo al uit naar leerlingen die 'anders' zijn of 'speciaal' worden genoemd. Het woord 'speciaal' sprak mij alleen niet aan. Is ieder kind niet speciaal en uniek? Eigenlijk wist ik toen nog weinig van het speciaal onderwijs. Ik had alleen het beeld voor me van kinderen bij mij uit de buurt, kinderen die met een busje naar school toe gaan en zo laat weer thuis komen!

Het leek mij een uitdaging om les te geven aan stoere pubers met een grote mond. Lopend op straat observeer ik graag groepen hangjongeren. Ik hoor stoere praatjes, zie gouden kettingen, ruik stinkende scooters en hoor harde rapmuziek. Nu stage lopend op een VSO voor zsmok met een licht verstandelijke handicap, weet ik wat het lesgeven aan deze leerlingen zo leuk maakt. De leerlingen zijn direct, ik hoor meteen wat ze van mij en de les vinden. Bewegen is voor hen een uitlaatklep, de meeste leerlingen vinden het heerlijk om niet op hun kont te hoeven zitten.

Doordat de groepen klein zijn, heb je veel contact met de leerlingen. Dit is voor mij het grote verschil met het regulier onderwijs. In het SO zijn de scholen en klassen meestal klein. Het geeft een intieme sfeer. Het persoonlijke contact wat je met de docenten en leerlingen krijgt spreekt mij erg aan! De leerlingen kunnen erg mopperen wanneer ik een nieuwe activiteit met ze ga doen of wanneer ze weer niet mogen voetballen. Wanneer ze dan toch (met mijn hulp) de uitdaging van de nieuwe activiteit zijn aangegaan en ik de leerlingen met een glimlach op hun gezicht de gymzaal zie verlaten, is mijn glimlach volgens mij nog groter!

De achtergrond en moeilijkheden van de leerlingen is vaak geen kleinigheid. Het is mooi als ook deze leerlingen een plek kunnen vinden in onze samenleving, waar ze zich op hun gemak voelen en hun kwaliteiten kunnen ontwikkelen. Deze leerlingen hebben hiervoor wel meer begeleiding nodig.

Ik ben blij dat ik de uitdaging om in dit type onderwijs te gaan stagelopen ben aangegaan! Door goede begeleiding is het een zeer geslaagde periode voor me geweest. Gelukkig weet ik nu meer over het speciaal onderwijs dan alleen een busje vol met leerlingen op weg naar school....

PEGGY GEERDINCK, HET ROESSINGH IN ENSCHEDE (CLUSTER 3, MYTYL-TYTYL)

Het feit dat ik gekozen heb voor een eindstage in het speciaal onderwijs, in het bijzonder het mytyl-tyltyl onderwijs, had voornamelijk te maken met de uitdaging die ik in deze vorm van onderwijs zag. Maar ook met het gevoel dat ik wat miste binnen het reguliere onderwijs. Binnen het mytyl-tyltyl onderwijs heb je te maken met een grote diversiteit aan lichamelijke en/of verstandelijke beperkingen bij de leerlingen, waardoor er meer van een docent(e) gevraagd wordt. Tijdens mijn stage is dit zeker gebleken en mede daardoor was deze stage dan ook zeer leerzaam. Ik heb o.a. ervaren dat je als docente, binnen het SO, zoveel meer bent voor de leerlingen dan alleen leerkracht bewegingsonderwijs. Zo probeer je hen te laten ontdekken wat hun mogelijkheden zijn en alle leerlingen zo ver te krijgen dat ze lid worden van een sportvereniging. Daarnaast ben je ook een luisterend oor en heb je aandacht voor elke individuele leerling. Deze leerlingen zijn, meer dan anderen, (deels) afhankelijk van een ander, waardoor intensief en direct contact heel normaal voor ze is. Ze staan open voor alles, zijn blij met het kleinste resultaat en zijn tevens zeer gedreven. Het bewegingsniveau, van een groot deel van mijn leerlingen, doet dan ook zeker niet onder voor dat van een leerling binnen het reguliere onderwijs.

Als docent(e) op een school voor mytyl-/tyltylonderwijs moet je beschikken over een groot inlevingsvermogen en moet je je openstellen voor de leerlingen. Alleen dan kun je de leerlingen bereiken en gaan ze je vertrouwen. Het is een basis om te kunnen leren. Daarnaast zal er veel van je gevraagd worden als het

Mirjam Zomer

FOTO: SASKIA BIESTERBOSCH

om differentiatie en creativiteit gaat. Alle leerlingen uit een klas, hoe groot de diversiteit ook is, willen allemaal op hun (eigen) manier deel kunnen nemen en graag iets leren bij de lessen bewegingsonderwijs.

Het is moeilijk te zeggen wat ik het mooiste vind wat ik tot nu toe, tijdens mijn eindstage, heb meegemaakt. Het was een super leuke, leerzame en vernieuwende stage voor mij. Toch zullen vooral de vele positieve leerervaringen van leerlingen en hun reacties daarop mij zeker bijblijven. Het geluk en de 'dankbaarheid' straalden van hun gezicht en juist dat heeft mij diep geraakt. Jij, maar vooral zij werken er hard voor en na al die inspanningen is de ontlading groot als je weer een stap vooruit gemaakt hebt; dat is de kroon op je werk.

ANKE KOORDEMAN, ALEIDA GEZIENASCHOOL IN ARNHEM (CLUSTER 3, ZMLK)

Tot aan het begin van de eindstage was ik nog niet zeker over mijn keuze voor het speciaal onderwijs. Kan ik wel lesgeven aan deze doelgroep? Is het wel echt iets voor mij? In de snuffelstages en lessen SO op de Calo heb ik wel kennis opgedaan, maar geen ervaring. Uiteindelijk was het mijn interesse voor SO wat de doorslag gaf. Als ik nu geen stage in het SO zou lopen, dan zou ik er later ook niet zo snel solliciteren omdat ik niet weet hoe het er daar aantoe gaat.

De manier van werken in het SO staat me erg aan. Het werken in kleine klassen en met veel structuur. Wij werken veel met pictogrammen en gebaren om activiteiten en uitleg te verduidelijken. Het contact met de leerlingen vind ik veel intensiever en hechter dan in het reguliere onderwijs. Je bent veel meer dan alleen maar de gymjuf. Je krijgt zo veel van de leerlingen terug. Wat ik heerlijk aan deze leerlingen vind, is dat ze goudeerlijk zijn. Ze zeggen wat ze denken. De ene dag ben je de liefste juf van de school en de andere dag ben ik echt heel erg stom. Ik denk dat het in het zmlk belangrijk is om je leerlingen te kunnen motiveren voor activiteiten. Dit omdat leerlingen vaak zelf niet weten hoeveel ze eigenlijk kunnen. Zonder deze motivatie dreigen leerlingen eerder op te geven en lopen zo een mogelijke succeservaring mis. Daarnaast is een groot inleavingsvermogen in deze kinderen ook een vereiste. Het inbeeltingsvermogen van deze leerlingen is erg groot en als leerkracht moet je hier op in zien te spelen. Op activiteitsniveau is goed kunnen differentiëren erg belangrijk. In elke klas zit een behoorlijk verschil in niveau en je doel is toch om alle leerlingen op hun eigen niveau mee te laten komen binnen dezelfde activiteit.

Ik geniet van het contact met de leerlingen, ik geniet van het plezier dat de leerlingen beleven aan de lessen bewegingsonderwijs. Kortom, ik geniet elke dag weer van het lesgeven! Soms is het goed om voor het onbekende te kiezen, in mijn geval voor een eindstage in het SO. Het type onderwijs heeft mijn ogen geopend. Dit is echt waar mijn hart ligt en waar ik verder in wil.

VERKLEINING PRAKTIJSCHOK

Door het grootste deel van de week (vier dagen) mee te lopen op een school voor speciaal Onderwijs ligt het zwaartepunt voor de student duidelijk bij de stageschool. De opleiding ondersteunt nog maar één dag in de week. Achterliggend idee is om de praktijkschok, na het afstuderen, te verkleinen door al volledig mee te draaien op de school. Niet alleen door de lessen te verzorgen, maar ook door andersoortige, niet lesgebonden taken die van iedere leerkracht bewegingsonderwijs verwacht mogen worden, uit te voeren op de stageschool. Dit varieert van het organiseren van een sportdag, meegaan op kamp, leerlingbesprekingen bijwonen, het begeleiden van een dansgroep tot advisering over zaalinrichting of de nieuwste methodes voor ons vak. De student wordt deel van het team op de school en is niet meer 'de stagiaire, die hier op woensdagochtend is'.

Eindstagiaires voelen zich voor het eerst vaak meer collega dan stagiaire.

BEGELEIDING

Dankzij intensieve begeleiding van vakcollega's op de school zelf (de stagecoaches) kunnen de studenten invoegen in de stagecontext. Afhankelijk van de zwaarte van de problematiek die zich in deze stagecontext voordoen (en het lesgeefniveau van de student), kan de periode van invoegen sterk variëren. Soms lukt het om na drie weken al zelfstandig les te geven aan bepaalde groepen. Maar er zijn ook stageplekken waar het zelfstandig lesgeven aan bepaalde groepen niet haalbaar is in een half jaar. Er wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke zelfstandigheid (lesgebonden en niet lesgebonden taken) van de student, passend bij de stageplek.

Elk jaar studeren er studenten af, die verder hebben gekeken dan het reguliere onderwijs.

Studenten die de uitdaging van het Speciaal Onderwijs zijn aangegaan en geraakt zijn door de kinderen waarmee ze tijdens hun stage gewerkt hebben.

Studenten met speciale bagage in hun rugzak, die ze ook in kunnen zetten op andere scholen.

Noot

Het is toeval dat de vijf medeschrijvers allen vrouw zijn. In werkelijkheid ligt de verhouding ongeveer op 60% vrouw en 40% man in de eindstagegroep speciaal onderwijs.

Over de auteurs

*Mirjam de Bijl, Mirjam Zomer, Corien Clermonts, Anke Koorde-
man, Peggy Geerdinck en Saskia Biesterbosch zijn allen student
aan de School of Human Movement and Sports, voorheen Calo,
met de minor speciaal onderwijs.*

CORRESPONDENTIE:

sem.biesterbosch-weelink@windesheim.nl

SPECIAAL ONDERWIJS

WERKEN IN HET ZMOK

BEN JE THERAPEUT OF BEWEGINGSOND

In het voorgaande artikel over de stage-ervaringen van vierdejaars studenten komt duidelijk naar voren dat je binnen de les meer moet dan alleen het aanbieden en begeleiden van bewegingsactiviteiten en het evalueren ervan. Juist in deze voorwaardelijke sfeer moet je als leraar/begeleider veel actie ondernemen om uiteindelijk te komen tot bewegen. De vraag die in dit artikel dan ook expliciet aan de orde komt is: 'Ben je niet meer therapeut dan bewegingsonderwijzer?' Door: Jorg Radstake

Op bovenstaande vraag zal ik, middels een interview met een werkvelddeskundige, een antwoord trachten te krijgen. Voor dit interview heb ik Ellen Willemsen benaderd, die naast de ALO-opleiding ook de bpt-opleiding (bewegingsagogie en psychomotorische therapie) aan de Calo (tegenwoordig School of Human Movement and Sports) afgerond heeft. Inmiddels is zij sedert een aantal jaren werkzaam in het zmok-onderwijs (zeer moeilijk opvoedbare kinderen), te weten bij Lakestenen in Almelo (onderdeel van de justitionele inrichting Harreveld met jongens/meiden in de leeftijd van 12 t/m 23 jaar).

Waarom heb je ervoor gekozen om na de LO-opleiding afgerond te hebben verder te studeren?

'In mijn derde jaar heb ik een tweetal snuffelstages in het speciaal onderwijs gelopen en bij toeval kwam ik voor mijn eindstage in het zmlk (zeer moeilijk lerende kinderen) terecht. In deze stage vond ik de leerlingen met ernstige gedragsproblemen erg boeiend zodat ik zeker wist hierin verder te willen. Maar tevens ervaaarde ik dat ik nog veel moest leren. Hetgeen ik wilde leren, kwam binnen de bpt-opleiding aan de orde, dus het was een eenvoudige keuze nog twee jaar op Windesheim door te gaan.'

Wat is precies de doelgroep waar je les aan geeft?

'Je kunt in principe zeggen dat we een drietal verschillende groepen hebben, te weten:

- a crisisopvang foba (forensisch onderzoeks- en begeleidingsafdeling), twee op één-begeleiding (één bewegingsonderwijzeres, één groepsleerkracht en één leerling)
- b klas van zeer uiteenlopend cognitief niveau (van zmlk tot en met vwo) met zeer ernstige gedragsproblemen, zoals agressie en schizofrenie. Drie op zes begeleiding (één bewegingsonderwijzeres, twee begeleiders en zes leerlingen)
- c klas op vmbo-niveau, waar de leerlingen uiteindelijk voor een vmbo-diploma gaan. Eén op acht begeleiding (één bewegingsonderwijzeres en acht leerlingen)

Dit zorgt in ieder geval voor een enorm afwisselende baan.'

Welke verschillen ervaar je binnen het lesgeven aan deze verschillende 'klassen'?

'Middels een drietal concrete voorbeelden (de letters corres-

ponderen met de hierboven beschreven doelgroepen) wil ik graag proberen aan te geven wanneer ik meer aan de kant van de bewegingsonderwijzeres zit en wanneer juist meer de therapeute ben. Ik ben namelijk van mening dat het deels onderwijs en deels therapie is.

- a De leerlingen lijden vaak aan psychische stoornissen en er is vaak sprake van veel medicijngebruik. Ter activering en voor het oppakken van een dagritme hebben ze per dag

Twee op één-begeleiding

FOTO: HANS DIJKHOFF

SONDERWIJZER?

twee keer een half uur les en één keer een half uur sport. Onder begeleiding van de groepsleiding en de gymleerkracht wordt er gesport. Bij binnenkomst probeer ik zoveel mogelijk aan te sluiten bij de interesse van de leerling, hetgeen betekent dat ik vaak moet improviseren. Daarnaast moet ik veelal zelf meedoen om een 'geschikte' activiteit te kunnen doen. Zo kiezen ze vaak badminton en dan probeer ik erop aan te sturen dat het initiatief bij de leerling komt te liggen. Een ander doel is bijvoorbeeld gericht op het vasthouden van de concentratie door te tellen hoe vaak het ons lukt de shuttle over te spelen. De activiteiten zijn er voornamelijk op gericht om een positieve ervaring te bewerkstelligen en ervoor te zorgen dat ze zich beter voelen en naar de volgende les gaan. Kortom hier is bewegen meer een middel om te komen tot. Hier start voor mij dan ook de therapeutische kant.

- b Eigenlijk valt deze groep leerlingen buiten het reguliere vmbo-onderwijsprogramma. Bij deze les gebruik ik dan ook verschillende werkvormen. Zo zijn er lessen dat de zaal vol staat met activiteiten, maar het komt ook voor dat er nog helemaal niets klaar staat. Dat betekent dat ik ook een groot deel zelf kan bepalen. Echter bij de start van de les probeer ik ook hier te starten vanuit (de interesse van de) individuele leerlingen. Tijdens het lesgeven ga ik vervolgens ook veel individueel aan de gang. Hier zit zowel de therapeutische kant als de kant van bewegingsonderwijzeres.
- c Alle leerlingen in deze klas gaan, in principe, voor het halen van een vmbo-diploma. Wel is de groep erg divers. Sommige leerlingen zijn al een aantal jaren onder behandeling, terwijl anderen nog maar net met de behandeling begonnen zijn. Aangezien ze uiteindelijk voor een diploma gaan, werken we met een pta (programma van toetsing en afsluiting). Het lijkt nu dat het niet of nauwelijks verschilt met het reguliere onderwijs (twee keer 45 minuten per week), maar zo zit het niet. Zo probeer ik, door goed naar de leerlingen te luisteren, flexibel te zijn met mijn planning van de activiteiten. Dat betekent dat de leerlingen niet alles hoeven te doen als ze er geen zin in hebben en dat kan dus betekenen dat een leerling nooit aan Bewegen en Muziek deelneemt. In de voorwaardelijke sfeer valt er veel te regelen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het feit dat leerlingen zich soms bekeken voelen of geen uitdagingen aan willen gaan. Deze 'drempels' moeten eerst weggenomen worden om uiteindelijk aan bewegingsactiviteiten deel te kunnen nemen. In deze lessen ben ik dus voornamelijk als bewegingsonderwijzeres met de leerlingen aan de gang.

In het kort zie ik de volgende verschuivingen:

- een verandering in de begeleiding van de leerlingen van binnenkomst tot de daadwerkelijke les. In het kort kan ik

zeggen dat ik start vanuit de therapeutische kant en naar mate de les vordert meer bewegingsonderwijzeres word

- een verandering in de begeleiding van de diverse groepen: van therapeute via zowel therapeute als bewegingsonderwijzeres naar (zoveel mogelijk) bewegingsonderwijzeres.'

Welke specifieke kwaliteiten gebruik je voornamelijk in jouw baan?

'Allereerst ben ik van mening dat beide opleidingen elkaar enorm aanvullen. Van beide opleidingen gebruik ik dan ook veel in mijn dagelijkse werk. Wat ik voornamelijk van beide opleidingen geleerd hebt, is het volgende:

van de BPT-opleiding:

- reflecteren (ook op jezelf gericht), zoals hoe je overkomt en wat jouw gedrag voor de ander betekent
- meer kennis van gedragsproblemen of andere problematiek, zodat ik passende oplossingen kan bedenken (aansluiten bij de leerlingen).

van de LO-opleiding:

- breed scala aan bewegingsactiviteiten (groot activiteiten-aanbod)
- differentiëren binnen bewegingsactiviteiten.'

'Welke droom hoop jij in jouw werk te kunnen verwezenlijken?'

'Laat ik starten bij een aantal doelstellingen, die ik graag in mijn werk wil verwezenlijken. Allereerst wil ik dat alle leerlingen op hun eigen niveau deel kunnen nemen. Daarbij moet de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen centraal (blijven) staan. Daarnaast wil ik ze graag plezier in bewegen laten ervaren.

Mijn droom is om juist deze leerlingen elke dag te laten bewegen. Op dit moment krijgen de leerlingen alleen de huidige lessen beweging. Kortom mijn streven is om in de toekomst een structureel dagelijks bewegingsaanbod voor alle leerlingen aan te bieden. Naast het doel om ze beter te leren bewegen, misschien wel het belangrijkste doel: een ingang om gedragsveranderingen tot stand te laten komen, gericht op de algemene competenties van de leerlingen om goed te kunnen functioneren in onze maatschappij.'

CORRESPONDENTIE: jorg.radstake@windesheim.nl

AAN DE BAK IN HET VAK

INTERVIEW MET DAAN GEELEN

WIE IS DAAN GEELEN?

Zijn leeftijd 23 jaar en hij is in 2005 afgestudeerd aan de Fontys

Sporthogeschool.

Zijn sporten zijn basketbal, snowboarden en duiken.

Hij werkt twee dagen per week als gymdocent op het Plein College Eckart

in Eindhoven en drie dagen als onderwijsassistent bij Fontys

Sporthogeschool (FSH) in Tilburg.

FOTO: LARS BORRHOUTS

WAT DOE JE ALS ONDERWIJSASSISTENT EIGENLIJK?

Ik ben onderwijsassistent Spel. Dat houdt in dat ik samen met een speldocent lesgeef. Het betekent dus niet dat ik de netten ophang en de ballen op-ruim of iets dergelijks. De speldocent draagt echter wel de eindverantwoordelijkheid voor de les. Verder ontwikkel ik de 'Digitale Index Spelonderwijs' (DIS),

een databank met digitaal onderwijsleermateriaal. Daarin staat allerlei digitaal materiaal dat zowel docenten als studenten ondersteunt bij het aanleren van bewegingsvaardigheden voor spel: filmpjes en plaatjes van ideaalvoorbeelden, methodische aanpak, foutenanalyse met oplossingen, maar ook spelregels, scheidsrechterstekens, enz. Hopelijk is dat eind van het jaar af!

WAT MAAKT JOUW WERK LEUK?

Op FSH de diversiteit, de uitdaging om gemotiveerde, vaardige studenten nog verder te brengen. Op het Eckart het feit dat ik veel vmbo-klassen heb, daarbij probeer je al je creativiteit aan te wenden om zo veel mogelijk te bereiken met de leerlingen. Bijvoorbeeld door zelfverzonnen spellen.

WAT VIND JE MINDER LEUK?

Op FSH dat je soms veel tijd kwijt bent aan zaken die niet echt voldoening opleveren, de 'bijzaken' zeg maar. In het voortgezet onderwijs stoor ik me bij sommige leerlingen aan het ontbreken van bepaalde normen en waarden die ik heel normaal vind. Zo kwam ik onlangs een kleedkamer binnen waar jongens met een prullenbak aan het gooien waren.

HOE DENK JE DAT LEERLINGEN JOU ZIEN

Ik denk als enthousiast en met veel energie. Aan FSH moest ik me in het begin even bewijzen, ik was tenslotte zelf net afgestudeerd. Nu merk ik dat ik ook als een soort schakel tussen studenten en docenten kan fungeren, juist omdat ik nog wat dichter bij de studenten sta.

WELKE LES IS ALTIJD EEN SUCCES?

Smashbal! Bij smashbal heb je twee goaltjes met bij elk een dikke mat ervoor, het keepersgebied. Je mag niet lopen of dribbelen met de bal, en je scoort door de bal uit de lucht in het goal te smashes. Als je hem voor jezelf opgooit krijg je één punt, als een ander het doet twee. Een mooie vorm om het samenspelen te oefenen en altijd een succes!

HOE ZIET EEN LES LO ER IN DE TOEKOMST UIT?

Ik verwacht natuurlijk dat DIS veel gebruikt zal worden! Nee, zonder gekheid, aan de ALO's zal er veel met digitaal materiaal gedaan worden. Vanwege de kosten zal dat in het BO en VO denk ik minder zijn. Daar verwacht ik wel dat er steeds minder onderdelen als brug, rekstok en dergelijke gedaan zullen worden. De lessen zullen intensiever worden, met veel beweegtijd en niet persé sportspecifiek.

FOTO: ANITA RIEMERSMA

PRAKTIJJKATERN BEHORENDE BIJ LICHAMELIJKE OPVOEDING 8 - 2006

PRAKTIJJKATERN

FOTO: ANITA RIEMERSMA

PRAKTIJK BASIS- EN VOORTGEZET ONDERWIJS

- 18** ZWAAIEN IN HET ONDERWIJS OF ONDERWIJS IN HET ZWAAIEN (4) *Joris Hoeboer e.a.*
- 21** SCOREN MET KEEPERSPELEN *Jorg Radstake*
- 25** OP ZOEK NAAR EEN METHODISCH KADER VOOR VERSTOPPERTJE *Jorg Radstake en Karel Verweij*

PRAKTIJK VOORTGEZET ONDERWIJS

ORIËNTEREN OP 'HANGEN IN DE ZWAAI'

ZWAAIEN IN HET ONDERWIJS OF ONDE

Na de eerste drie artikelen over onze ideeën over salto en overslag hebben we in de daaropvolgende artikelen over turnen op school het vermeerderen van de zwaai in strekhang aan de ringen centraal gesteld. We doen een werkwijze uit de doeken, die met succes en op een veilige manier heeft geleid tot het vermeerderen van de zwaai bij het strekhangzwaaien aan de ringen. Deze werkwijze wijkt misschien behoorlijk af van wat u gewend bent.

De werkwijze is gebaseerd op een nauwkeurig gevormd beeld van de beweging en de principes die daar aan ten grondslag liggen.

Door: J.W. Bakker, M.W. Bosman, J. Hoeboer, Drs. M. Krijger,

E.Y. Slijk

In de voorgaande artikelen over zwaaien (artikelen zwaaien1, 2 en 3) zijn we uitgebreid ingegaan op de meer theoretische achtergrond van het zwaaien in strekhang aan de zwaaiende ringen. Dit deden we aan de hand van de volgende vragen:

- Hoe komt zwaaivermeerdering tot stand?
- Wat verstaan we onder het juiste zwaairitme?
- Hoe houden we de zwaai veilig?

In de komende drie artikelen (zwaaien 4, 5 en 6) zullen we deze theorie gebruiken om onze praktijk te ontwerpen en te legitimeren.

DE METHODIEK/DIDACTIEK VAN HET ZWAAIEN IN STREKhang AAN DE ZWAAIENDE RINGEN

Aan de volgorde, de methodiek, waarmee we het zwaaien in strekhang ontwikkelen onderscheiden we een drietal fasen:

- 1 de fase waarin we de leerling vertrouwd maken met het 'hangen in de zwaai' en het van daaruit achter neerspringen. Deze fase duurt relatief kort en is in meerdere opzichten te beschouwen als de 'oriëntatiefase' (artikel zwaaien 4)
- 2 de fase waarin we het 'zwaaien in hang' ontwikkelen. Het

gaat dan om het leren zwaai te behouden in een juist zwaairitme. Deze fase duurt aanzienlijk langer omdat hier het technisch juiste zwaaien moet worden gevormd. Dat heeft zijn tijd nodig! (artikel zwaaien 5)

3 de fase waarin we de technisch juiste zwaai gaan benutten om:

- de zwaai te vermeerderen
- daaraan de zwaai in hang te combineren met lengte en breedteasdraaien
- de afsprongen complexer te maken (artikel zwaaien 6).

HET DOOR ONS GEHANTEERDE BESCHRIJVINGSKADER

Bij het beschrijven van de bewegingsonderwijsleersituaties van iedere fase gebruiken we de volgende structuur:

- de bewegingsopdracht, te onderscheiden in een startopdracht en vervolgoopdrachten
- het bewegingsarrangement
- de leerhulp
 - de wijze van hulpverlening
 - de aanwijzingen tijdens het leerproces
 - de organisatie.

Ten slotte geven we een korte legitimering van de gekozen werkwijze.

EEN KORTE TOELICHTING OP HET DOOR ONS GEHANTEERDE BEGRIPPENKADER

De bewegingsopdracht: startopdracht en vervolgoopdrachten

Met een bewegingsopdracht maken we de leerlingen duidelijk wat we bewegend van hen verwachten. Een bewegingsopdracht maken we doorgaans duidelijk via een bewegingsvoorbeeld en een korte mondelinge toelichting op dit bewegingsvoorbeeld: plaatje - praatje.

We maken een onderscheid tussen een startopdracht en vervolgoopdracht.

De *startopdracht* is een weloverwogen opdracht in een goed gekozen bewegingsarrangement die de leerling uitnodigt/uitdaagt/motiveert om aan het leerproces te beginnen. De leerlingen begeven zich, voorzien van heldere informatie, al bewegend in een veilige, vereenvoudigde en aantrekkelijke omgeving en oriënteren zich op de kern van de bewegingsactiviteit. Een startopdracht moet aan een aantal voorwaarden voldoen:

- de opdracht moet aansluiten bij de essentie van de bewegingsactiviteit die aan de orde komt
- de opdracht moet voor alle leerlingen haalbaar zijn
- de opdracht moet voldoende bewegingsintensief zijn (voldoende beurten). Ze kan vaak op die manier de functie van warming-up vervullen.

ONDERWIJS IN HET ZWAAIEN (4)

Met de *vervolgopdrachten* bouwen we veelal op een gedifferentieerde wijze de startopdracht uit naar het leerdoel dat ons voor ogen stond.

Arrangement en/of organisatie?

De begrippen arrangement en organisatie zijn nauw met elkaar verbonden. Toch willen we deze twee begrippen duidelijk van elkaar onderscheiden.

Onder het *bewegingsarrangement* verstaan we die facetten van de bewegingssituatie die een sturende invloed hebben op de manier waarop de beweging wordt uitgevoerd. Het gaat dan om reikhoogte, zichtbaar maken van oriëntatiepunten, hulpverleners e.d. *Organisatorische maatregelen* daarentegen zijn meer bedoeld om een intensief en ongestoord bewegen van de leerlingen te garanderen. In het geval van ringzwaaien denken we dan bv. aan de indeling en plaats van de leerlinggroepen en de wijze waarop er van taak wordt gewisseld.

Leerhulp

Onder leerhulp verstaan we alle directe en indirecte hulp die we de leerling bieden tijdens het motorische leerproces.

Veel van onze uitgebreide technische kennis houden we voor de leerling verborgen. Door leerlingen op het juiste moment met goed gestelde opdrachten en in de juiste bewegingsarrangementen intensief te laten bewegen leren ze vooral 'al doende' en impliciet.

Als we al iets zeggen over het na te streven bewegingsverloop proberen we onze technische kennis zoveel mogelijk te vertalen in concrete bewegingsaanwijzingen. We streven er naar onze *bewegingsaanwijzingen* 'tips en hints met handelingskarakter' te laten zijn.

Daarom vind u in dit artikel een aantal opdrachten en aanwijzingen in 'spreektaal' geformuleerd.

En dan nu aan de slag met de door ons genoemde drie ontwikkelingsfasen van het zwaaien in strekhang.

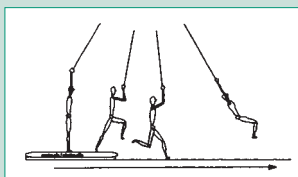
DE ORIËNTATIEFASE: HANGEN IN DE ZWAAI EN ACHTER NEERSPRINGEN

Start opdracht

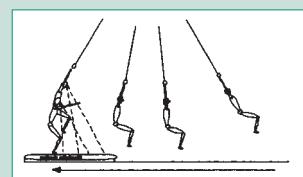
- Start met loopactie tot stoeltjeshouding
- Stil hangen in stoeltjeshouding tijdens de achterzwaai en op het dode punt neerspringen.

Praatje

- 'Ga achter klaarstaan, ren naar voor totdat je niet verder kan en trek je benen in tot stoeltjeshouding'

Parachutemethode uit een lage zwaai (loslaten als je de mat stil ziet onder je)

Ringen op halve reikhoogte matje met plofmatje

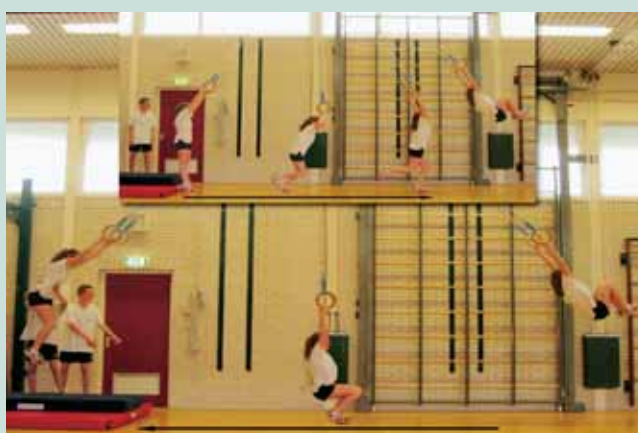

FOTO: GERT-JAN WEIJER

- 'Zwaai naar achter, naar voren en naar achteren en houdt daarbij de vloer onder je in de gaten'
- 'Laat los op het moment dat je stil hangt boven het plofmatje (dode punt)'.

Arrangement

Ringen op halve reikhoogte.

We plaatsen een krijtstreepje om aan te geven tot welk gebied de leerling in ieder geval moet doorlopen om tot hang te komen.

Dit gebied kan ook worden aangegeven door middel van een matje of een matje van een andere kleur of door pilonnen afhankelijk van wat de context van de zaal biedt.

Een afsprongmatje (en gewone turnmat) en als we daarover beschikken daarop een plofmatje (een zacht matrasje, het liefst in kleur verschillend van de turnmat).

Hulpverleners

Twee helpers naast het plofmatje pakken de leerling nog in de hang in steungreep vast en begeleiden hem tot de beweging stilstaat op de mat.

Aandachtspunten voor de leraar en bewegingsaanwijzingen voor de leerling tijdens het oefenen

- 'Ringen goed vastpakken met polsen als haakjes'
- 'Echt hangen: kop tussen de veren'

Leerlingen die dat lastig vinden oefenen dat een keer aan de stille ringen.

- ‘Zo stil mogelijk aan de ringen hangen in de stoeltjeshouding: alsof je aan een parachute hangt die over de aarde zweeft’
- ‘Loslaten als je merkt dat je stil hangt boven de landingsplaats.’

Organisatie

We laten dezelfde leerling tenminste tweemaal de opdracht direct achter elkaar uitvoeren en spreken met de leerlingen een handig draaisysteem af.

Vervolgopdracht

Bij de vervolgopdracht laten we de leerling direct vanuit de eerste achterzwaai neerspringen. Daardoor kan het aantal afsprongen per leerling in een beurt vergroot worden en wordt het leren timen van de afsprong geïntensiveerd.

LEGITIMERING VAN DE BEWEGINGSOPDRACHTEN

Direct achter neerspringen: een verantwoord risico

Achter neerspringen is een methode om de zwaai te allen tijde op een veilige manier te kunnen beëindigen. We leren leerlingen op dit moment achter neerspringen en gaan aan de sleepmethode voorbij. Dat vinden we een verantwoord risico omdat de zwaai nog laag is en vooral omdat de leerlingen op dit moment nog niet te maken hebben met de slingering van het lichaam aan de ringen: we ‘hangen nog stil in de zwaai’.

Daardoor zijn de trekkrachten die de leerling moet kunnen weerstaan nog niet veel meer dan het eigen lichaamsgewicht. De stoeltjeshouding zorgt ervoor dat de hulpverleners kunnen zien wanneer de beweging de zwaai gaat beëindigen.

Hulpverleners

Het is van belang om in deze eerste fase direct aandacht te besteden aan het hulpverleners om de volgende redenen:

- Geringe zwaaihoogte

Door de geringe bewegingssnelheid zal de zwaaihoogte tot een minimum beperkt worden. Hierdoor kunnen de leerlingen op een veilige manier leren hulpverleners. Als de beweging een fout maakt dan zijn er eigenlijk geen gevaren, dit geeft de hulpverleners dus een mooie gelegenheid om te oefenen.

- Geringe snelheid

Door de geringe snelheid is er eenvoudig door de hulpverleners te anticiperen op de beweging en zal er dus relatief eenvoudig ingegrepen kunnen worden door de hulpverlener. De bewegingsuitslag zal niet al te groot zijn waardoor de hulpverleners minder snel een inschattingfout maken.

In deze gevaarlose bewegingssituatie leren we onze leerlingen het goede hulpverleners bij het achter neerspringen aan: oefenen voor het hulpverleenbrevet!

Een prettig bijkomend voordeel is dat leerlingen in een vlot tempo aan beurt kunnen komen en als ze niet zwaaien als helper toch ook echt aan het werk zijn.

Timing

De leerlingen moeten, voordat er met meer aanvangssnelheid gezwaaid wordt, het ‘dode’ punt leren kennen en herkennen.

De leerlingen laten we aan het einde van de voorzwaai de knieën op trekken, op het ‘dode’ punt, als voorbereiding op het achter afspringen op het ‘dode’ punt. Tijdens het naar achteren zwaaien vragen we de leerling zo ‘stil mogelijk’ (zonder slingering) aan de ringen te hangen en ‘als een parachute-zwaai de vloer in de gaten te houden totdat je merkt dat deze onder je stilstaat’

Een plofmatje, het liefst in een onderscheidende kleur, is daarbij een krachtig visueel oriëntatiepunt.

Goed vastpakken en ‘echt’ hangen

De ringen moeten niet alleen met de vingers omsloten worden maar de hand moet er als het ware opgelegd worden: over de ring heen gehaakt worden (anteflectie van het polsge-wricht). De gebogen pols garandeert extra vastheid. Daarnaast zijn droge handen (wel magnesium en geen coopertest voor het ringzwaaien!) van belang.

Als die greep gegarandeerd is, kan er in de schoudergordel echt gehangen worden. Bij echt hangen zit het hoofd geklemd tussen de armen: ‘kop tussen de veren’. Dat is nodig om straks bij het zwaaien in hang een ontspannen slingerpatroon te kunnen ontwikkelen.

Het coördinatieprobleem

Sommige leerlingen hebben de neiging, wanneer ze hun benen op moeten trekken ook aan hun armen te gaan trekken. Dat is een coördinatieprobleem: gelijktijdig moet er in de schouders en armen een lange houding en in de benen een verkorte houding worden gerealiseerd. Dat zijn voor het lijf twee tegenstrijdige commando's. Door die houding apart in de stille ringen te laten ervaren, proberen we de leerling het juiste bewegingsgevoel (proprioceptie) van de juiste wijze van hangen te laten ervaren.

Aan het thema ‘hangen in de zwaai’ besteden we doorgaans niet meer dan één à twee lesdelen. Wel kunnen we de vervollessen ringzwaaien vaak op deze wijze nog even opstarten. De volgende ontwikkelfase, de fase waarin we leren zwaaien in hang/leren slingeren in de zwaai vereist aanzienlijk meer tijd om tot een echt goed leerresultaat te kunnen komen. Eigenlijk is de leerling er nooit op uitgeleerd!

In het volgende artikel (5) wordt ingegaan op het ‘zwaaien in hang’ waarbij het gaat om het leren zwaai te behouden in een juist zwaairitme. Ook zal dan een foto te zien zijn van ‘echt’ hangen.

Wordt vervolgd

CORRESPONDENTIE: M.W.Bosman@hhs.nl

J.J.A.A.Hoeboer@hhs.nl

PRAKTIJK **PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS****HET PLEZIER VAN DE KEEPER**

SCOREN MET KEEPERSPELEN

Aandacht besteden aan leren keepen, daar komt het vaak niet van in het spelonderwijs. De spelers die in het veld niet zo makkelijk uit de voeten kunnen 'vluchten' vaak in het doelverdedigen. En dat terwijl er zoveel plezier zit in het leren keepen. Hier liggen onderwijskansen. Door: Jorg Radstake

LEGITIMERING

Zoals genoemd in een artikel elders in dit nummer, zijn er in het speciaal onderwijs een aantal andersoortige activiteiten, die (in tegenstelling tot het reguliere onderwijs) al wel een plaats innemen in de les bewegingsonderwijs en die ook nog een succes blijken te zijn. Zo ook de zogenaamde keeperspelen.

Je kunt je afvragen waarom je apart keeperspelen moet aanbieden.

Als eerste en makkelijkste argument valt te noemen dat het uiterst interessante activiteiten zijn, die in eerste instantie veelal aansluiten bij de beleavingswereld van de leerlingen en dus zeker de factor 'beleving' een belangrijke plaats inneemt (startend bij leeft 't). Om dit te verduidelijken zal ik hieronder een drietal concrete voorbeelden noemen.

- Afgelopen weekend keek ik bij de NOS naar de handbalfinale bij de heren om het kampioenschap van Nederland. Deze laatste wedstrijd ging tussen E&O en Volendam. In deze finale werd een belangrijke plaats ingenomen door beide keepers, die met spectaculaire reddingen een score probeerden te voorkomen en hun doel 'leeg' probeerden te houden. Als je na een gestopte doelpoging de keeper bleef volgen dan bleek daaruit wel dat het keepersvak voor hen een enorme kick moet opleveren. Het lijkt in eerste instantie vaak 'a hell of a job', met meestal maar weinig waardering.
- In het tegenwoordige volleybal spelen veel teams met een libero. Die positie wordt, zeker in het internationale volleybal, meestal bekleed door een kleine, snelle speler die zijn eigen grondgebied 'schoon' moet houden. Een mooie verdigende actie levert voor hem/haar de ultieme kick op.
- Als laatste en misschien wel belangrijkste voorbeeld wil ik teruggaan in de ontwikkeling van het kind, kortom naar de kindertijd. Zittend op de grond met de benen wijd rolt papa of mama de bal naar zijn of haar kind. Vol verwachting volgt

'de kleine' de bal en geniet als het gelukt is de bal te stoppen. Zoals het een goede papa of mama betaamt, worden de grenzen van het kunnen (door oefenen) opgezocht. Als de grens van lukken en mislukken bereikt is, zie je de ultieme vreugde bij het tegenhouden van de bal.

Een aantal jaren later gaan dezelfde kinderen naar buiten om te voetballen. Aankomend bij het grasveldje in de woonwijk wordt er met jassen een doeltje gevormd. Het maakt het trouwens vaak extra leuk als er net een regenbui achter de rug is. Eentje neemt de positie van keeper in, terwijl de ander (al schietend) op zoek gaat naar de grenzen van hem/haar. Niet de scores, maar de reddingen worden juist gewaardeerd.

Het andere argument moet echter gezocht worden in het feit dat het verdedigen van jouw eigen doel of grondgebied (misschien wel) vooraf gaat aan het maken van een doelpunt of score. Dit is een compleet andere invalshoek, want in het (reguliere) onderwijs starten we meestal bij de aanval en is het verdedigen ondergeschikt. Opvallend daarbij is dat de plaats van keeper vaak ingenomen wordt door de mindere beweger. Dat heeft voornamelijk te maken met het feit dat hij/zij dan zelf niet of nauwelijks initiatief hoeft te nemen en alleen maar hoeft te reageren op wat er gebeurt. Dit is jammer genoeg vaak geen positieve keuze. De mindere bewegers kiezen de rol van keeper niet omdat ze het zo'n uitdaging vinden, maar 'kiezen' het voornamelijk omdat het veilig is en ze dan niet of nauwelijks aan het (te moeilijke) spel mee hoeven te doen. Kortom ook het tegenhouden van een score (= keepen) zal aandacht moeten krijgen. Misschien moet je zelfs eerst weten wat je moet verdedigen, voordat je weet waar je kunt scoren. Ik bedoel het dan niet alleen op cognitief niveau, maar juist op de toepasbaarheid binnen het bewegen. Het zit 'm hier op het niveau van lukt 't.

HOOFDKENMERK (EN SPEELGEBIED)

Zoals hierboven al, middels de voorbeelden, aangegeven, passen keeperspelen binnen twee speelgebieden, te weten passen en onderscheppen & over en weer inplaatsen. Om dit te verduidelijken staan hieronder de beschrijvingen van beide speelgebieden genoemd, inclusief de rollen en fasen, die er binnen deze soort activiteiten bestaan (zie bijlage 1). Vervolgens heb ik getracht het deelgebied keepen te omschrijven (zie bijlage 2).

Zoals hierboven al gemeld, zie ik keeperspelen als deelactiviteit binnen zowel passeer- en onderschepspelen als over en weer inplaatsactiviteiten. Het deelgebied keepen doet zich al-

speelgebied	spelprobleem	rollen	fasen
passeren en onderscheppen	het in bezit blijven van een speelvoorwerp ten opzichte van het in bezit komen van een speelvoorwerp, al dan niet met betrekking tot het maken van doelpunten ten opzichte van het voorkomen daarvan.	- balbezitter - eventueel medespeler van de balbezitter - onderschepper/verdediger (keeper)	- opbouwen van de aanval - uitspelen van de doelkans - scoren - eventueel recht van aanval halen
over en weer inplaatsen	het raken van het grondgebied van de ander(en) met een speelvoorwerp ten opzichte van het voorkomen daarvan, òf het zó raken van het grondgebied, dat het speelvoorwerp daarna niet kan worden teruggespeeld.	- balbezitter - eventueel medespeler van de balbezitter - verdediger	- in het spel brengen van de bal - opbouwen van de aanval/hebben van initiatief - scoren

Bijlage 1: omschrijvingen speelgebieden, inclusief rollen en fasen

deelgebied	spelprobleem	rol	fase
keepen (ten opzichte van scoren)	Het beschermen van jouw eigen doeltje of doelgebied met als doel voorkomen dat er gescoord wordt.	onderschepper/verdediger (keeper)	scoren

Bijlage 2: omschrijving deelgebied keepen, inclusief rol en fase

leen maar binnen één rol (onderschepper/verdediger/keeper) en binnen één fase (scoren) voor. Kortom de laatste stap voor dat er sprake is van een doelpunt of score.

ACTIVITEITEN (MET VOLGORDEPROBLEMATIEK)

In het Speciaal Onderwijs hebben keeperspelen om bovengenoemde redenen al een belangrijke plaats ingenomen. Hieronder zal ik dan ook een viertal activiteiten, inclusief uitbouw mogelijkheden, beschrijven. Het is echter niet zo dat de eerste activiteit eenvoudiger is dan de tweede. Er is dus geen sprake van een vastliggende methodische volgorde. Wel is er gebruik gemaakt van de hieronder genoemde volgordeprincipes, die ervoor zorgen dat je de volgorde van de activiteiten kunt beargumenteren.

Volgordeprincipes:

- van alleen naar meertallen (samen)
- van jongleren via sparren naar scoren
- van 'eigen belang' via 'gezamenlijk belang' naar 'gescheiden' en later 'tegengesteld belang'
- van 'spelen met de handen' naar 'spelen met de voeten'
- van direct naar indirect.

Bij de verschillende activiteiten ga ik wel uit van de kwaliteit van de leraar, die ervoor zorgt dat alle leerlingen tot succeservaringen (kunnen) komen. Dat kan hij/zij doen door een aanpassing

van arrangement en/of leervoorstel inclusief regels/regelingen. Daarbij moet er natuurlijk ook vaak een eenvoudig tel- of wisselsysteem gehanteerd worden. Wel zal hier uitgegaan moeten worden van het belonen van het tegenhouden/stoppen van de bal (of een ander voorwerp) met bijvoorbeeld een punt en juist niet door het belonen van een doelpunt. Daar gaat het immers bij dit deelgebied niet om. Kortom het leveren van maatwerk is, zeker voor het speciaal onderwijs, enorm van belang.

VERVOLG

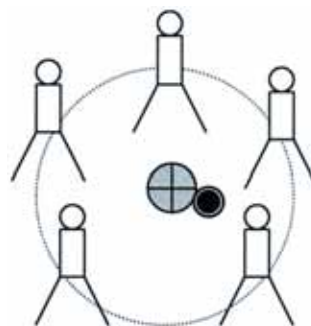
Activiteiten die binnen dit deelgebied (keepen) passen, kunnen gezien worden als een voorloper op activiteiten, waarin er sprake is van tegengesteld belang. Dit is het geval bij activiteiten uit de speelgebieden passeren en onderscheppen & over en weer inplaatsen. Bij passeer- en onderscheppspelen valt nog een verdeling te maken tussen spelen met 'gescheiden gebieden' of spelen in 'hetzelfde veld' én spelen zonder of met lichamelijk contact. Maar als je tot deze activiteiten komt, omdat het speelniveau dat toelaat, dan zul je mijns inziens het keepen ook aantrekkelijk moeten maken.

POORTBAL**Arrangement**

- Speelveld: $\pm$ vijf bij vijf meter (zijanten goed afbakenen, eventueel met banken).
- Zes leerlingen: vijf spelers en één wachter.
- Eén grote (foam)bal.

Leervoorstel

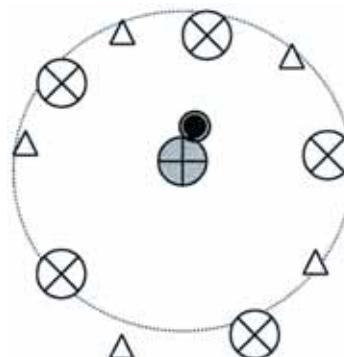
Ga in een kring staan met je benen wijd. De leerkracht staat in het midden van de cirkel en probeert de bal tussen de benen van de leerlingen door te rollen. De leerlingen moeten dit proberen te voorkomen door de bal met de handen tegen te houden.

Regels/regelingen

- Je moet op je plaats blijven staan.
- Is de bal tussen jouw benen doorgerold, dan wissel je met een wachter.

Uitbouw

Ga op de knieën zitten tussen twee pilonnen. De leerkracht staat in het midden van de cirkel en probeert de bal door het poortje van de leerlingen door te rollen. De leerlingen moeten dit proberen te voorkomen door de bal met de handen tegen te houden.

STUITBAL**Arrangement**

- Speelveld: $\pm$ vijf bij vijf meter.
- Eén volleybal.

Leervoorstel

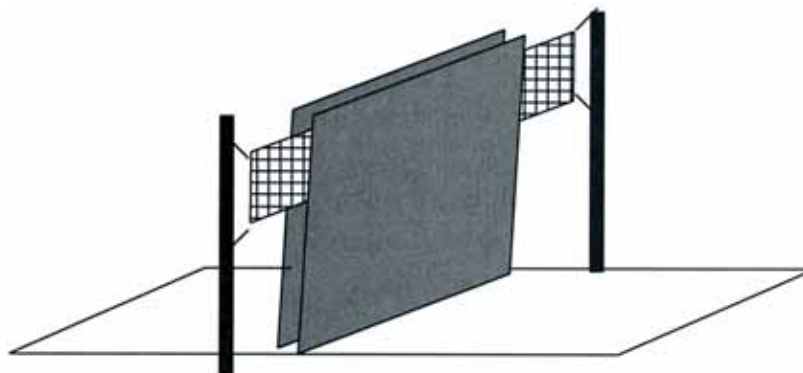
Ga in een kring staan. De leerkracht staat in het midden van de cirkel. Hij noemt een naam van een leerling en gooit vervolgens de bal in de lucht. De bal stuit en de leerling moet proberen de bal vóór de tweede stuit te vangen.

Regels/regelingen

- Je moet bij de start buiten de cirkel staan.
- Als je de bal drie keer gevangen hebt, dan wissel je met een wachter en krijg je een 'groot' punt (noteren door bijvoorbeeld een kruisje achter jouw naam te zetten).

Uitbouw:*Blind volleybal**Twee tegen twee:*

Ga met z'n tweeën in het speelveld staan. Over het net is een groot plastic zeil gespannen, zodat je de ander ploeg niet kan zien. Probeer de bal, die van de andere kant gegooid wordt, te vangen. Als het lukt om de bal te vangen, dan krijg je als team een punt. Welk team heeft als eerste tien punten verzameld?

DUIKBAL**Arrangement**

- Speelveld: $\pm$ acht bij vijf meter.
- Twee spelers: één keeper en één schutter.
- Eén dikke mat met een aantal kleine matjes eromheen.
- Eén grote (foam)bal.

Leervoorstel

Ga op de kleine matjes aan de zijkant staan. De schutter staat bij de penaltystip en gooit de bal boven de dikke mat. De keeper probeert de bal boven de mat te vangen (of probeert te voorkomen dat de bal de bovenkant van de mat raakt door 'm weg te tikken).

Regels/regelingen

- Schutter: de bal moet op de penaltystip liggen.
- Na tien schoten, wissel je van functie.

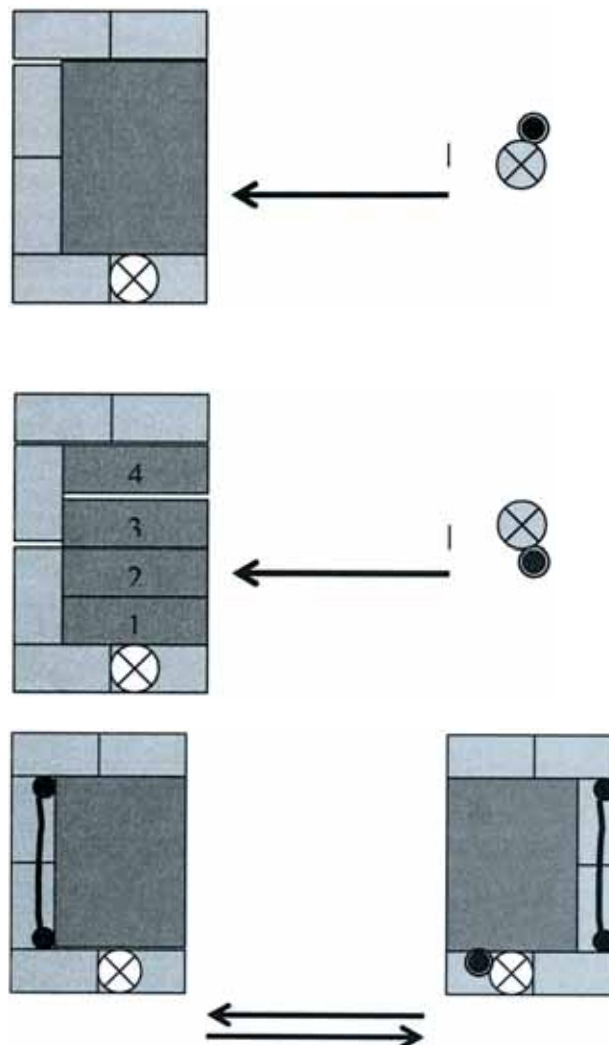
Uitbouw

Als tweetal (team):

Op de dikke mat hebben we vier vakken gemaakt. Iedereen begint met het tegenhouden van de ballen in het eerste vak. Als je drie ballen tegengehouden hebt, mag je proberen de ballen in vak 2 tegen te houden, etc. Iedere keeper heeft steeds vijf pogingen.

Tegen elkaar:

We spelen één tegen één, waarbij je alleen een punt krijgt als je de bal tegenhoudt. Met korfbalpalen en een elastische band is achter elke dikke mat een doel gemaakt (als mikdoel). Als de bal niet in het doel gegaan zou zijn, dan moet er opnieuw gegooid worden.

BANKBAL**Arrangement**

- Speelveld: $\pm$ vijf bij vijf meter.
- Twee spelers: één keeper en één schutter.
- Eén bank.
- Afstandstreepje.
- Een groot plastic zeil.
- Eén grote (foam)bal.

Leervoorstel

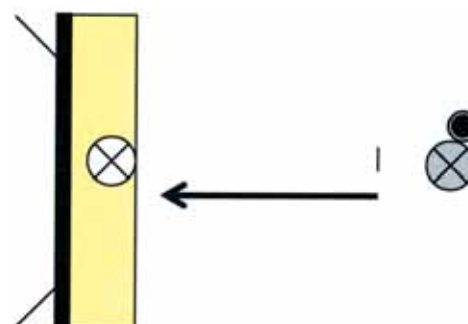
Ga op de knieën op het grote zeil zitten. De schutter staat bij de penaltystip en probeert de bal over de grond tegen de bank (= doel) te schieten. Probeer te voorkomen dat er gescoord wordt.

Regels/regelingen

- Keeper: je moet op het zeil blijven.
- Schutter: de bal moet op de penaltystip liggen.
- Na 10 schoten, wissel je van functie.

Uitbouw

Duikbal.

CORRESPONDENTIE: jorg.radstake@windesheim.nl

PLAATS VOOR VERSTOPPERTJE IN BEWEGINGSONDERWIJS

OP ZOEK NAAR EEN METHODISCH KADER VOOR VERSTOPPERTJE

In het speciaal onderwijs hebben verstoppenspelen op veel scholen al een belangrijke plaats verworven, maar in het reguliere onderwijs worden deze spelen nog niet of nauwelijks aangeboden. Volgens ons is dat een gemiste kans. Middels dit artikel proberen we een eerste aanzet te geven tot een implementatie van deze spelen binnen het reguliere onderwijs. Daarnaast trachten we leerkrachten uit het speciaal onderwijs uit te dagen systematischer te werk te gaan bij het aanbieden van verstopperspelen.

Door: Jorg Radstake en Karel Verweij

In deze bijdrage hebben we drie concrete voorbeelden van verstopperspelen, die we tijdens een workshop op de SO-studiedag op woensdag 5 april jl. te Zwolle hebben gegeven, uitgewerkt en ook de foto's zijn hiervan afkomstig. De, aan het eind van het artikel genoemde, links verwijzen naar videobeelden die tijdens deze studiedag gemaakt zijn. Tevens kunnen deze uitgewerkte verstopperspelen (eventueel met eenvoudige aanpassingen) in alle clusters van het Speciaal Onderwijs aangeboden worden.

INLEIDING

Weet je het nog? In de late herfst na schooltijd *buskruit* spelen. Als in de lange schemering de kleuren blauw worden om daarna geheel te verdwijnen. Vol spanning de steegjes achter de huizen verkennen, steeds verder van huis. Of *belletje lellen* bij de boze buurman en stoer zo lang mogelijk wachten met bukken achter de ligusterhaag. Of de *pijlen-speurtocht* op het verjaardagspartijtje. Weet je het nog? *Kiekeboe* spelen met opa, glurend tussen de iets gespreide vingers zijn ogen zoeken. Of diep onder de dekens kruipen als papa of mama nog een kusje komt geven. 'Verstoppen en opzoeken' geeft kleur aan de kinderwereld. Uit zichzelf zoeken kinderen de spanningsvolle relatie van het

(niet) gezien worden. Groepen kinderen ontmoeten elkaar in dit spel, in de buurt en na schooltijd. Ze putten hierbij uit een schat aan overgeleverde liedjes, regelingen en variaties. Het is het waard om, in deze tijd van toenemende immobilititeit en privatisering, deze traditie levend te houden. Het (bewegings)onderwijs kan hiertoe de vele verstopperspelen naar moeilijkheidsgraad ordenen. Kinderen hebben daar baat bij omdat op maat aangeboden speelvormen de spanningsvolle relatie tussen opzoeker en verstopper beter uit de verf doen komen. Er is kans dat kinderen deze spelen dan ook op straat gaan doen.

In het speciaal onderwijs worden verstopperspelen als een zeer waardevolle aanvulling op het bestaande activiteiten aanbod beschouwd en hebben zodoende al een belangrijke plaats ingenomen.

In deze tekst gaan we allereerst op zoek naar de hoofdkenmerken van 'verstoppertje' en de deelbetekenissen waaruit het spel is opgebouwd. Daarna is er aandacht voor de volgordeproblematiek van verstopperspelen. Tot slot worden arrangementsfactoren, waarmee de spanningsbalans tussen opzoeken en verstoppen oproepbaar kan worden, genoemd.

HOOFDKENMERK (EN BETEKENISGEBIED)

Verstoppen en opzoeken is een deelgebied van het bewegingsgebied 'inblijven ten opzichte van uitmaken'. Verstoppertje vertoont dan ook (een grote) gelijkenis met tikkertje. Het uitmaken vindt nu plaats door de ander te zien in plaats van de ander aan te raken. Eenmaal gevonden willen kinderen daarna graag gepakt worden. Waarschijnlijk zijn veel van de methodische ontwerpregels van tikkertje toe te passen op verstoppertje. Ook zijn er allerhande combinaties mogelijk tussen opzoeken en aftikken/aftikken met een voorwerp of afwerpen (zie bijvoorbeeld paint-ball en lasergame). Het deelgebied verstoppertje zouden we als volgt willen omschrijven:

verstoppen ten opzichte van opzoeken =
het opsporen van iets en/of iemand ten opzichte van het voorkomen hiervan, al dan niet gecombineerd met het als eerste bezetten van een plaats.

Er wordt naar één of meerdere voorwerpen of personen ge-

zoekt. Bijvoorbeeld een kievitsei (of paasei) zoeken. De *vos-senjacht* waarbij met behulp van een plattegrond straatbordjes moeten worden opgeschreven, en verklede ouders moeten worden herkend, is een combinatie van beide. Het verstoppertje van een voorwerp of deelnemer is pas betekenisvol als het uitnodigt tot vinden. Een verstopper die buiten het afgesproken areaal gaat, beleeft geen plezier aan zijn (in alle gevallen ook 'haar') schuilplaats. De betekenis 'verstoppertje' wordt onderkend als er kans is gezien of gehoord te worden. Ingewikkelder wordt het als de verstopper en opzoeker beiden als eerste een plaats proberen te bezetten of een voorwerp aan te raken ('vrij' of 'erbij buten'). Dit leidt tot het benaderen van de buutplaats (waardoor het moeilijker is om ongezien te blijven) en een strategisch verplaatsen van de opzoeker.

DEELBETEKENISSEN

(= FASERINGEN/GELEDINGEN)

'Verstoppertje met vrij buten' is al een zeer ingewikkeld spel. De opzoeker en de verstoppers zijn verwikkeld in verschillende (bewegings)relaties. Deze relaties kenmerken zich door een tegengesteld belang. We kunnen deze activiteit in de volgende fasen verdelen/geleden:

- 1 tellen tot honderd – het zo plaatsnemen achter een schuilplaats dat je vanaf de buutplaats niet kan worden gezien
- 2 rondkijken of iemand zichtbaar is – jezelf klein maken achter de schuilplaats
- 3 zo verplaatsen dat degenen achter de dichtstbijzijnde schuilplaatsen worden gezien – zo verplaatsen dat de schuilplaats dekking blijft geven
- 4 verder van de buutplaats verplaatsen in een bepaalde richting – zodanig wisselen van schuilplaats dat de buutplaats wordt benaderd
- 5 het halen van de buutplaats als iemand kan worden uitgemaakt – het halen van de buutplaats als kan worden 'vrij' gehaald.

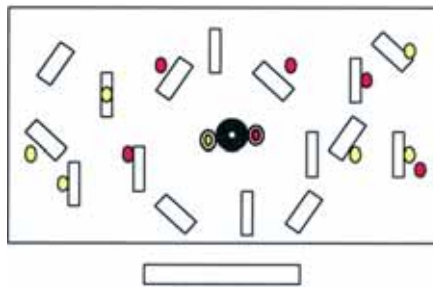
In fase 4 en 5 wordt het basisprobleem (wel/niet gelokaliseerd worden) extra bedreigd, doordat een (buut)vrijplaats gehaald moet worden. De opzoeker gaat in een be-

paalde richting en bedreigt daarmee het verschuilen van bepaalde verstoppers. Omdat er daarbovenop de mogelijkheid is vrij te halen dient de zoeker zijn positie steeds zo te schatten dat verstoppers niet vrij kunnen halen. Dit leerprobleem wordt groter naarmate er meer verstoppers zijn. De verstopper weegt steeds of hij uit zicht moet blijven of moet spurten naar de buutplaats. In een fractie van een seconde worden hierbij moeilijke afwegingen gemaakt: maakt de positie en snelheid van de ander het nog mogelijk eerder bij de buutplaats te zijn.

KLEURENVERSTOPPERTJE

Klaarzetten

Zet een korfbalpaal met twee hoepels (rood en geel) in het midden van de zaal. Bouw vervolgens een aantal verschillende verstoppelplekken. Daarvoor kun je alle materialen uit de berging (te denken valt onder andere aan de kasten, bokken en maten) en (verhuis)dozen gebruiken.

Het maken van verstoppelplekken

Opdracht

Het spel wordt gespeeld in twee teams. Van elk team (bestaande uit vijf verstoppers en één opzoeker) probeert de opzoeker kaarten (punten) te verzamelen.

Beide opzoekers hebben een blinddoek om zolang de teamgenoten zich gaan verstoppertje.

We tellen tot tien, zodat de verstoppers de tijd hebben zich te verstoppertje. Daarna mogen de opzoekers, die ieder een hoepel vasthouden die vast zit aan de paal, op zoek naar de verstoppers. De verstoppers van het gele team hebben een geel papier (A5-formaat), terwijl de verstoppers van het rode team een rood exemplaar hebben. Zij mogen zich zodanig verplaatsen dat de opzoeker van het eigen team de kaart kan zien maar de opzoeker van het andere team juist niet.

Je krijgt de kaart als je de kaart van een teamgenoot of tegenstander ziet en met een laserpen de juiste plek aangeeft door op de doos te schijnen waarachter de verstopper zich verschuilt, de juiste kleur noemt en dit wordt bevestigd door de scheidsrechter.

Als je het verkeerd hebt, dan krijgt de tegenpartij de kaart.

Na het afgeven van de kaart, moet de verstopper op de bank gaan zitten.

Einde spel

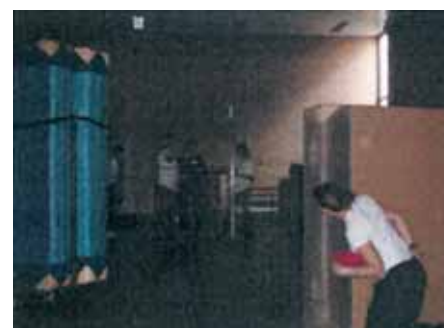
We spelen totdat een team vijf kaarten verzameld heeft.

Uitbouw

Er komen naast kleuren ook cijfers (of letters) op de kaart. De opzoeker moet niet alleen de kleur noemen maar ook het cijfer of de letter op de kaart.

De opzoeker is op zoek

De verstopper kiest het juiste moment

VOLGORDEPROBLEMATIEK

Deze overwegingen richten de aandacht op de volgordeproblematiek. Hoe kunnen verstopactiviteiten zo worden aangeboden dat er (ook voor de minder goede spelers) leerkansen ontstaan?

We zien de volgende leerlijn:

1 Het opzoeken van verstopte voorwerpen:

- zo verplaatsen dat een verstopt voorwerp (bijvoorbeeld jouw eigen schoen) wordt gevonden, en daarna
- een voorwerp zo verstoppen dat het kan worden gevonden.

2 Het opzoeken van verstopte mensen ten opzichte van het onzichtbaar blijven:

- jezelf zo verstoppen dat je niet gezien wordt
- vanuit een beperkt loopgebied (bijvoorbeeld op de lijnen van een kruis of binnen een ovaal) een zichtlijn openen
- jezelf zo verstoppen dat je gevonden kan worden
- vanachter de schuilplaats een 'teken' (bijvoorbeeld een kaart met een getal) aan iemand tonen zonder dat de opzoeker het ziet
- het determineren van deze tekens en daarmee het uitmaken van de verstopper.

3 Het zodanig opzoeken van verstopte mensen dat ze niet vrij kunnen halen ten opzichte van het (als eerste) onzichtbaar halen van een (buut)vrijplaats:

- het zo verplaatsen dat de vrijplaats wordt benaderd
- het zo verplaatsen dat de toegang tot de vrijplaats wordt bemoeilijkt
- het inschatten of de onbeschutte zone naar de vrijplaats kan worden overbrugd.

N.B.

Het bereiken en voorkomen van het halen van een zone kan zich afspelen binnen drie functieparen:

- vrij halen – erbij buten
- verlossen – bewaken (van een leerling)
- jatten – verdedigen (van een voorwerp).

De functieparen kunnen afzonderlijk of in combinatie met elkaar aan de orde worden gesteld. Het bewegingsprobleem wordt daarbij moeilijker oplosbaar als de af te leggen route (meer) is vastgelegd.

ARRANGEMENTSVERANDERINGEN

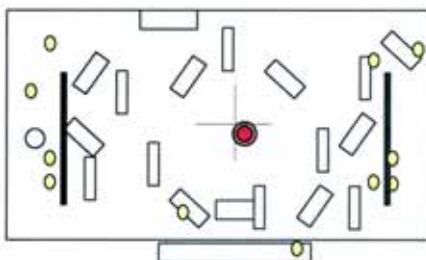
Bijna altijd dienen tijdens een verstopspel maatregelen genomen te worden die gelijke kansen creëren tussen verstopper(s) en opzoeker(s). Dit kan door wijziging van de volgende arrangementsfactoren:

- verhouding opzoeker/verstoppers
- het aantal opzoekers

HET DOUANESPEL

Klaarzetten

Maak in het midden van de zaal met krijt een kruis op de grond. Zet aan beide kopse kanten een dikke mat verticaal omhoog. Bouw vervolgens een aantal verschillende verstopplekken. Daarvoor kun je alle materialen uit de berging (te denken valt onder andere aan de kasten, bokken en matten) en (verhuis)dozen gebruiken.

Het 'lege' arrangement

Opdracht

De opzoeker (= douane) staat op het kruis en heeft een blinddoek om.

We tellen tot tien, zodat de verstoppers (maximaal tien) de tijd hebben zich, met lintje, achter de startpunten (beide dikke matten) te verstoppen. De verstoppers (= smokkelaars) moeten proberen ongezien de overkant te bereiken, terwijl de opzoeker (al verplaatsend over de lijnen van het kruis) dit moet proberen te voorkomen, door de smokkelaars op te merken.

Einde spel

De douane wint als hij/zij vier lintjes heeft roeverd.

De smokkelaars winnen als zij zeven lintjes naar de overkant gebracht hebben (en in de korf verzameld hebben).

Uitbouw

We spelen met twee teams van smokkelaars, die tegen elkaar spelen. Het team dat als eerste zes lintjes ongezien naar de overkant brengt heeft gewonnen, maar als hij/zij gezien wordt, moet deze smokkelaar weer opnieuw beginnen.

Vervolg: douanespel met vaste sporen voor de smokkelaars

Er worden kleurenroutes aangebracht (geel, rood, blauw, etc.), die elkaar één of twee maal doorkruisen. De smokkelaar met het gele lint volgt de gele route, etc. De douane moet om te winnen van elke kleur een lint verzamelen. De smokkelaars moeten om te winnen van elke kleur twee linten naar de overkant brengen.

Zichtbeperking: zittend op de grond

De spanning om ongezien te blijven

- het aantal verstoppelken
- de afstand tussen de verstoppelken
- de hoogte van de schuilplaatsen
- de lichtsterkte (de ruimte min of meer verduisteren)
- de grootte van het verstopgebied
- één of meerdere 'verstopvloeren' (bijv. in bomen mogen klimmen)
- wel/geen geluid voor de opzoeker of de verstoppers (bijv. een bellenkrans rond de enkels)
- de zichtbaarheid van de opzoeker of verstoppers is wel/niet geaccentueerd (bijv. met rijkswaterstaatsjack of een mijnwerkerslamp met een zakdoek erom heen)
- de opzoeker heeft wel/niet een lamp waarmee hij beter kan zien (een witte 'cat-eye' op zijn shirt gespeld)
- wel/geen vrijplaats waarop je gezien mag worden.

TOT SLOT

'Verstoppen en opzoeken' is volgens ons een gevarieerd bewegingsgebied met veel leermogelijkheden. Maatschappelijk relevant ook; in de informele bewegingswereld van kinderen, bij de padvindendij en in de buitensport komen verstoppactiviteiten veelvuldig voor. Daarom hebben we met deze tekst een begin willen maken met een methodiek van verstoppertje. We hopen dat anderen hiermee verder gaan. Daarbij zien we binnen- en buitenschools leren als ontwikkelingsgebieden die elkaar aanvullen. Door de leerkracht gestuurd leren kan helpen de toepassingsvrijheid van kinderen te vergroten.

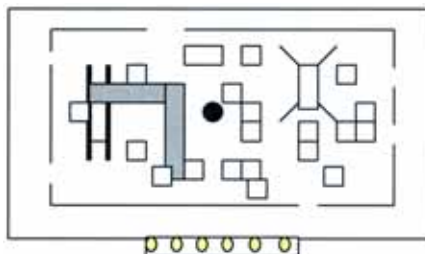
Het beeldmateriaal is door het gebruik van onderstaande URL's te vinden.

mms://wm1.stream.windesheim.nl/bais/Fx/div/Verstopdoolhof (eigen schoen zoeken).wmv
 mms://wm1.stream.windesheim.nl/bais/Fx/div/Verstopdoolhof (goudzoekertje met licht en bellenkrans).wmv
 mms://wm1.stream.windesheim.nl/bais/Fx/div/kleurenverstoppertje.wmv
 mms://wm1.stream.windesheim.nl/bais/Fx/div/Douanespel (een kant op).wmv
 mms://wm1.stream.windesheim.nl/bais/Fx/div/Douanespel (heen en weer).wmv

HET VERSTOPDOOLHOF

Klaarzetten

Zorg ervoor dat de gymzaal donker gemaakt kan worden, eventueel door de ramen af te plakken. Bouw vervolgens een doolhof met meerdere 'verstopvloeren' (begane grond en eerste verdieping) en met zes in- en uitgangen. Daarvoor kun je alle materialen uit de berging (te denken valt onder andere aan de kasten, bokken en matten) en (verhuis)dozen gebruiken. Span vervolgens een groot zwart plastic zeil over het doolhof.

Het bouwen van het doolhof

Opdracht

De leerlingen staan buiten de gymzaal.

De leraar verstopt van elke leerling één schoen.

De leerlingen (maximaal twaalf tegelijkertijd) moeten op het aangegeven moment kruipend hun eigen schoen zien te vinden.

Einde spel

We spelen totdat iedereen zijn/haar schoen gevonden heeft.

Op zoek naar je schoen

Het vinden van je schoen

Uitbouw

We spelen totdat zes leerlingen hun schoen gevonden hebben. Daarna maken we tweetallen (eentje die zijn/haar eigen schoen gevonden heeft, wordt gekoppeld aan iemand die zijn/haar schoen nog niet heeft) en is het de bedoeling de ontbrekende schoen te vinden.

Vervolg: goudzoekertje (met een bewaker)

De *bewaker* verstopt tien goudstaven (blokken in aluminiumfolie) in het doolhof. De *goudzoekers* hebben allemaal een lintje om en moeten proberen ongezien zoveel mogelijk goudstaven te verzamelen, terwijl de *bewaker* dit probeert te voorkomen. Er mogen maar vijf *goudzoekers* tegelijk in het doolhof zijn. Als een *goudzoeker* 'betraapt' wordt (d.m.v. aantikken), dan moet deze het lintje afgeven en vervolgens direct het doolhof verlaten, waarna de eerstvolgende wachter het doolhof binnen mag treden. De *goudzoekers* hebben gewonnen als zij samen zes goudstaven gevonden hebben en de *bewaker* heeft gewonnen als hij/zij vier *goudzoekers* betraapt heeft.

Let op: de mogelijkheid om de ander te lokaliseren (eventueel met geluid en/of licht) moet bestaan, waardoor er niet alleen maar sprake is van een toevallige ontmoeting tussen de *goudzoekers* en *bewaker*.

CORRESPONDENTIE: jorg.radstake@windesheim.nl

k1.verweij@hetnet.nl

VAS

OVEREENSTEMMING IN HET PRIMAIR ONDERWIJS

AKKOORD CAO-PO 2006-2008

Eind april is er na een periode van intensieve onderhandelingen een akkoord gesloten met betrekking tot een CAO voor het primair onderwijs. Hiermee komt een eind aan de voor velen ondoorzichtige situatie van het naast elkaar bestaan van het Rechtspositiebeleid WPO/WEC en de CAO-PO. Vanaf 1 augustus hebben alle secundaire arbeidsvoorwaarden (arbeidsvoorwaarden met uitzondering van de salarissen, uitkeringen en pensioenen) een plaats gekregen in de CAO-PO. Dit is een enorme operatie geweest aangezien er bij het samenvoegen van de documenten naast allerlei noodzakelijke wijzigingen en aanvullingen (zoals ten aanzien van Levensloop en WIA) ook gekozen is voor een modernisering van de teksten. Hieronder wordt nader ingegaan op de hoofdpunten van het akkoord. *Door: Jilles Veenstra*

ADV

Het onderwerp dat de gemoederen nog wel het meest heeft beziggehouden was de ADV-regeling. Door meer te werken op het ene moment ontstaat het recht om deze teveel gewerkte uren op een ander moment te compenseren in de vorm van hele c.q. halve dagen verlof. Doordat bij wet de mogelijkheid is geschapen om het aantal lesuren in de onderbouw en de bovenbouw gelijk te trekken op het niveau van 940 klokuren, kwam deze regeling onder druk te staan. Gekozen is nu voor het handhaven van de regeling, die voortaan regeling compensatieverlof heet, voor die scholen met verschillende lestijden voor de verschillende groepen (continueren van de oude situatie). Voor werknemers van scholen die inderdaad kiezen voor een rooster van 940 klokuren geldt dat er sprake is van een kleinere weektaak (en daarmee dus een gerealiseerde arbeidsduurvermindering), tevens bestaat voor hen nog het recht op een tweetal snipperdagen. Uiteraard zal de keuze voor zo'n model met de MR dienen te worden besproken. De volgende toelichting is onderdeel van het akkoord:

Situatie 1

De hele school draait 940 lesuren

Op deze school draaien de mensen bij een fulltime aanstelling met les/contacturen 940 uur binnen hun normjaartaak van 1659 uur. Zij hebben 10 lesuren snippertijd wat neerkomt op 2 snipperdagen. Deze werknemers zullen in hun weektaak daadwerkelijk merken dat ze in vergelijking met nu minder uren maken, aangezien er geen overwerkmogelijkheden zijn tot 131 uur.

Situatie 2

De school hanteert verschillende lestijden voor de groepen

Dit is de situatie die nu op de meeste scholen voorkomt. Ook in deze situatie geldt de normjaartaak van 1659 uur. Echter, bij een maximum van 930 lesuren/contacturen dat hoort bij een

fulltime betrekking bestaat wel de mogelijkheid tot overwerken. Ook in lesgebonden/contacturen, er zijn immers nog lessen te geven aan de leerlingen. In die gevallen kan een werknemer dus overwerken tot maximaal 131 uur. Dit leidt tot compensatieverlof dat in datzelfde jaar kan worden opgenomen (net als de huidige ADV-regeling). Dat verlof dient dan ook te worden toegekend in dezelfde verhouding les- en niet lesgebonden tijd als overeengekomen in de afspraak, die de werkgever jaarlijks maakt met ieder personeelslid. Daarbij blijft net als nu gelden dat dit niet in strijd mag zijn met het dienstbelang en/of niet mag leiden tot verdringing van werkgelegenheid. Dit betekent dat er ook daadwerkelijk werkzaamheden te vervullen moeten zijn. Oftewel, net als in de huidige situatie kan iemand maximaal 1790 uur worden ingeroosterd als dat ook daadwerkelijk ingevuld wordt met lesgevende dan wel overige taken. Alles wat meer wordt ingeroosterd of gewerkt dan 1659 uur in lesuren, lesgebonden uren en overige activiteiten die volgens de CAO binnen de normjaartaak vallen, wordt gecompenseerd in respectievelijk verlof of salaris.

Reiskostenregeling

Daarnaast is er een afspraak gemaakt over de inzet van de extra gelden van de minister ten behoeve van een verbetering/modernisering van de regeling reiskosten woon-werkverkeer. Dit houdt in dat voor een groot aantal werknemers in het primair onderwijs een behoorlijke verbetering van de reiskostenregeling op zal treden. De regeling komt kortweg hier op neer:

- u heeft recht op een vergoeding voor de te reizen kilometers vanaf zeven kilometer (de eerste zeven kilometer zijn dus voor iedereen voor eigen rekening).
- per kilometer geldt vervolgens een vergoeding van € 0,12
- Per gereisde dag in de week geldt een maximum van € 15 per maand. Reist u vijf dagen in de week ontvangt u maximaal € 75 (5x € 15) per maand.

PROJECT

LEERLINGEN MEER LATEN BEWEGEN

MOVE 2B ...! VMBO-S

- De afstand wordt bepaald met de ANWB-routeplanner, op basis van de snelste route.

BAPO

Met ingang van 1 augustus 2006 vervalt in principe de mogelijkheid van het 'sparen' van de BAPO. BAPO moet dan worden opgenomen in het jaar waarin het wordt opgebouwd. Een uitzondering wordt hierbij gemaakt voor de eerste drie jaren (52ste tot en met 54ste levensjaar), deze BAPO-rechten kunnen worden gespaard om op een later tijdstip te worden opgenomen. Tevens geldt dat voor allen die op 31 juli 2006 52 jaar of ouder zijn de spaarmogelijkheid van de BAPO-rechten blijft bestaan.

LEVENSLOOPREGELING

Ten aanzien van de levensloopregeling zijn er een aantal CAO-artikelen overeengekomen die verband houden met de condities waaronder een werknemer in staat wordt gesteld om levensloopverlof op te nemen. Teleurstellend is dat voor wat betreft de doorbetaling van de pensioenpremie gedurende de opname van het verlof de rekening daarvan geheel wordt gelegd bij de werknemer (u dient dus zowel het werkgeversdeel als het werknemersdeel van de premie te betalen).

Ten aanzien van de 0,8% ten behoeve van levensloop is bepaald dat dit toegevoegd wordt aan het brutosalaris van hen die niet onder de overgangsmaatregel VPL (VUT, prepensioen en levensloop) vallen, aan u vervolgens de keus wat daarmee te doen (u kunt het daadwerkelijk in de levensloopregeling stoppen maar het ook gewoon als, belast, inkomen zien).

Op de website vindt u de volledige tekst van het akkoord en de CAO-tekst.

CORRESPONDENTIE: jilles.veenstra@kvlo.nl

Duke Travel www.dukettravel.nl			Tel : 0227-549450 Fax : 0227-549465 E-mail : info@dukettravel.nl Adres : Kluiten 1, 1674 NM
STEDENREIZEN	SPORT / ACTIEF	WINTERSPORT	
			

Jongeren op het vmbo hebben over het algemeen

meer overgewicht¹ en sporten en bewegen minder

dan hun leeftijdsgenoten uit een ander schooltype.

Daarnaast blijken etniciteit en sociaal economische

status van invloed te zijn op het sport- en beweeg-

gedrag². Zo komt overgewicht het vaakst voor bij

jongeren van allochtone afkomst, jongeren met een

lager opleidingsniveau en jongeren met een lagere

sociaal economische status³. Deze jongeren zijn

oververtegenwoordigd op het vmbo (CBS Statline).

De NKS start daarom vanaf schooljaar 2006 -2007 samen met de KPC-groep het project Move2B ...! om leerlingen van de onderbouw van het vmbo actiever te maken. Dit project richt zich op het bevorderen van een actieve leefstijl, wat een positieve invloed heeft op zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid van jongeren. Daarnaast kan sport en bewegen een positief effect hebben op bijvoorbeeld sociale cohesie, het verminderen van overlast, het vergroten van sociale betrokkenheid en het aanleren van sociale vaardigheden. Ook draagt het bij aan een positief imago van een school.

DOELSTELLING

Het project is gericht op het bevorderen van een meer actieve leefstijl van vmbo-leerlingen. Om dit te bereiken wordt ingezet op de volgende drie subdoelstellingen:

- het verhogen van sport- en beweegparticipatie van leerlingen (uitgangspunt is de Nederlandse Norm Gezond Bewegen)
- het vergroten van het aantal leerlingen dat lid is van een sportvereniging
- het bevorderen van een gezonde leefstijl (voldoende kennis hebben over gezonde manier voeding, het belang van voldoende lichaamsbeweging, alcoholgebruik, etc.).

De scholen die willen meedoen aan het project worden uitgedaagd om aan één of meerdere van bovengenoemde subdoelstellingen te werken. Ze bepalen zelf welke zij belangrijk en haalbaar vinden.

'GOOD PRACTICE'

In het project wordt gebruikgemaakt van de zogenoemde doorbraakmethode. Kern van deze methode zijn goede voor-

VMBO-SCHOLEN IN ACTIE

beelden (projecten of activiteiten) die al op andere scholen of in andere settings succesvol zijn gebleken en die worden vertaald naar de eigen schoolsituatie en daar worden uitgevoerd. Deze goede voorbeelden, die reeds zijn opgezocht en beschreven, dragen ieder voor zich bij aan het realiseren van één of meerdere subdoelstellingen. Door de projectmatige en vakoverstijgende opzet passen de activiteiten goed in het aanbod van de vernieuwde onderbouw. Voorbeelden van activiteiten zijn onder meer het opzetten van een sportvereniging binnen school, een vakoverstijgend lesprogramma en het opzetten van een naschools aanbod.

Samen met een team van experts bepalen scholen zelf aan welke subdoelstelling men wil werken. Bij iedere subdoelstelling passen één of meerdere activiteiten. De keuze voor activiteit is natuurlijk mede afhankelijk van wat haalbaar is en past binnen de scholen.

Verder is binnen de doorbraakmethode belangrijk dat gekeken wordt of de door de school gestelde doelstellingen gehaald worden. Daarvoor worden meetinstrumenten ontwikkeld zodat resultaten inzichtelijk worden.

ERVARINGEN UITWISSELEN

Binnen Move 2B ...! werken de deelnemende scholen ieder voor zich aan het verwezenlijken van hun doelstellingen, maar het is ook belangrijk dat de deelnemende scholen van elkaars ervaringen en successen leren. Hiervoor worden gedurende het project werkconferenties voor alle deelnemende scholen georganiseerd.

INFORMATIE

Voor meer informatie over het project kunt u contact opne-

FOTO: ARCHIEF NKS

men met de NKS, (073 613 1376) Wim Arts (warts@nks.nl); Kitty Laeven (klaeven@nks.nl) of met KPC Groep (073 624 7228) Irene de Kort (i.dekorte@kpcgroep.nl).

Noten

- ¹ M. Frederiks (2004). Proefschrift 'Growth Diagrams Fourth Dutch Nation -wide Survey, 1997'. Leiden: TNO.
- ² Dit blijkt uit diverse onderzoeken, waaronder:
 - TNO (2004). *Sport- en bewegingsactiviteiten op het VMBO*. Leiden: TNO.
 - L. van Leest en M. Verschuren (2005). *Bevolkingstrends, 1^e kwartaal 2005*. RIVM, Bilthoven.
 - SCP (2003). *Rapportage Sport 2003*. Den Haag: SCP.
- ³ M. Frederiks (2004). Proefschrift 'Growth Diagrams Fourth Dutch Nation -wide Survey, 1997', Leiden: TNO.

FOTO: ARCHIEF NKS

CORRESPONDENTIE: klaeven@nks.nl

ONDERZOEK

VERSLAG VAN EEN DEELONDERZOEK BINNEN HET MULIERPROJECT 'KWALITEIT LO'

MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES OVER DE KW

In het kader van het onderzoek naar de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding door het Mulier Instituut¹ is aan verschillende maatschappelijke organisaties gevraagd hun opinie te geven over de gewenste en gerealiseerde effecten van het vak lichamelijke opvoeding op school.

Het blijkt dat het belang van het vak breed wordt onderkend. Maar ook, dat de indruk bestaat dat niet alle doelen even goed worden gerealiseerd. Een paar aanbevelingen: sluit meer aan bij de beleavingswereld van de jeugd en versterk de relatie met bewegen en sport in de vrije tijd.

Door: Hilde Bax, Harry Stegeman en Marijke Slotboom

Het ligt voor de hand dat leraren lichamelijke opvoeding hun vak belangrijk vinden. We weten ook dat leerlingen het vak leuk en belangrijk vinden (b.v. NVvW, 2001; Stegeman, Bax & De Knop, 2004). Maar hoe beoordeelt 'de maatschappij' (die het onderwijs in stand houdt en waarvoor het onderwijs moet kwalificeren) de lichamelijke opvoeding?

VRAAGSTELLING

We hebben die vraag in ons onderzoek - dat is geïnspireerd door een eerder in Vlaanderen uitgevoerd onderzoek (Huts et al. 2005) - als volgt nader geconcretiseerd: wat is de opinie van vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld over de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding? Onder 'maatschappelijk middenveld' verstaan we in dit verband: het geheel van organisaties, instellingen en bewegingen die een intermediaire functie vervullen tussen het individu enerzijds en de samenleving en haar instellingen anderzijds (Siongers, 2000).

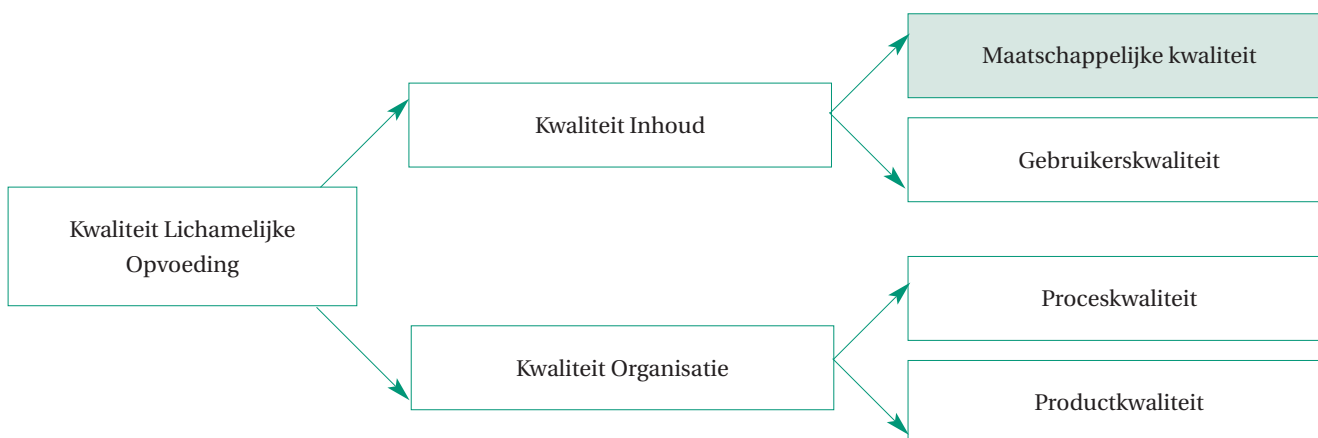
Kwaliteitsvolle lichamelijke opvoeding wordt binnen het Mulier-project 'Kwaliteit van de lichamelijke opvoeding' gedefinieerd als een vak dat op een efficiënte en effectieve wijze (proceskwaliteit) beantwoordt aan de behoeften en verwachtingen van de maatschappij (maatschappelijke kwaliteit) en de leerlingen (gebruikerskwaliteit) en voldoet aan door experts vastgelegde kwaliteitscriteria (productkwaliteit).

In dit artikel wordt verslag gedaan van het deelonderzoek naar de maatschappelijke kwaliteit van de LO (zie figuur 1).

ENQUÊTE

Voor het onderzoek naar, wat we hebben genoemd, 'de maatschappelijke kwaliteit van de lichamelijke opvoeding' zijn vertegenwoordigers van elf maatschappelijke sectoren (het onderwijs, de sport, de gezondheidszorg, de sociale sector, de media, ouderorganisaties, e.a.) met behulp van een schriftelijke enquête benaderd. In totaal is aan 188 organisaties gevraagd mee te werken; daarbij is gezocht naar landelijke spreiding.

Figuur 1: Situering binnen het onderzoek naar de kwaliteit van het vak lichamelijke opvoeding in Nederland

DE KWALITEIT VAN DE LICHAMELIJKE OPVOEDING

In het eerste deel van de vragenlijst wordt naar een aantal achtergrondgegevens en naar algemene opvattingen van de vertegenwoordigers van de maatschappelijke organisaties gevraagd. In het tweede deel wordt de respondenten gevraagd aan te geven welke (bewegings)activiteiten zij belangrijk vinden om aan te bieden, in respectievelijk het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. In het derde deel wordt gevraagd naar het belang van een reeks van doelstellingen en naar de mate waarin deze doelstellingen momenteel naar het oordeel van de respondenten worden bereikt. Er werden zowel gesloten als open vragen gesteld.

Uitgangspunt voor deel twee en drie van de vragenlijst vormen de momenteel in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs geldende kerndoelen en eindtermen.

Het onderzoek is uitgevoerd, met het oogmerk een beeld te krijgen van verwachtingen en ervaringen vanuit de maatschappij met betrekking tot het vak lichamelijke opvoeding. Er is niet gewerkt met een (overigens ook niet zo eenvoudig samen te stellen) representatieve steekproef. Het gaat hier bijgevolg om een exploratief onderzoek; de verzamelde 'beschrijvende' gegevens lenen zich niet of nauwelijks voor verdere statische bewerkingen.

DE RESPONDENTEN

Uiteindelijk zijn de gegevens van 79 organisaties verwerkt; dat betekent een respons van 42%. Deze is in absolute aantallen als volgt over de maatschappelijke sectoren verdeeld: sport (22), onderwijs (19), gezondheid (11), media (7), sociale sector (5), ouderorganisatie (2), overige (culturele sector, politiek, lokale of provinciale overheid, anders en niet ingevuld) (13). 53% van de respondenten is man, 47% vrouw. De helft is tussen de 35 en 50 jaar oud, een kwart is jonger dan 35 jaar, het resterende kwart is ouder dan 50 jaar. De overgrote meerderheid (95%) heeft een hbo- of WO-vooropleiding. Bijna de helft (46%) werkt in het westen van het land, 14% werkt landelijk en de overige 40% werkt verdeeld over het noorden, zuiden en oosten van Nederland. 40% van de respondenten heeft geen schoolgaande kinderen, 60% heeft ze wel of heeft ze gehad. De groep bestaat voor het merendeel uit sportieve volwassenen: 46% sport en beweegt meer dan drie uur per week, 44% tussen één en drie uur en slechts 10% beweegt en sport minder dan één uur per week.

Het schoolvak lichamelijke opvoeding wordt over het algemeen 'belangrijk' (22%) tot 'zeer belangrijk' (72%) gevonden; slechts 6% beschouwt het als 'niet belangrijk/niet onbelangrijk' of als 'onbelangrijk'.

BELANG VAN HET HUIDIGE AANBOD

In deel 2 van de vragenlijst wordt een oordeel gevraagd over het belang van allerlei bewegings- en andere activiteiten tijdens de lessen lichamelijke opvoeding. Hierbij is gebruik gemaakt van een vijfpuntsschaal ('overbodig' tot 'zeer belangrijk'); het gemiddelde ('neutraal') ligt dus bij het getal 3.0.

In tabel 1 en 2 vindt u de resultaten. (N.B. De in de tabellen genoemde activiteiten zijn in de vragenlijst met voorbeelden verduidelijkt.)

Het blijkt dat alle activiteiten een score tussen 3.37 en 4.57 krijgen; je zou op grond daarvan kunnen zeggen dat het huidige activiteitenaanbod in het algemeen redelijk tot goed aansluit bij de 'maatschappelijke verwachtingen'.

Spel scoort bij beide schooltypen het hoogst: 4.57 (basisonderwijs) en 4.43 (voortgezet onderwijs). Gymnastiek scoort bij het basisonderwijs (4.35) aanzienlijk hoger dan turnen in het voortgezet onderwijs (3.58). Atletiek scoort bij beide schooltypen vergelijkbaar (resp. 4.14 en 4.00); dat geldt ook voor zelfverdediging (3.76 en 3.81) en bewegen & muziek (3.76 en 3.72). Het bewegingsgebied zwemmen scoort in het basisonderwijs 4.23 - na spel en gymnastiek het hoogste - en in het voortgezet onderwijs 3.63. In het voortgezet onderwijs wordt het onderdeel 'sportoriëntatie en -keuzeactiviteiten' gewaardeerd met 3.91, een hoge score.

Een interpretatie van de maatschappelijke opinie over de zes bewegingsdomeinen: zwemmen moet binnen de lichamelijke opvoeding meer ruimte krijgen, zeker in het basisonderwijs; turnen kan in het voortgezet onderwijs met minder aandacht toe.

Tabel 1: Oordeel over het belang van activiteiten in de lessen lichamelijke opvoeding in het basisonderwijs, gemiddelden op 5-puntsschaal (1 is 'overbodig', 5 is 'zeer belangrijk')

Activiteit	Waardering
1 spel	4.57
2 gymnastiek	4.35
3 zwemmen	4.23
4 atletiek	4.14
5 activiteiten met aandacht voor de waarde van bewegen voor gezondheid en welzijn	4.01
6 eenvoudige regelende taken uitvoeren	3.99
7 hulpverlening	3.89
8/9 bewegen op muziek	3.76
8/9 zelfverdediging/stoeispelen	3.76
10 materiaal opstellen en opruimen	3.73

Tabel 2: Oordeel over het belang van activiteiten in de lessen lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs, gemiddelden op 5-puntsschaal (1 is 'overbodig', 5 is 'zeer belangrijk')

Activiteiten	Waardering
1 spel	4.34
2 activiteiten met aandacht voor de waarde van bewegen voor gezondheid en welzijn	4.16
3 atletiek	4.00
4 regelende taken uitvoeren in bewegings-situaties	3.96
5 sportoriëntatie en -keuzeactiviteiten	3.91
6 hulpverlening in bewegingssituaties	3.85
7 zelfverdediging	3.81
8 bewegen en muziek	3.72
9 activiteiten met aandacht voor actuele thema's in de sport	3.65
10/11 materiaal voor bewegingssituaties opstellen en opruimen	3.63
10/11 zwemmen	3.63
12 turnen	3.58
13 bewegingen analyseren aan de hand van eenvoudige criteria	3.37

De waarderingen voor hulpverlening (resp. 3.89 en 3.85), het uitvoeren van eenvoudige regelende taken (3.99 en 3.96) en activiteiten waarbij aandacht besteed wordt aan de waarde van bewegen voor gezondheid en welzijn (4.01 en 4.16) zijn hoog; deze onderdelen verdienen naar het oordeel van de betrokken maatschappelijke organisaties een belangrijke plaats in het vakgebied van de lichamelijke opvoeding. Hoewel de waardering van het analyseren van bewegingen (3.37), het opstellen en opruimen van materiaal voor bewegingssituaties (3.73 en 3.63) en het aandacht besteden aan actuele thema's in de sport (3.65) allemaal een score van ruim meer dan 3 krijgen, blijven ze achter bij de meeste andere activiteiten.

Op de open vraag 'Zijn er activiteiten die niet zijn genoemd en waarvan u het wel belangrijk vindt dat er in de lessen lichamelijke opvoeding aandacht aan wordt besteed', worden onder meer de volgende antwoorden gegeven: teamrollen in sport; sportoriëntatie en -keuze in de zin van 'leren' kiezen door de leerling; doorlopende leerlijnen naar buitenschoolse wijzen van bewegen; competitie, inter- en intrapersoonlijk; gezonde voeding; blessurebegeleiding; duursport in het algemeen; fitness; op respectvol met elkaar omgaan gerichte activiteiten; fair play; veiligheid/blessurepreventie; sportoriëntatie in het basisonderwijs; relatie met vakken als natuurkunde en biologie.

DOELEN: BELANG EN (VERHINDERINGEN VAN) REALISATIE

In het derde deel van de vragenlijst vragen we naar het belang van de meer algemene vakdoelstellingen, doelstellingen dus die het niveau van de afzonderlijke bewegingsvaardighe-

den overstijgen. Ze hebben zowel betrekking op de basisschool als op het voortgezet onderwijs. De antwoordmogelijkheden variëren weer van 'overbodig' (1) tot 'zeer belangrijk' (5); 3 is 'neutraal'.

We vragen de respondenten ook of zij denken dat deze doelen momenteel binnen de lessen lichamelijke opvoeding worden gehaald. Bij die vraag is een 4-puntsschaal gebruikt: wordt niet bereikt (1), wordt een klein beetje bereikt (2), wordt redelijk goed bereikt (3) en wordt heel goed bereikt (4). Ten slotte hebben we geïnformeerd naar de redenen waarom sommige doelstellingen (naar het oordeel van de respondenten) niet optimaal worden gerealiseerd.

Belang en realisatie

Het valt op dat alle door ons aangedragen mogelijke doelstellingen in de regel als (zeer) belangrijk worden beoordeeld (zie tabel 3). 'Afwisseling (bieden) voor het stilzitten bij andere lessen' scoort met 3.88 nog het laagste. Maar het wordt met een score van 3.02 wel als het meest gerealiseerde doel beschouwd.

De topvijf in volgorde van belangrijkheid is volgens de vertegenwoordigers van de maatschappelijke organisaties: ervaren dat bewegen, spelen en sporten plezierig is (4.51), positief leren staan tegenover regelmatig bewegen (4.47), aangezet worden tot (levenslang) sporten bewegen buiten school (4.38), bevorderen van de algemene gezondheid (4.36), met andere leerlingen leren samenwerken (4.28). In Vlaanderen werden in grote lijnen dezelfde resultaten gevonden.

Helaas gaat dit niet samen met de mate waarin de doelstellingen naar het oordeel van de respondenten worden gerealiseerd; de resultaten duiden eerder op het omgekeerde. De topvijf van de naar het oordeel van de respondenten slechtst gerealiseerde doelen: aangezet worden tot (levenslang) sporten bewegen buiten de school (2.04), positief leren staan tegenover regelmatig bewegen (2.24), ontwikkelen van fysieke conditie (uithoudingsvermogen, kracht, lenigheid, enz.), (2.30), bevorderen van de algemene gezondheid (2.33), eigen grenzen leren verleggen (2.34). Ook de Vlaamse onderzoekers vonden een discrepantie tussen belang en realisatie: meer dan de helft van de respondenten daar is ervan overtuigd dat de 'vooropgestelde doelstellingen' nog te zelden worden bereikt. Aanleiding voor de vakwereld en de opleidingsinstituten om gericht actie te ondernemen met het oog op het beter realiseren van belangrijk geachte doelen en/of het beter naar de buitenwereld zichtbaar maken dat ze ook daadwerkelijk worden gerealiseerd?

Tabel 3: Oordeel over het belang van algemene doelstellingen van lichamelijke opvoeding, gemiddelden op 5-puntsschaal (1 is 'overbodig', 5 is 'zeer belangrijk') en over de mate waarin deze momenteel worden bereikt, gemiddelden op 4-puntsschaal (1 is 'wordt niet bereikt', 2 is 'wordt een klein beetje bereikt', 3 is 'wordt redelijk goed bereikt', 4 is 'wordt heel goed bereikt')

Doelstelling	Hoe belangrijk?	In welke mate bereikt?
1 ervaren dat bewegen, spelen en sporten plezierig is	4.51	2.39
2 positief leren staan tegenover regelmatig bewegen	4.47	2.24
3 aangezet worden tot (levenslang) sporten bewegen buiten school	4.38	2.04
4 bevorderen van de algemene gezondheid	4.36	2.33
5 met andere leerlingen leren samenwerken	4.28	2.85
6 ontwikkelen van de fysieke conditie (uithoudingsvermogen, kracht, lenigheid, enz.)	4.16	2.30
7 eigen mogelijkheden en beperkingen leren kennen en aanvaarden	4.15	2.46
8/9 bewegingsvaardigheden leren om beter te kunnen deelnemen aan bewegingssituaties	4.14	2.62
8/9 leren omgaan met zaken als spanning, verlies en winst	4.14	2.50
10 inzet (doorzettingsvermogen) leren tonen	4.13	2.47
11 kennismaken met een grote verscheidenheid aan sporten	4.06	2.40
12 de mogelijkheid krijgen om zich te ontspannen	4.01	2.72
13 eigen grenzen leren verleggen	3.89	2.34
14 afwisseling voor het stilzitten bij de andere lessen	3.88	3.02

In reactie op de open vraag 'Zijn er doelstellingen die niet zijn genoemd en waarvan u het wel belangrijk vindt dat ze in de lessen lichamelijke opvoeding worden bereikt' worden onder meer de volgende antwoorden gegeven: sociale integratie; voeding; ontwikkelen leiderschap; kunnen uitvoeren van regels; waarderen van situaties.

Waarom niet bereikt?

We hebben de respondenten een aantal mogelijke oorzaken van het niet voldoende realiseren van sommige doelstellingen voorgelegd (zie tabel 4). Maximaal drie oorzaken mochten worden aangevinkt.

Als veruit de belangrijkste oorzaak wordt gezien, dat er te weinig lessen lichamelijke opvoeding zijn (61.8%). Een steun in

de rug voor de vakwereld. Maar het feit dat men oordeelt dat leraren te weinig aandacht aan die doelstellingen (40.8%) besteden, zou deze tot actie moeten aanzetten.

Tabel 4: Door respondenten genoemde oorzaken van het niet bereiken van doelstellingen, percentages

1 Er zijn te weinig lessen lichamelijke opvoeding	61,8
2 Er wordt te weinig aandacht besteed aan die doelstellingen	40,8
3 De klassen zijn te groot	31,6
4 De verschillen tussen de leerlingen zijn te groot (b.v.: verschil in interesse, in fysieke mogelijkheden, enz.)	23,6
5 De meeste leerlingen zijn niet zo gemotiveerd om te bewegen en fysiek actief te zijn	22,4
6 De leraar (vakleerkracht of groepsleraar) weet van sommige bewegingsdomeinen (sporten) te weinig	22,4
7 De sportaccommodatie van de school is niet goed	15,8
8 Er is onvoldoende sportmateriaal	10,5

Op de open vraag naar mogelijke andere redenen waarom sommige doelstellingen niet of moeizaam worden gehaald, wordt onder meer geantwoord: er is geen verbinding met sportverenigingen; de lessen zijn slechts gericht op oppervlakkige kennismaking; het is niet zozeer de activiteit als wel de (pedagogische) aanpak die de doorslag geeft en bij groepsleerkrachten komt daar een gebrek aan deskundigheid bij; er is een te sterke oriëntatie op de wedstrijd sport; docenten lichamelijke opvoeding worden niet gefaciliteerd voor ontwikkelen en aanbieden van extra of nieuwe (kennismakings)activiteiten; de kwaliteit van de docenten laat te wensen over (klaagcultuur, monomaan, weinig inlevingsvermogen en drive); de leerlingen zijn erg afhankelijk van wat de docent leuk vindt; er zijn te weinig vakleerkrachten op de basisschool; er is een gebrek aan deskundigheid bij groepsleraren; het competitie-element is te groot; het programma is onvoldoende op de capaciteiten van het individu afgestemd; sport wordt nog onvoldoende beleefd als een vak op school; de sportleraar is niet gemotiveerd.

Het Vlaamse maatschappelijke middenveld schrijft het niet bereiken van de doelstellingen daar vooral toe aan het ontoereikend aantal lessen, het activiteitsaanbod (te prestatiegericht, te weinig gevarieerd en onvoldoende aansluitend bij de belangstelling en het niveau van de jongeren), het gebrek aan voldoende gekwalificeerd en gemotiveerd personeel, de onderwaardering van het vak in vergelijking met de andere meer theoretisch georiënteerde schoolvakken en de beperkte motivatie van de leerlingen.

RELATIE MET BUITENSCHOOLS BEWEGEN EN SPORTEN

Op de vraag of de leerlingen door de lichamelijke opvoeding worden gestimuleerd om (meer) te gaan sporten en bewegen, antwoordt tweederde van de respondenten (67,2%) met 'nee' of 'nauwelijks'. Volgens 71,4% is het niet zo dat de leerlingen

door de LO in hun vrije tijd andere sporten gaan doen (dan die ze al deden).

Wat van deze resultaten te denken? De schooljeugd, zeker die op de basisschool, sport sowieso al veel en dan is het mooi om te constateren dat eenderde van de ondervraagden vindt dat er van ons vak ook nog eens verdere stimulansen uitgaan? Of moeten we concluderen dat de school misschien nog te veel een wereld op zichzelf is en dat de tijd is aangebroken om stevigere banden te leggen tussen binnen- en buitenschools leren bewegen en sporten?

De respondenten hebben zelf overigens merendeels positieve herinneringen aan de lessen lichamelijke opvoeding (71,8%). Op de vraag welke initiatieven er zouden moeten worden genomen om de lichamelijke opvoeding verdere kwaliteitsimpulsen te geven, worden veel suggesties gegeven. De meest genoemde aanbevelingen vallen in de categorieën: meer uren lichamelijke opvoeding; vakleerkrachten in het basisonderwijs; maatwerk in het aanbod; beter afstemmen op de doelgroep en meer aansluiten bij de belevingswereld van de jongeren; een sterkere relatie naar bewegen en sporten in de vrije tijd; samenwerking met andere sportaanbieders; accent op kennismaking met sport- en bewegingsmogelijkheden (in brede zin); laat plezier in bewegen vooropstaan.

AAN DE SLAG

De vertegenwoordigers van 79 maatschappelijke organisaties bewaren in overgrote meerderheid positieve herinneringen aan het vak lichamelijke opvoeding en zeggen het bijna zonder uitzondering (94%) belangrijk tot zeer belangrijk te vinden. Maar als het gaat om het realiseren van belangrijk geachte doelstellingen als 'positief leren staan tegenover regelmatig bewegen', 'aanzetten tot (levenslang) sporten bewegen buiten school' en 'bevorderen van de algemene gezondheid' valt er naar hun oordeel nog wel wat winst te boeken. Gelukkig trekken ze niet de conclusie dat het vak daarom wel met minder uren toe kan, eerder tot de slotsom dat er én in de basisschool én in het voortgezet onderwijs meer ruimte moet zijn voor bewegen en sport en dat het vak ook in het basisonderwijs moet worden gegeven door daartoe opgeleide vakleraren. Een analogie met de algemeen gedeelde opinie aangaande schoolvakken als Nederlands en wiskunde wordt zichtbaar: urenuitbreiding is nodig als blijkt dat belangrijk geachte vakdoelstellingen niet optimaal worden gerealiseerd.

De aanbevelingen om meer aan te sluiten bij de belevingswereld van de schooljeugd en nadrukkelijker relaties te leggen met bewegen en sporten in de vrije tijd, sluiten naadloos aan bij de doelstellingen van de nota *Tijd voor sport* (VWS, 2005) en de *Alliantie School en Sport, samen sterker* (NOC*NSF/OCW, 2005): in 2010 heeft 90% van de scholen een dagelijks bewegings- en sportaanbod voor haar leerlingen, binnen en buiten de schoolse uren.

De literatuurlijst is op te vragen bij de redactie.

Over de auteurs

Hilde Bax is lid van de kenniskring van het lectoraat Bewegingswetenschappen van de Hogeschool van Amsterdam (o.l.v. Huub Toussaint) en opleidingsmanager aan de ALO van de Hogeschool van Amsterdam.

Harry Stegeman is programmacoördinator 'Sport en bewegen in het onderwijs' van het W.J.H. Mulier Instituut te 's-Hertogenbosch.

Marijke Slotboom is opleidingsdocent aan de Fontys Sporthogeschool in Tilburg.

¹ Over het Mulier-project 'Kwaliteit van lichamelijke opvoeding' is in de *Lichamelijke Opvoeding* eerder gepubliceerd

CORRESPONDENTIE: h.h.t.bax@hva.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De nieuwste generatie zaalscheidingen

Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in **alle** zaal delen door **nieuw** akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

TRENOMAT
DE GRAAF EN VAN STIJN BV

De Graaf en van Stijn B.V.
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

NASCHOLING

STAGEDOCENTENDAG 3 NOVEMBER 2005 OP DE AMSTERDAMSE ALO

WANNEER IS EEN STAGELES GOED GENOEG?

De ALO in Amsterdam organiseerde op 3 november van vorig jaar een stagedocentendag met als centraal thema: begeleiden van studenten. Tijdens deze dag hebben 88 docenten, waarvan 30 werkzaam in het basisonderwijs, in het nieuwe gebouw van de ALO Amsterdam ervaringen uitgewisseld met de docenten van de opleiding en kennis genomen van de laatste ontwikkelingen op het gebied van begeleiding.

Door: Hans Dijkhoff

Iedere opleiding organiseert begeleidingsavonden voor het werkveld. Voor beide kanten is dat van groot belang. Aan de ene kant dient een opleidingsinstituut voeling te houden met het werkveld waarin afgestudeerden terechtkomen, aan de andere kant dient het werkveld op de hoogte te blijven van ontwikkelingen op haar vakgebied.

De laatste jaren is flink geïnvesteerd in het contact met de achterban. Dat kan ook niet anders als je als instituut aangeeft dat stage het speerpunt van de opleiding is. Een goede samenwerking tussen opleiding en werkveld is van het allergrootste belang. In dit artikel krijgt u een dwarsdoorsnee te lezen van enkele van de workshops.

PROGRAMMA

Er was voor gekozen om in de middag te beginnen op een dusdanige tijd dat er niet al te veel lesuitval zou zijn (14.00 uur). Het programma liep door tot in de avond, onderbroken door een warme maaltijd in het restaurant.

Tijdens deze dag konden docenten kiezen uit verschillende workshops. Er waren theorie- zowel als praktijkonderdelen. Aan het eind van de dag werd de mogelijkheid geboden om via een evaluatieformulier aan te geven wat men van de dag en de gevolgte onderdelen vond. Het daaruit ontstane beeld was zeer positief.

WANNEER IS EEN STAGELES GOED GENOEG?

Om terug te komen op de titel van dit stuk kijken we terug op de workshop van Rogier Beliën. Of de conclusie na afloop verrassend was, mag u beoordelen.

Wat we als bezoekers op de stageschool vaak meemaken als we over bepaald lesgeefgedrag een vraag stellen dan kan er als volgt op worden gereageerd:

- *Dat doet ie anders nooit hoor! Normaal gaat het wel goed...Waarom kom je daarmee?*
- *Ik twijfel. Waarom?*
- *Ik vind het helemaal niets. Waarom niet?*
- *Ik vind het geweldig gaan. Waarom?*

Uitgangspunt: *U beoordeelt en wij bevragen u!*

Een bezoeker ziet een momentopname, u ziet de ontwikkeling en u weet wanneer iets een misser is of van structurele aard. Het helpt een student niet als hem/haar de hand boven het

hoofd wordt gehouden.

Studenten komen op school om het vak te leren. Binnen de begeleiding kennen we verschillende aspecten:

relationele / organisatorische / methodische / didactische.

In het volgende schema geven we weer wat voor ons de begeleiding inhoudt.

Om dit vorm te geven gedurende een jaar dient er een zekere opbouw plaats te vinden in de stage. Onderstaand schema is daarvan een voorbeeld.

Begin van de stage

Kiezen van een juiste en aantrekkelijke inhoud

De instructie verloopt efficiënt en gestructureerd

De organisatie verloopt efficiënt en gestructureerd

Er heerst rust en orde

De student stimuleert en enthousiasmeert kinderen

Eind van de stage

Doelstellingen zijn beschreven in concreet waarneembaar gedrag

De student hanteert een variatie in didactische werkvormen

De student geeft kinderen ruimte en signaleert gedragsproblemen

De student zet individuele leerhulp in

De student kan in het hier en nu differentiëren

Om nu helder te krijgen dat dit proces best lastig is en tot verrassende uitkomsten kan leiden werd een video vertoond. De groep werd in drieën gesplitst. Het bleek dat de beoordeling van de video nogal uiteen liep... Daaruit werden conclusies getrokken.

- Stagedocenten verschillen
- Studenten verschillen
- Scholen verschillen
- Begeleiding verschilt
- Dus.....

Begeleiden is mensenwerk.

METHODIEK IN DE VO-STAGE

In deze workshop, onder leiding van Ramon Stuart, stond het uitwisselen van informatie centraal. In de inleiding werd een korte schets gegeven van de didactiek/methodiek zoals die in de afgelopen jaren is getoetst. Met ingang van dit cursusjaar is er een andere weg ingeslagen en nu moet blijken of dit een goede weg is. Vanuit alle bewegingsdomeinen zijn opdrachten ontworpen die op de stageschool dienen te worden uitgevoerd. Het idee achter de stageopdrachten is om meer competentiegericht te werken, ruimte te geven aan individuele keuzes van studenten en meer dan voorheen rekening te houden met de bestaande programma's van de scholen waar studenten hun stage volbrengen. Het plannen van de opdrachten dient in overleg met de stageschool te gebeuren. Tevens wordt een beroep gedaan op de creativiteit van de student in het combineren van opdrachten teneinde ze allemaal te kunnen uitvoeren.

In de workshop werd vooral getracht om meer duidelijkheid te scheppen. Er werd gesproken over de verwachtingen en gekeken naar de kansen en valkuilen van deze vernieuwde aanpak met stageopdrachten. Met het uitwisselen van ideeën hoopt de ALO dat de dialoog met het werkveld een nieuwe impuls krijgt en dat het uitwisselen van informatie nog verder geïntensiveerd wordt.

Inspringen op de tumblingbaan

FOTO: HANS DIJKHOFF

SPRINGEN EN OVER DE KOP GAAN OP EEN LUCHTGEVULDE SPRINGBAAN

De workshop van Claudia Werkhoven was erop gericht leraren LO kennis te laten maken met het air-tumbling springen. Steeds meer scholen gaan over tot het gebruik ervan maar de mogelijkheden worden nog lang niet volledig benut. Er werd gewezen op de mogelijkheid om de aanschaf van zo'n baan te doen met meerdere scholen en dan de baan te laten rouleren. Opgeroerd is ze niet zo groot, dus zijn er geen transportproblemen.

Het aanwezige gezelschap had een flink niveau en er zijn flink wat ideeën opgedaan.

Na een uitgebreide warming-up zijn we in twee groepen gaan werken: groep 1 pakte het springen tot handstand aan met een verhoogd vlak in het midden van de baan. Later werd dit een flakflik met een laag steunvlak op de baan en een lager landingsvlak achter de baan. Er is daar aandacht besteed aan het hulpverleners, een essentieel onderdeel daar de veiligheid te allen tijde gewaarborgd dient te zijn.

Groep 2 had twee ringen stellen boven de baan en is daar methodisch bezig geweest met de salto voorover. De ringen vervangen hier de vangers en de cursisten ervoeren hoe het was met steun van de ringen voorover te springen en weer op de eigen voeten te landen. Dit als tegenhanger van de methodiek waarbij rollen op verhoogd vlak de voorbode is van de salto voorover. Ook is kennisgemaakt met de 'spijkerbroeksalto' die voor velen nieuw was en voor veel enthousiasme zorgde. Met deze techniek wordt een broek als draaigordel gebruikt.

METHODIEKLIJN POLSHOOG

Polsstokspringen is niet iets wat vaak voorkomt op school. Wel zien we dat het steeds vaker op het programma verschijnt. In de *Lichamelijke Opvoeding* van vorig jaar heeft u kunnen kennisnemen van de methodiek van het polshoog springen. In deze workshop onder leiding van Ben Vet konden de deelnemers aan den lijve ondervinden hoe uitdagend dit onderdeel kan zijn en dus zeer aansprekend voor bepaalde doelgroepen in het onderwijs. De oefenstof werd zo aangeboden dat het in drie lessen kan leiden tot een 'volwaardige' sprong.

De deelnemers waren enthousiast over de mogelijkheden. Er werd echter wel bij vermeld dat de hoge kosten een drempel kunnen zijn. Echter in overleg met de plaatselijke atletiekclub is het wellicht mogelijk om oude stokken tegen een redelijke prijs over te nemen of te mogen gebruiken.

HET VOEREN VAN EEN BEGELEIDINGSGESPREK

Onder leiding van Jan Mol werd in de workshop een structuur geschetst voor het verloop van een begeleidings- (coachings-) gesprek (zie afbeelding 1).

Uit balans brengen

Structuur van een coachingsgesprek

Afbeelding 1:

Schema van de structuur van een coachingsgesprek

Die structuur bestaat uit drie fasen. Elke fase kent zijn eigen typering en resultaat. Het is voor de stagedocent vooral van belang om pas over te gaan naar de volgende fase als het resultaat van de vorige door beide betrokkenen (stagedocent en stagiair) is vastgesteld.

In de bespreking van dit model bleek dat de meeste deelnemers vooral geoefend waren in fase 2.

De afronding van fase 1 en 3 bleek er vaak bij in te schieten. Reden te meer om daar in het rollenspel, dat volgde op de introductie van het 'ideaalmodel', extra op te letten.

Bij de nabespreking van het rollenspel bleek dat toch de afronding van fase 1 en 3 onvoldoende tot hun recht kwamen. Zo is het erg verleidelijk om als begeleider al snel *te denken te weten* wat het probleem/de vraag van de stagiair is. Dat pakt dan niet goed uit.

Bijna nog verleidelijker is het om, na een goed gesprek over allerlei mogelijkheden, *geen* afspraken te maken over het verloop.

Afgesloten werd in termen van 'we gaan út' weer proberen en van we gaan weer 'ons best doen'.

Het ontbrak aan een *bewuste* keuze voor een *bepaalde* aanpak of een *experiment*.

WORLDCAFÉ

Tijdens deze bijeenkomst kon worden gereageerd op de volgende stellingen. De inhoud daarvan is niet speciaal gericht op de ALO uit Amsterdam. Daarom is het interessant om eens te kijken hoe u, collega in het veld hierover denkt. De redactie nodigt u uit te reageren op onderstaande stellingen. Een deel gaat over hoe je begeleidt, wat begeleiding inhoudt en wat een opleiding daarmee zou kunnen. Andere stellingen gaan over de inhoud en de legitimering van ons vak.

- Door uit te gaan van een aantal vaste aan een ALO verbonden stagescholen zal de kwaliteit van de stagebegeleiding omhoog gaan.
- Een voorwaarde om als stagebegeleider te kunnen werken is dat je op een ALO een cursus volgt die je daarin helpt bekwamen.
- De grens tussen LO en sportbeoefening is aan het vervagen en het is onontkoombaar dat deze ontwikkeling direct consequenties heeft voor de invulling van dat LO-onderwijs.
- Onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen zou LO in het BO en het VO verschillend moeten worden vormgegeven.
- Bij het verantwoorden van ons vak zou obesitas een grote rol moeten spelen.

Naast deze workshops was er aandacht voor leiderschapsstijlen, zelfverdediging, dansontwerp voor kinderen, wat kun je halen uit lichaamstaal en voetbal voor de bovenbouw van het BO en voor het VO.

INFORMATIE

De docenten van de ALO zijn bereid om informatie te geven aan geïnteresseerde collega's uit het werkgebied. Collega's met minimaal twee jaar werkervaring mogen zich opgeven als stagedocent. Voor het voortgezet onderwijs contact opnemen met Mathieu Voorthuizen, stagecoördinator VO, e-mail m.voorthuizen@hva.nl, Voor het basisonderwijs met Marco van Berkel, stagecoördinator BO, e-mail m.c.van.berkel@hva.nl. Voor eindstages is Ramon Stuart de coördinator, e-mail r.stuart@hva.nl

CORRESPONDENTIE: h.dijkhoff@hva.nl

NASCHOLING

TOEPASSING IN HET ONDERWIJS

CLINIC GPS

Het navigatiesysteem rukt op. Wellicht heeft u er zelf ook al een. Ook in het onderwijs kunnen we niet meer heen om de vele mogelijkheden die GPS-navigatie biedt. De eerste clinic in het nieuwe schooljaar sluit aan bij een trend waar de moderne techniek van de GPS gecombineerd wordt met een bewegingsactiviteit: het GPS-wandelen. Door: Aernout Dorpmans

De clinic GPS-wandelen organiseren we samen met de wandelsportorganisatie Nederland (KNBLO-NL). Deze stimuleert en promoot het wandelen als sportieve en gezonde ontspanning en treedt namens vele wandelaars op als belangenbehartiger.

WAAROM GPS-WANDELEN?

Het zelfstandig zijn in de groep spreekt jongeren aan. In de groep bepalen ze met elkaar hoe ze te werk willen gaan. Naast het bepalen van de positie en volgen en zoeken van waypoints (vooraf ingestelde coördinaten) zijn er ook toestellen die specifiek zijn gemaakt voor het maken van trainingsschema's. Zo kunnen u of uw leerlingen bijv. perfect een persoonlijke training samenstellen voor bijvoorbeeld de Coopertest.

DE SCHOOLPROJECTEN

Als een school interesse heeft in een GPS-project kan er een afspraak gemaakt worden met één van de projectmedewerkers van de KNBLO-NL. In het gesprek wordt gekeken naar de mogelijkheden om het GPS-project te introduceren. Bijvoorbeeld tijdens schoolkampen/introductiedagen, een sportdag, buitenschoolse activiteiten, omgevingsonderwijs waarin de schoolomgeving, een (grote) stad of natuurgebied in de buurt of ergens in Nederland wordt onderzocht of tijdens vakkenoverstijgend samenwerken:

- in de lessen aardrijkskunde wordt het gebruik van coördinaten in het GPS-systeem behandeld
- bij de natuurkunde- en technieklessen kan het technische gedeelte van het GPS-systeem uitgelegd worden
- in de lessen bewegingsonderwijs leren de leerlingen daadwerkelijk omgaan met het toestel en het lopen van een route
- de vakken biologie/geschiedenis/wiskunde kunnen educatieve opdrachten maken om tijdens de praktische invulling in de LO-les te gebruiken en te bespreken in de eigen les.

VOORBEELDEN

Sinds de introductie van het GPS-project binnen de KNBLO-NL in 2005 is er een vijftal schoolprojecten uitgevoerd. Momenteel zijn er twee schoolprojecten bezig en staat een aantal projecten in de voorbereidingsfase om uitgevoerd te gaan worden in het voorjaar, zomer en najaar. Voor meer voorbeelden van ervaringen van scholen of leerlingen, maar ook draaiboeken voor het opzetten van een GPS-project, kunt u terecht op de site van de KNBLO-NL: www.knblo.gps.nl.

CLINIC

Op zaterdag 9 september wordt een GPS-clinic georganiseerd voor docenten in het basis- en voortgezet onderwijs. In het basisonderwijs denken we dan aan de groepen 7 en 8. Ook studenten ALO en S&B worden uitgenodigd op deze clinic in te tekenen. Binnen het vmbo is deze activiteit zeer geschikt voor de leerlingen die de SDV-opleiding volgen.

PROGRAMMA

- 09.30 uur inloop
- 10.00 uur introductie van het GPS-systeem.
- 10.30 uur praktijk: Gebruik GPS-toestel in de praktijk (lopen van een waypointroute en het vinden van een Geocache-schat in kleine groepjes)
- 13.30 uur terug van de wandeling en eenvoudige lunch
- 14.00 uur bespreken verschillende toepassingsmogelijkheden binnen het onderwijs
- 14.30 uur afsluiting.

PLAATS

Clubhuis van wandelsportvereniging Blauw-Wit
Thomaslaan 8c, 6712 CN Ede.

KOSTEN

Voor deze clinic vragen we een kleine vergoeding voor de te maken kosten. KVLO-leden en studenten ALO betalen € 12,50, alle andere deelnemers € 20,00. Dat is inclusief koffie, thee en lunch.

Het inschrijfformulier staat op de website schoolsport van de KVLO www.schoolensport.nl. U kunt uw aanmelding dus digitaal versturen. Het formulier gaat rechtstreeks naar de KNBLO-NL. Of u meldt zich aan per e-mail bij b.janssen@knblo-nl, GPS-projectmedewerker van de KNBLO-NL. Nadat uw inschrijving ontvangen is, ontvangt u een routebeschrijving en betalingsverzoek. Ontvangst van betaling is bepalend voor de volgorde van inschrijving. *VOL is VOL!* De routebeschrijvingen zullen vanaf begin augustus 2006 ook te zien zijn op de internetsite van de KVLO school & sport: www.schoolensport.nl.

CORRESPONDENTIE: schoolsport@kvlo.nl

VAS

ONDERHANDELAARSAKKOORD AFGESLOTEN

TOCH NOG EEN CAO-VO!

Op de valreep van het schooljaar is er op 16 juni alsnog een onderhandelaarsakkoord over de CAO voor het voortgezet onderwijs gesloten. Het gaat hier om een beleidsarme voortzetting van de huidige CAO, met als belangrijkste resultaat een verbeterde reiskostenregeling. Hiermee is de dreiging van een CAO-loos tijdperk van de baan. De CAO heeft een looptijd van 1 augustus 2006 tot 1 juli 2007. Daarnaast zijn er nog een aantal afspraken overeengekomen omtrent de levensloopregeling, deze afspraken gelden vanaf 1 januari 2006.

Door: Jilles Veenstra

De onderhandelingen waren volledig vastgelopen doordat de werkgevers hadden ingezet op een ingrijpend gewijzigde CAO (onder andere het laten vervallen van de 2/3^e meerderheid bij wijziging taakbeleid, geen facilitering van de PMR in de CAO en het laten vervallen van de werkgelegenheidsgarantie van twee jaar in het Sociaal Statuut). Uiteindelijk hebben de werkgevers deze eis laten vallen en daarmee was voor de KVLO de weg vrij voor een nieuwe CAO. Hieronder vindt u de hoofdlijnen van het akkoord.

TAAKBELEID

De bepaling dat wijziging van het systeem van taakbeleid alleen mogelijk is als én de P(G)MR én tweederde van de werknemers daarmee instemmen blijft in de nieuwe CAO gehandhaafd. Aan deze regeling wordt een verduidelijking toegevoegd, te weten: alleen de werknemers voor wie het gewijzigd taakbeleid gaat gelden wordt om instemming gevraagd. Hierbij kan het dus om bijvoorbeeld een organisatorische eenheid gaan. Dit dient dan wel met de PMR overeengekomen te worden.

REISKOSTEN WOON-WERKVERKEER

De regeling vergoeding voor reiskosten woon-werkverkeer wordt slechts in die zin veranderd dat de vergoeding per kilometer wordt verhoogd van 8 naar 12 cent per kilometer. Voor dienststreken wordt de vergoeding bij meer dan 20.000 gereden kilometers verhoogd van 18 naar 19 cent per kilometer. Aan het systeem wordt dus verder niets veranderd.

LEVENSLLOOP EN 0,8% TEN BEHOEVE VAN LEVENSLLOOP

Er wordt 0,8% toegevoegd aan de eindejaarsuitkering voor diegenen die niet vallen onder de overgangsmaatregel VPL (VUT, prepensioen en levensloop). Dit kunt u inzetten voor de levensloopregeling, u kunt er ook voor kiezen om deze 0,8% als belaste looncomponent te ontvangen.

Tevens wordt er in de CAO een aantal bepalingen omtrent o.a. de opname van het levensloopverlof opgenomen. De duur van het verlof is minimaal twee maanden en maximaal 12 maanden tenzij het verlof voorafgaand aan het pensioen wordt opgenomen (dan kan het om een langere periode

gaan). Een negatief element in de regeling is wel dat bij de opname van het levensloopverlof de werkgever niet bijdraagt in de pensioenpremie.

OUDERSCHAPSVERLOF

In verband met het vervallen van een afdrachtvermindering voor werkgevers wordt de bruto loondoorbetaling tijdens ouderschapsverlof vanaf 1 januari 2007 verlaagd van 75% naar 55%. Echter door gedurende het jaar waarin het verlof wordt opgenomen in te leggen voor de levensloopregeling (een minimale inleg volstaat) ontvangt u een extra belastingkorting (de ouderschapsverlofkorting). Uw netto inkomen zal voor u aldus veelal hoger zijn dan in de huidige regeling. Enig nadeel hierbij is dat u in dat jaar geen gebruik kunt maken van de spaarloonregeling, het jaar daarop kunt u dat overigens gewoon hervatten. De KVLO zal u hierover nog nader berichten.

PROFESSIONALISERING

De werkgever moet de werknemer in staat stellen om te voldoen aan de bekwaamheidseisen in het kader van de Wet Beroepen in het Onderwijs (wet BIO) die op 1 augustus 2006 van kracht wordt. Dit betekent ook dat de werkgever hiervoor voldoende tijd en middelen beschikbaar stelt. In de CAO worden hierover de nodige bepalingen opgenomen. Doel is dat in 2007 in overleg met elke werknemer een bekwaamheidsdossier wordt opgesteld.

TENSLLOTTE

De volledige tekst van het onderhandelaarsakkoord is in te zien op de website van de KVLO, www.kvlo.nl. Gelet op het feit dat het slechts om een aantal marginale wijzigingen gaat en het al bijna vakantie is, heeft de KVLO ervoor gekozen om geen ledenraadplegingen in het land te organiseren maar u te vragen om per post of per mail te reageren.

U kunt uw mening kenbaar maken tot 14 juli via e-mail op vas@kvlo.nl dan wel via de post (KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, t.a.v. H.K. Evers).

CORRESPONDENTIE: jilles.veenstra@kvlo.nl

VEILIGHEID EN GEZONDHEID

NADENKEN OVER HET GEBRUIK VAN ELASTISCHE VEERMIDDELEN

GEBRUIK VAN DE MINITRAMPOLINE EN

In toenemende mate kan men constateren dat ouders instanties als scholen en verenigingen aansprakelijk stellen voor letsel dat hun kinderen overkomen is tijdens de les. Zij menen dat de leerkracht tekort geschoten is in zijn zorgplicht tegenover de leerling. Deze letsels betreffen naar mijn ervaring als deskundige bij rechtszaken in verreweg de meeste gevallen het gebruik van elastische veermiddelen als minitrampoline, dubbele minitramp of de trampoline. *Door: Dick Sol*

Volgens artikel 6: 162 t/m 165 van het Burgerlijk Wetboek levert een onrechtmatige daad als gevolg van onrechtmatig handelen of onrechtmatig nalaten aansprakelijkheid op. Er is een aantal eisen te stellen aan deze aansprakelijkheid, te weten:

- er moet sprake zijn van onrechtmatigheid (onzorgvuldigheid in handelen of door nalaten)
- de daad moet toerekenbaar zijn (schuld)
- er moet aantoonbare schade zijn
- er moet een causaal verband zijn tussen de daad (handelen of nalaten) en de schade
- er moet een relatie bestaan tussen de overtreden norm en het getroffen belang.

CONVENANT

In 1991 is er door de KVLO in samenspraak met de ALO's en Pabo's (commissie minitramp springen) een aantal regels opgesteld om het veld duidelijkheid te geven over het zorgvuldig gebruik van dit materiaal. Dit gebeurde na een verbod van de Minister om de minitrampoline te gebruiken bij rijkscholen voor voortgezet onderwijs. Mede als gevolg van het toen opgestelde convenant heeft de Minister het verbod opgeheven.

Ervaring sinds 1991 met een aantal rechtszaken leert dat men in het veld de gemaakte afspraken niet meer kent en er vaak

ook niet naar handelt. Zelfs kent men op sommige ALO's de afspraken rondom beveiliging van het springen niet meer of men houdt zich niet aan de afgesproken veiligheidsregels. In vakbladen staan regelmatig artikelen met teksten en foto's, die strijdig zijn met het advies aan de Minister van 1991. Dit alles leidt tot een werksituatie, die vakleerkrachten die op hun school de minitrampoline gebruiken, buiten hun schuld uiterst kwetsbaar maakt.

DE SITUATIE SINDS HET CONVENANT

Bij iedere voorkomende zaak werd het ongeval door de rechter tot nu getoetst op de regels van het convenant van 1991. Steeds heeft de rechter de school (leerkracht) in het ongelijk gesteld als men bij het ongeval niet volgens deze regels handelde.

Als men de adviezen van 1991 zou moeten evalueren na een aantal gevoerde letselschadezaken dan zouden de regels niet behoeven te veranderen. Wel zal de uitleg van de regels nog duidelijker en uitvoeriger moeten zijn. Op een aantal punten dienen ze te worden aangevuld. Het betreft naar mijn ervaring bij deze zaken de volgende aspecten:

- Regel 4 van de adviezen luidt: 'Het minitrampoline springen dient te allen tijde door voldoende vanghulp beveiligd te worden'.

Opleidingen en individuele leraren blijken vaak hun geheel eigen interpretatie te geven aan het begrip 'voldoende vanghulp'. In rechtszaken toetst de rechter het begrip 'voldoende vanghulp' via de deskundige aan de (buitenlandse) literatuur op dit gebied. Naast het hulpverlenen en beveiligen wordt door de rechter getoetst of de juiste methodische voorbereidingen voor de leerlingen hebben plaatsgevonden.

Men moet geen verplichte hulpgrepen voorschrijven voor elke situatie omdat het pedagogisch-didactisch handelen daardoor wordt gefrustreerd. Wel bestaat er een aantal principes waaraan het hulpverlenen situatief kan worden getoetst (comply and explain). Het kan vaktechnisch dat in dezelfde situatie meerdere vormen van hulpverlening correct kunnen zijn afhankelijk van de didactische bedoeling.

Leerlingen leren hulpverleners

FOTO: HANS DIJKHOFF

NE EN ZORGPLICHT (1)

- In regel 6 wordt onder voorwaarden het gebruik van twee trampolines eventueel gekoppeld aan elkaar toegestaan. De toepassing hiervan leidt in de praktijk nogal eens tot ernstige verwijtbare letsels. Deze zouden voorkomen kunnen worden als men op dit punt de leerkrachten uitvoeriger wijst op de technische-, methodische- en veiligheidsconsequenties van het gebruik van twee geschakelde trampolines.
- Bij het gebruik van elastische veermiddelen wordt veel kinetische energie gegenereerd in de vorm van hoogte-energie. Wie met de minitramp springt moet niet alleen technisch, maar vooral ook goed methodisch met de problematiek van de explosieve vering en de gegenereerde hoogte kunnen omgaan. In het leerproces dient dan ook altijd een ruime periode in het leerproces gebruik gemaakt te worden van het principe van de landingshulp via het verhoogde vlak. In de wereld van het turnen een heel normale zaak, maar bij de scholen vaak een onbekend fenomeen. Dit komt mede omdat de contacten tussen school en opleiding enerzijds en de turnwereld anderzijds steeds geringer worden. Om de veiligheid met de minitramp te borgen heeft de Commissie dan ook in 1991 een artikel 'Minitramp springen en vlakverandering' in de *Lichamelijke Opvoeding* laten schrijven. Dit ter verhoging van de praktijkkennis van leraren op school rondom de methodische opbouw van het springen met elastische materialen. Enige aspecten van de vlakverandering zouden aan de toelichting op de adviezen toegevoegd moeten worden.

Gelet op de opgedane ervaringen sinds 1991, wordt in dit artikel aandacht besteed aan de volgende zaken:

- een herhaling van de adviezen van 1991
- de biomechanische wetmatigheden van het hulpverlenen, waarop de praktijk van het hulpverlenen getoetst kan worden
- de begrippen hulpverlenen en beveiligen
- de belangrijkste wetmatigheden rondom het gebruik van vlakverandering als methodische werkwijze bij het leerproces van trampolinespringen
- technisch inzicht in koppeling van bewegingen met name bij gebruik van twee minitrampolines
- dient men één of twee hulpverleners bij het minitramp springen te gebruiken?
- het alternatief gebruik van de minitrampoline
- de begrippen moeilijkheidsgraad en risico
- voorstel tot certificering, die leraren en studenten bevoegd maakt om de minitrampoline te gebruiken.

DE ADVIEZEN VAN 1991

Adviezen/'voorwaarden' voor gebruik minitrampoline (Bakker, Jaap; et al.)

- 1 De minitrampoline mag alleen gebruikt worden door lera-

ren en leraressen die ter zake didactisch en methodisch zijn geschoold, d.w.z.

A In hun opleiding de minitramp en de landingsmat hebben leren hanteren of

B Een nascholingscursus hebben gevolgd, gericht op het gebruik van minitrampoline en landingsmat.

- 2 Bij die vormen van het springen met behulp van de minitrampoline waarbij de afzet vrijwel rechtstreeks gevolgd wordt door de landing – i.c. bij de zgn. vrije en/of steunsprongen – dient de minitrampoline altijd in combinatie met de landingsmat gebruikt te worden.
- 3 Het beoefenen van de zweefrol met gebruikmaking van de minitrampoline is slechts toegestaan indien met een verhoogd landingsvlak gewerkt wordt. Het landingsvlak mag echter ook niet te hoog zijn, omdat er dan te weinig rotatiemogelijkheid overblijft, maar uiteraard ook niet te laag, daar er dan te veel valkracht opgevangen moet worden. Als vuistregel kan worden gehanteerd dat de landingsmat dient te liggen tussen schouder- en heuphoogte van de leerling staande op de minitramp.
- 4 Het minitrampspringen dient te allen tijde door voldoende vanghulp beveiligd te worden.
- 5 De minitrampoline dient bij niet-gebruik nooit gebruiksklaar neergezet te worden, noch in de zaal, noch in de toestellenberging.
- 6 Er bestaat geen bezwaar tegen het gelijktijdig gebruik van twee of meer minitrampolines in een les, mits aan het gestelde in de punten 2, 4 en 5 wordt voldaan.
- 7 Het springen met behulp van de minitrampoline dient te zijn opgenomen in het deelschoolwerkplan lichamelijke oefening van de school.

Voorts wordt een aantal kwaliteit- en/of functie-eisen gesteld aan de minitrampoline en de landingsmat (Bakker, J. et al.). De adviezen worden verder uitgewerkt in een toelichting op de genoemde voorwaarden voor gebruik in hetzelfde artikel.

In de volgende twee afleveringen van de *Lichamelijke Opvoeding* verschijnen nog twee delen van dit artikel, die respectievelijk zullen gaan over de principes van hulpverlenen en beveiligen en de bijdrage van de methodiek aan de veiligheid en andere aspecten.

CORRESPONDENTIE: dick.sol@hetnet.nl

METHODEN

NIEUWE METHODE VOOR HET BASISONDERWIJS

BEWEGEN SAMEN REGELEN

Goed bewegen is voor kinderen van groot belang. Maar hoe leer je een kind op een leuke, speelse manier het plezier van bewegen te ontdekken? Om u daarbij te helpen heeft de School of Human Movement & Sports (voorheen Calo) van de Christelijke Hogeschool Windesheim *Bewegen Samen Regelen* ontwikkeld, een moderne onderwijsmethode voor basisschoolkinderen. Door: *Marijke de Groot*

De methode, bestaande uit drie activiteitenmappen, biedt u de mogelijkheid kinderen in kleine groepen gymless te geven. Het unieke van de methode is dat de kinderen zelf een grote bijdrage kunnen leveren aan het organiseren van de gymless.

AANLEIDING VOOR HET ONTWIKKELEN

De belangrijkste aanleiding voor het schrijven van de methode is de grote moeite die groepsleerkrachten hebben om goede gymlessen te geven. In het kader van de toenemende bewegingsarmoede onder de Nederlandse jeugd, wordt het steeds belangrijker dat ook de groepsleerkracht intensieve bewegingslessen gaat geven. Maar voor goed bewegingsonderwijs is bewegingsintensiviteit niet voldoende, de kinderen moeten ook beter leren bewegen.

Aan de hand van deze vraag is er gekeken wat groepsleerkrachten moeilijk vinden aan het geven van gymlessen. Hieruit is gebleken dat met name het bouwen van uitdagende en voldoende arrangementen (materialen) als lastig ervaren wordt. Als een groepsleerkracht een gymzaal in komt met 30 enthousiaste kinderen, dan is het makkelijker om direct met de kinderen te gaan bewegen in plaats van het klaarzetten van allerlei materialen.

Met behulp van opdrachtkaarten kan de leerkracht samen met de kinderen snel de gymzaal inrichten of ombouwen.

OPZET EN INHOUD

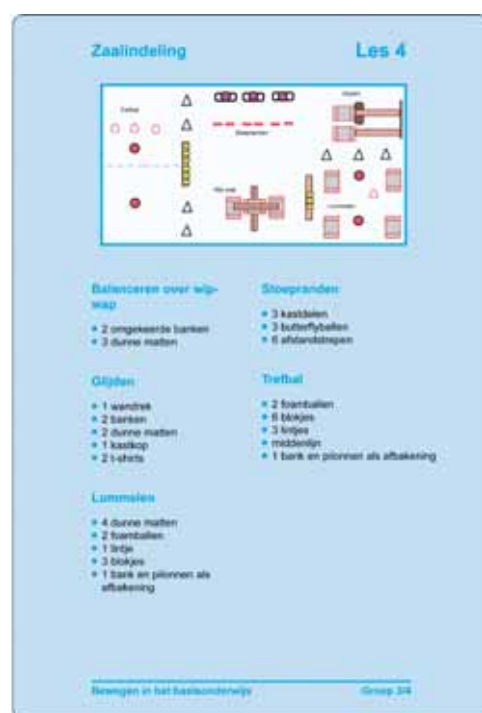
De methode is geschreven voor groepsleerkrachten om op een eenvoudige wijze in kleine groepen gymless te geven, waarin kinderen intensief en goed bewegen. De lessen en activiteiten zijn tot stand gekomen na een lange periode van uitproberen en bijstellen door experts op het gebied van bewegingsonderwijs in de basisschool. Het is een verzameling krachtige en voor kinderen boeiende leersituaties. Binnen de situaties wordt de leerlingen ruimte geboden zelf oplossingen voor de gestelde bewegingsproblemen te verkennen.

De opzet en inhoud van de methode *Bewegen Samen Regelen* zijn gebaseerd op actuele ideeën over leren en onderwijzen. Centraal staat hierbij dat deelnemers aan bewegingssituaties tot hun recht kunnen komen.

METHODE IN HET KORT

Bewegen Samen Regelen is een nieuwe bewegingsonderwijsmethode voor de groepen 3 t/m 8¹ van de basisschool. De me-

Zaalindeling (bijlage 1)

Opdrachtkaart voorzijde (bijlage 2)

Opdrachtkaart achterzijde (bijlage 3)

FOTO: ARCHIEF WINDESHEIM

thode bestaat uit drie activiteitenmappen: één voor groep 3/4, één voor groep 5/6 en één voor groep 7/8. Alle groepen maken gebruik van dezelfde lesopbouw, waardoor de materialen kunnen blijven staan.

De activiteitenmappen zijn opgebouwd uit meerdere lessen met bij elke les een zaalindeling (zie bijlage 1). Per les worden er verschillende activiteiten tegelijkertijd aangeboden, waardoor er een breed en intensief aanbod per les is. Iedere activiteit is uitgewerkt op een opdrachtkaart, voorzien van een foto (zie bijlage 2 en 3). Met behulp van die opdrachtkaarten kunnen kinderen zien en lezen welke activiteiten klaargezet en opgestart (mits er een zekere mate van bekendheid is) moeten worden. Hierdoor leveren zij een grote bijdrage aan het organiseren van de gymles. Bij elke activiteit is er ook een tipkaart voor de leerkracht. Op basis van de tipkaart kan een leerkracht de activiteiten aanpassen aan het niveau van een groep, van deelgroepen en van individuele leerlingen. De lessen en activiteiten zijn zo differentieerbaar dat ze zes jaar lang voor alle leerlingen boeiend en leerzaam blijven. De methode sluit aan bij de leerlijnen zoals deze beschreven staan in het *Basisdocument bewegingsonderwijs*.

Zoals uit bovenstaande tekst blijkt is de methode geschreven voor groepsleerkrachten. Ook voor vakleerkrachten blijkt de methode zeer aantrekkelijk.

BEWEGINGSSITUATIES ZELFSTANDIG OPBOUWEN, STARTEN EN REGULEREN

Hierboven is aangegeven dat het unieke van deze methode is dat de kinderen zelf een grote bijdrage kunnen leveren aan het organiseren van de gymles. Doordat elke activiteit is uitgewerkt op een opdrachtkaart, kunnen de kinderen zelf de materialen klaarzetten. Door het gebruik van opdrachtkaarten gaat het klaarzetten niet direct veel sneller. De tijdswinst zal ontstaan wanneer de kinderen bekend zijn met de les en de activiteiten, maar ook wanneer de kinderen gewend zijn om met opdrachtkaarten de materialen klaar te zetten. Door deze werkwijze leren kinderen onderling afspraken te maken en samen te werken. Een groepsleerkracht heeft de mogelijkheid om met behulp van de kaarten de gymles in de klas al voor te bereiden. De kinderen kunnen dan direct gaan klaarzetten als ze omgekleed zijn.

Het opstarten van de activiteiten door de kinderen blijkt iets moeilijker dan het klaarzetten. Voor jonge kinderen is het lastig om de opdracht en de regels goed te lezen en te begrijpen. Daarnaast willen de kinderen liever direct beginnen in plaats van eerst te lezen. Ook hier geldt wanneer de kinderen bekend zijn met de activiteiten dit een stuk eenvoudiger zal zijn. Zonder goed te lezen kunnen de kinderen de activiteit opstarten, omdat ze nog wel weten hoe de activiteit gaat en

wat de regels zijn. Als een kind het vergeten is, wordt hij wel geholpen door de andere kinderen.

Naast het klaarzetten en opstarten gaat het ook om het reguleren van een activiteit. Dat wil zeggen dat de kinderen de activiteit zelf op gang moeten houden en zonodig het arrangement en regels mogen aanpassen. De activiteiten zijn zo opgezet dat er verwacht mag worden dat de kinderen deze goed zelfstandig uit kunnen voeren. Hierdoor heeft de leerkracht de tijd om te kijken welke kinderen extra aandacht nodig hebben en deze aandacht kan hij ze ook geven.

Deze werkwijze is wellicht voor veel vakleerkrachten vernieuwend en daardoor mogelijk interessant.

SCHOLING BEWEGEN SAMEN REGELEN

De totale methode is los te bestellen. Ondersteunend aan de methode organiseert Windesheim ook schoolspecifieke trainingsdagen en scholingsbijeenkomsten. Eén daarvan is de scholing *Bewegen Samen Regelen* bestaande uit vijf bijeenkomsten van 2,5 uur. Voor het implementeren van de methode binnen uw school of scholen adviseren wij u deze scholing te volgen.

Na het volgen van deze scholing is de leerkracht in staat om:

- alle *Bewegen Samen Regelen* lessen geschikt te maken voor de eigen praktijk
- alle bewegingsactiviteiten uit de methode voor te doen en uit te leggen
- de *Bewegen Samen Regelen* lessen aan te passen aan de specifieke schoolwensen
- collega's te ondersteunen bij het invoeren van de methode.

De scholing gaat van start in september 2006 en vindt plaats op de dinsdagavond. Bij het schrijven van dit artikel zijn de precieze data nog niet bekend. Daarvoor willen we verwijzen naar de website www.bewegensamenregelen.nl. Deze website heeft interactieve mogelijkheden.

U kunt ook bellen tel.: 038 469 9578.

Marijke de Groot is Projectcoördinator Bewegen Samen Regelen op Windesheim.

- 1 Voor de kinderen van groep 1 en 2 is de methode niet uitgewerkt, omdat deze kinderen meestal in het speellokaal gymles hebben. Voor het bewegingsonderwijs aan kleuters kunt u het boek *Bewegingsonderwijs in het speellokaal* als methode gebruiken. Deze methode sluit goed aan bij de uitgangspunten van *Bewegen Samen Regelen*.

CORRESPONDENTIE: info@bewegensamenregelen.nl

LAATSTE PAGINA

DOOR BAUKJE ZANDSTRA

Mission Olympic

Op vrijdag 2 juni vond voor de vierde keer in het Olympisch Stadion in Amsterdam de Mission Olympic School Final plaats, de finale van de KVLO schoolsporttoernooien. Zo'n 5000 leerlingen van 120 scholen kwamen naar Amsterdam en beleefden met hun docenten een ceremoniële olympische openingsshow, ludiek gepresenteerd door Umberto Tan, met medewerking van diverse topsporters. Na de officiële opening door Erica Terpstra gingen de deelnemers naar negentien verschillende locaties in en om Amsterdam om in dertien sporttakken de finales te spelen. Een verslag met foto's en resultaten vindt u op onze website. Tevens vond er voor genodigden een seminar met discussie plaats over de activering van de leefstijl van de schooljeugd. Hierbij bleek dat iedereen het belangrijk vindt dat scholen hierin een rol vervullen maar dat dit nog te weinig wordt gepraktiseerd. De insteek moet in elk geval positief zijn, ofwel, bewegen is cool. Dankzij een goede samenwerking van de KVLO, NOC*NSF en Coca Cola kon deze spectaculaire dag plaatsvinden, met dank aan Oscar Erken, Aernout Dorpmans en Twan Belgers.

Kamervragen over bezuiniging lessen LO

Op 13 juni heeft een aantal onderwijswoordvoerders uit de Tweede Kamer schriftelijke vragen gesteld aan de Minister van OCW in verband met een door de KVLO samengestelde lijst van 71 scholen die willen gaan bezuinigen op de lessen LO. Gevraagd is hoe de minister deze ontwikkeling beoordeelt en in hoeverre dit samenhangt met de voorlichting van Onderbouw VO. Hierin wordt aangegeven dat de situatie van 1 augustus betrekking heeft op het niveau van de inhoudelijke

lijke eisen en niet op het precieze urenvoorschrift, de lessentabel, die toen gold. De Kamer heeft met het amendement 30187 nr. 25 bepaald dat het aantal uren van 1 augustus 2005 het uitgangspunt is. De minister is gevraagd of ze bereid is de voorlichting te corrigeren en zo neen, waarom niet.

Xplore

Xplore is een nieuw subsidieprogramma voor jongeren tussen de 12 en 30 jaar. Via Xplore kunnen jongeren op uitwisseling gaan, vrijwilligerswerk doen en stage lopen - ook op het gebied van sport - in ontwikkelingslanden. Alleen organisaties (zoals sportclubs of scholen) kunnen een aanvraag indienen bij Xplore. Uitgangspunten en voorwaarden voor financiering staan beschreven op www.xplore.nl. Als ze maar bewegen.

Rooster van aftreden

In 2006 treden de volgende bestuursleden statutair af: Gert van Driel, Pieter Mathijse en Desiree Simons. Zij stellen zich allen herkiesbaar. Tot 1 oktober kunnen tegenkandidaten gesteld worden met inachtneming van artikel 16 en 17 van de Statuten.

Data landelijke studiedagen

Basisonderwijs op 1 november te Amsterdam; MRT op 18 januari 2007 in Zwolle; voortgezet onderwijs op 1 februari 2007 in Groningen en speciaal onderwijs in Tilburg, datum nog niet bekend. Wijzigingen voorbehouden.

Peilingsonderzoek bewegingsonderwijs PPON

Op dit moment vindt er weer een periodieke peiling van het onderwijsniveau van bewegingsonderwijs aan het einde van het primair onderwijs plaats. Eerdere peilingen

hebben plaatsgevonden in 1987 en 1994. Er wordt zowel naar het onderwijsaanbod van de school, de buitenschoolse activiteiten van de leerlingen als de vaardigheden van de leerlingen gekeken. Hierbij zijn ondermeer de leerlijnen uit het basisdocument gebruikt.

Inrichting schooltijden

Vanaf 1 augustus 2006 vervalt voor het basis en speciaal onderwijs het maximum van 5,5 uur per dag onderwijs. Ook het verschil in uren tussen onderbouw en bovenbouw mag worden losgelaten. Dit maakt het inroosteren van gymlessen in elk geval eenvoudiger.

Kaderdata 2006-2007

Kaderbijeenkomst: woensdag 1 november, Wintervergadering: zaterdag 16 december, Kadertweedaagse: donderdag 15 en vrijdag 16 maart, Voorjaarsvergadering: vrijdag 25 mei, georganiseerd door de afdeling West-Brabant.

CAO-VO

Uiteindelijk zijn de onderhandelaren er toch in geslaagd een CAO voor het voortgezet onderwijs af te sluiten op 16 juni jongstleden. Voor de hoofdpunten leest u het artikel op pagina 41.

Bereikbaarheid bureau en medewerkers

Gedurende de periode van de zomervakantie is het bureau, en zijn een aantal afdelingen en medewerkers van de KVLO, beperkt bereikbaar. De afdelingen rechtspositie en onderwijskundige zaken zijn gedurende de weken 29, 30 en 31 niet aanwezig. Voor noodsituaties kunt u, telefonisch of via e-mail, contact opnemen met het bureau. Hoofdbestuur, staf en medewerk(st)ers wensen u een prettige vakantie.

AANKONDIGING

OP 1 NOVEMBER 2006 IN AMSTERDAM

STUDIEDAG BASISONDERWIJS

Op 1 november 2006 is er weer de landelijke studiedag voor het basisonderwijs. Dit keer vindt deze plaats in

Amsterdam op de ALO. Het thema van de studiedag is: 'Perspectieven op leren bewegen'. Door: Marco van Berkel

Tijdens deze studiedag staan drie perspectieven centraal, namelijk:

- 1 legitimering van het vak en van de activiteiten die je kiest
- 2 het vak en sportstimulering
- 3 het leren van de kinderen.

LEGITIMERING

Het bewegingsonderwijs is de laatste 25 jaar vooral gelegitimeerd vanuit het idee dat kinderen beter moeten leren bewegen, zodat ze deel kunnen nemen aan activiteiten uit de bewegingscultuur. Hiervoor is het ook noodzakelijk dat kinderen leren activiteiten reguleren en dat ze leren over bewegen. De laatste jaren wordt ook aandacht gevraagd voor sociale integratie, een gezonde leefstijl of het voorkomen van overgewicht. Welke plaats krijgt deze legitimering en welke consequenties heeft dit voor de inhoud van de lessen?

SPORTSTIMULERING

In de sportwereld is de laatste tien jaar een ontwikkeling te zien dat de sport beter toegankelijk is voor jongere kinderen door aanpassing van regels en materialen. In het verlengde

hiervan zijn er ook allerlei projecten van scholen en sportverenigingen om kinderen op school bekend te maken met de activiteiten (aangepast aan de vele verschillende niveaus die bij kinderen voorkomen), met extra activiteiten buiten schooltijd en op de vereniging. Hierdoor wordt de relatie tussen het binnenschools en het buitenschools leren versterkt.

LEREN EN LEERHULP

Kinderen leren op verschillende manieren. In het onderwijs probeer je in eerste instantie aan te sluiten bij een manier van leren die kenmerkend is voor een groot deel van de kinderen. Hierop zijn de methodieken in de leerlijnen afgestemd. Via welke stappen leren de kinderen in een bepaalde leerlijn en wanneer werk je toe naar de volgende stap met een groep kinderen? Als kinderen gefascineerd zijn door de activiteit (of een grote betrokkenheid hierbij hebben) zijn de leerresultaten groter. Vandaar dat het belangrijk is om de motivatie van een groep voor de activiteit groot te houden, te kijken naar de fascinatie van ieder kind en aan te sluiten bij de beleving van de kinderen. Op basis hiervan kan verschillende leerhulp worden gegeven.

PRAKTIJK REEKS SPORTIMPULS www.janluitingfonds.nl	Judo als spel Jan Middelkamp ISBN 90 72335 17 1 € 13,50 <i>Gebruiksvriendelijk praktijkboek dat een brug slaat tussen jeugdjudo en bewegingsonderwijs op basis van een spel- en kindgerichte visie. In samenwerking met de JBN.</i>		Golf als jeugdsport Roel Timmermans ISBN 90 72335 24 4 € 13,50 <i>Rijk geïllustreerd boek dat achtergrondinformatie, basisprincipes en veel praktijk-situaties biedt om golf bij jeugd te introduceren. In samenwerking met de NGF.</i>	
	De volleybalspeeltuin Kees Vrieswijk ISBN 90 72335 20 1 € 13,50 <i>Aantrekkelijke volleybalspelsituaties voor bewegingsonderwijs en jeugdvolleybal met veel zaalplattegronden en de introductie van het T-net. In samenwerking met de NeVoBo.</i>		Atletiek als uitdaging Diny Bom en Jan Vermeulen ISBN 90 72335 28 7 € 13,50 <i>Ideeënrijk praktijkboek voor bewegingsonderwijs en jeugdathletiek vanuit een speels-prestatieve benadering. In samenwerking met de KNAU.</i>	
	Zwemmen na het zwemABC Eric Pardon ISBN 90 72335 33 3 € 14,90 <i>Vernieuwend praktijkboek voor bewegingsonderwijs en jeugdzwemmen vanuit vijf verschillende verschijningsvormen van zwemmen. In samenwerking met de KNZB.</i>		Sportklimmen, spelen met evenwicht Frans Melskens ISBN 90 72335 34 1 € 14,90 <i>Veilige en uitdagende sportklimsituaties voor bewegingsonderwijs en klimsport met veel aandacht voor techniek, tactiek en spelvormen. In samenwerking met de NKBV.</i>	
	Schaatsen jong geleerd Henk Gemser ISBN 90 72335 37 6 € 13,50 <i>Toegankelijk praktijkboek voor bewegingsonderwijs en schaatssport met basisinformatie over leren schaatsen en talrijke oefen- en spelvormen. In samenwerking met de KNSB.</i>		Korfbal, samen scoren Rob Lof en Kees Vlietstra ISBN 90 72335 41 4 € 14,90 <i>Kindgericht praktijkboek voor bewegingsonderwijs en korfbalsport op basis van essentiële thema's voor beginnende korfbalers. In samenwerking met het KNKV.</i>	

Is gymles voor elk kind ...een feest?

Motorische Remedial Teaching

Een 2-jarige voortgezette deeltijd HBO-opleiding die wordt aangeboden door Fontys Onderwijscentrum Speciale Onderwijszorg (OSO) i.s.m. KVLO, Fontys Sporthogeschool en de Stichting MRT.

Doelgroep

- Leraren bewegingsonderwijs (ALO-afgestudeerden)
- Pabo afgestudeerden met een volledige bevoegdheid voor LO
- Cio afgestudeerden die werkzaam zijn in het onderwijs en in bezit zijn van een didactische aantekening en binnen hun werkveld de mogelijkheid hebben om motorische remedial teaching te verzorgen, of die binnen hun reguliere lessen de leerlingen extra hulp willen bieden. Voor het volgen van de opleiding is het van belang dat u een baan binnen het onderwijs heeft. Als dit niet het geval is, dient u een stageplaats te zoeken om de praktijkopdrachten uit te kunnen voeren.

Lesplaats en aanvang

De cursus gaat in september 2006 van start met als lesplaats Tilburg.

Studieduur

De opleiding motorische remedial teaching duurt twee jaar.

In het *eerste studiejaar* zijn er 21 bijeenkomsten op maandagavond van 18.00 uur tot 21.30 uur en vijf bijeenkomsten op zaterdag van 9.30 uur tot 15.00 uur.

In het *tweede studiejaar* zijn er in het eerste halfjaar 12 bijeenkomsten op maandagavond en drie bijeenkomsten op zaterdag. Het tweede halfjaar is de afstudeerfase.

Hierin zijn enkele terugkombijeenkomsten gepland.

De opleiding wordt afgesloten met een door het ministerie van OC&W erkend getuigschrift "Leraar Motorische Remedial Teaching".

Kosten

Collegegeld : € 1.000,- (studiejaar 2006/2007).

Readers en overige niet-subsidiabele kosten : € 70,-

Studieboeken : ongeveer € 90,-

Inlichtingen en aanmelding

Heeft u inhoudelijke vragen, dan kunt u contact opnemen met: Mw. L. Mulders (Fontys Sporthogeschool), email: L.mulders@fontys.nl

Voor aanmelding en het aanvragen van een uitgebreide trajectbeschrijving kunt u contact opnemen met het secretariaat van Fontys OSO, telefoon 0877 877 133. Aanmelden vóór 1 september 2006.

...Fontys antwoordt.....

the learning community